

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Лінгвосеміотика і прагматика добра і зла в перекладах
українською сучасних англійськомовних фентезійних текстів»

Студентки групи МПа 52-19
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Музиченко Ганни Іванівни

Допущена до захисту
«___»_____ 2020 року

Завідувач кафедри англійської і німецької
філології та перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Кравченко Н.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

**under the title: “Linguosemiotics and pragmatics of kindness and evilness in
Ukrainian translations of English fantasy”**

Group MPa 52-19
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Hanna I. Muzychenko

Research supervisor:
N.K. Kravchenko
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2020

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця

_____ (підпис)

д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.

“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства
студента(ки) II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства КНЛУ
Музиченко Ганни Іванівни**

(ШБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тема роботи «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

Науковий керівник К.ф.н, доцент, професор Максимов С.Є.

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2019 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2019 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2020 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2020 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2020 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)
Музиченко Ганни Іванівни

(ПІБ студента)

за темою «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

_____
_____
_____
_____
_____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)
(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____
(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ___ ” _____ 2020 р

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) **II курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Музиченко Ганни Іванівни (ПІБ студента)

за темою «Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації)»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)
” _____ ” _____ 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОСЕМІОТИКИ ТА ПРАГМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТІВ У ПЕРЕКЛАДІ.....	4
1.1 Мовні знаки та символи у лінгвосеміотичному та прагматичному висвітленні.....	4
1.1.1. Лінгвосеміотика як наука про мовні знаки, знакові системи і текст як систему знаків	4
1.1.2. Поняття «символ» та «образ» в лінгвістиці та лінгвосеміотиці.....	6
1.1.3. Прагматичний підхід до аналізу мовних знаків та символів в англійськомовних фентезійних текстах та засоби актуалізації авторських інтенцій.....	10
1.2 Класифікації перекладацьких трансформацій релевантних перекладу художніх творів та їхнім прагматичним особливостям.....	16
1.3 Особливості художнього дискурсу: жанр фентезі у лінгвосеміотичному висвітленні.....	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2	
ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ І ПРАГМАСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ДОБРА І ЗЛА У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТАХ.....	29
2.1 Лінгвосеміотичні засоби вербалізації ДОБРА і ЗЛА в сучасних англійськомовних фентезійних текстах.....	29
2.1.1. Лінгвосеміотичні засоби вираження символізму ДОБРА в англійськомовних фентезійних текстах.....	29

2.1.2. Лінгвосеміотичні засоби вираження ЗЛА в англійськомовних фентезійних текстах.....	38	
2.2 Прагмастилістичні засоби символізації ДОБРА і ЗЛА в сучасних англійськомовних фентезійних текстах	48	
2.2.1. Символізація ДОБРА в англійськомовних фентезійних текстах у прагмастилістичному висвітленні.....	48	
2.2.2. Символізація ЗЛА в англійськомовних фентезійних текстах у прагмастилістичному висвітленні.....	53	
Висновки до розділу 2.....	56	
РОЗДІЛ 3		
ВІДТВОРЕННЯ СИМВОЛІЗМУ ДОБРА І ЗЛА У ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТІВ.....		59
3.1 Види трансформацій у перекладах фентезійних текстів англійськомовного дискурсу.....	59	
3.2 Перекладацькі трансформації у відтворенні символізму ДОБРА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах.....	60	
3.3 Перекладацькі трансформації у відтворенні символізму ЗЛА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах.....	74	
Висновки до розділу 3.....	81	
ВИСНОВКИ	84	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86	
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	92	
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	93	
ДОДАТКИ	95	
Додаток А. Лінгвальні засоби реалізації символізму ДОБРА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах та їх відтворення в українськомовному перекладі	95	
Додаток Б. Лінгвальні засоби реалізації символізму ЗЛА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах та їх відтворення в		

українськомовному перекладі.....	116
SUMMARY.....	137

ВСТУП

Актуальність теми. Мова як знакова система є інструментом спілкування людей, допомагає їм висловити свої комунікативні наміри, передати їх почуття та бажання, знання та досвід. Наукою, яка займається дослідженням природи мовних знаків є лінгвосеміотика.

Зокрема такі відомі науковці зробили лінгвосеміотику провідною галуззю своїх досліджень Ш. Баллі, Р. Барт, Е. Бенвеніст, К. Бюлер, Ф. де Соссюр, Дж. Ділі, У. Еко, В. Іванов, Ю. Лотман, А. Мартіне, Ч. Б. Морріс, Ч. С. Пірс, А. Сеше, Р. Якобсон та інші.

Мову, як засіб передачі думок та намірів мовця, вивчає прагматика, провідною темою якої є дослідження мовних знаків з огляду на інтенції мовця. Основні завдання прагматики – це дослідження мовних знаків, способів їх актуалізації мовцем та ефект, який справляє повідомлення на його отримувача (комунікативний ефект).

Дослідженню лінгвосеміотичних та прагматичних особливостей художніх творів та їх перекладів українською присвячено численні праці В. В. Демецької, В. В. Желязкової та інших.

Метою дослідження є виявлення лінгвосеміотичних і прагматичних особливостей сучасних англійськомовних фентезійних текстів, а також характеристика міжмовних трансформацій у процесі перекладу їх українською мовою.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання:

- виявити лінгвосеміотичні особливості сучасних англійськомовних фентезійних текстів;
- визначити прагматичні особливості сучасних англійськомовних фентезійних текстів;
- проаналізувати лінгвістичні засоби вираження символізму добра і зла в англійськомовних фентезійних текстах;

- схарактеризувати міжмовні трансформації у процесі перекладу англійськомовних сучасних фентезійних текстів українською мовою.

Об'єкт дослідження – лінгвoseміотичні і прагматичні засоби вираження символізму добра і зла в англійськомовних фентезійних текстах.

Предмет дослідження – лінгвoseміотичні та прагматичні особливості добра і зла в перекладах українською сучасних англійськомовних фентезійних текстів.

Матеріал дослідження: 100 прикладів з сучасних англійськомовних фентезійних текстів Дж. Р. Р. Толкіна і Дж. К. Роулінг.

Методи дослідження. Для виконання поставлених у роботі завдань були використані методи: описово-аналітичний метод, орієнтований на спостереження, аналіз та узагальнення певних мовних фактів; метод зіставлення негативних та позитивних рис художніх образів. Для лінгвістичного аналізу використовувались: описовий, порівняльний, контекстуальний та структурно-семантичний методи. Метод зіставного та порівняльного аналізу застосовувався для порівняння лінгвістичних засобів актуалізації символізму добра і зла з урахуванням прагматичного аспекту. Метод перекладацького аналізу орієнтований на зіставлення лінгвістичних засобів оригінального англійськомовного тексту та його українського перекладу. Трансформаційний метод застосовується при перекладі українською англійськомовних текстів зі застосуванням перекладацьких перетворень. Метод кількісних підрахунків демонструє кількісне співвідношення лінгвістичних засобів актуалізації негативних та позитивних рис образного світу в текстах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у лінгвістиці тексту на матеріалі сучасних англійськомовних фентезійних текстів були розглянуті засоби втілення символізму добра і зла в художніх образах у контексті прагматичного аспекту.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження є внеском до загальної теорії перекладу, зіставного мовознавства,

зокрема семіотики, лінгвосеміотики, прагматики, лінгвопрагматики. Результати також можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій щодо перекладу лінгвосеміотичних та прагматичних засобів втілення добра і зла у сучасних англійськомовних фентезійних творах.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел, додатку та резюме.

У вступі зазначається основна мета та завдання дослідження, об'єкт та предмет роботи, методи використані при дослідженні та практичне значення кваліфікаційної роботи.

У Розділі 1 висвітлюються основні теоретичні здобутки у таких сферах лінгвістики як семіотика, лінгвосеміотика, прагматика та теорія і практика перекладу. Наведені основні характеристики художнього дискурсу. Окреслені основні лінгвістичні засоби лінгвосеміотичного та прагматичного втілення образного світу в художніх творах, особливо творах жанру фентезі.

У Розділі 2 окреслюються основні лінгвосеміотичні та прагмастилістичні засоби (лексичні, стилістичні) вербалізації символізму Добра і Зла у фентезійних текстах.

У Розділі 3 наводиться основний перелік перекладацьких трансформацій, за допомогою яких актуалізуються інтенції автора і передається символізм Добра і Зла у перекладі фентезійних творів українською мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОСЕМІОТИКИ ТА ПРАГМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТІВ У ПЕРЕКЛАДІ

1.1 Мовні знаки та символи у лінгвосеміотичному та прагматичному висвітленні

1.1.1. Лінгвосеміотика як наука про мовні знаки, знакові системи і текст як систему знаків. Лінгвосеміотика є досить молодого наукою. Вона сформувалася на теренах семіотики не так давно і є дуже суперечливою галуззю вивчення. Як зазначає Енциклопедія сучасної України, лінгвосеміотика (від лат. *lingua* – мова і семіотика) – розділ лінгвістики та семіотики, що вивчає природну мову, знаходить спільні та відмінні риси з іншими знаковими системами, які використовуються в суспільстві [72: URL]. Мова і є знаковою системою, яка слугує засобом спілкування, вираження та передачі думок, знання, інформації від людини до людини і від покоління до покоління. Іншими словами, об'єктом лінгвосеміотики є знаки, а особливо вербальні знаки, що формують знакову систему [72: URL]. Предметом лінгвосеміотики виступають мовні знаки та їх співвідношення з реаліями та поняттями, з іншими мовними знаками та їх користувачами, а також формування текстів та дискурсів як особливих семіотичних утворень [72: URL].

Деякі аспекти знакової природи мови розглядалися ще в епоху античності Платоном і Аристотелем а також в епоху середньовіччя та Відродження. Однак основи семіотики як науки були закладені наприкінці XIX – на початку XX століття в працях Ч. С. Пірса, Ч. Б. Морріса і Ф. де Соссюра [72: URL].

Ч. С. Пірс першим запропонував назвати науку, що вивчає знаки, «семіотика». Він сформував модель семіотичного трикутника, елементами якого виступають знак, денотат та концепт. Ч. С. Пірс зазначає, що знак або

репрезентамент (representament) замінює предмет або особу в будь-якому відношенні або під будь-яким ім'ям [68: 99]. Знак створює в розумі людини еквівалентний або можливо більш розвинений знак. Той знак, який людина створює в свідомості, у Ч. С. Пірса це – інтерпретант (intertretant) знака [68: 99]. В своїй праці Ч. С. Пірс підкреслює, що знаки не становлять якийсь клас предметів. Все може бути знаком [68: 99].

Засновником лінгвосеміотики вважають Ф. де Соссюра. Він опрацював основні засади і поняття знакової теорії мови, сформулював принцип двобічності (білатеральності) мовного знака, розглянув знакову специфіку одиниць різних рівнів мови, запропонував постулат про мову як знакову систему, в межах якої знаки виявляють свої диференційні ознаки [72: URL].

Ф. де Соссюр в своїй праці «Основи мовознавства» пише, що мова – це система знаків, які виражають поняття, тому її можна порівняти з письмом, з абеткою для глухонімих, з символічними обрядами, тощо [54: 28]. Формуючи принцип двобічності лінгвістичного (мовного) знака Ф. де Соссюр зазначає, що словам уже передують готові поняття. Мовна одиниця є чимось подвійним, утвореним внаслідок поєднання двох складників. Обидві сторони лінгвістичного знака є психічними та з'єднуються в нашому мозку асоціативним зв'язком [54: 89]. Лінгвістичний знак поєднує не річ і назву, але поняття (*сигніфікат*) та акустичний образ (*сигніфікант*), або іншими словами, поняття та його матеріальне (фізичне) втілення [54: 89]. Тобто якщо є позначуване, то є і позначення. Ф. де Соссюр вважав, що мовні знаки характеризуються такими рисами, як довільність (відсутність між позначуваним та позначенням якогось природного зв'язку, тобто одні і ті ж поняття передаються у різних мовах різними словами), лінійність (звуки в слові вимовляються один за одним), змінність (з часом знак може змінити свій акустичний образ і саме поняття) [54: 90—97].

Ч. В. Морріс також вніс вагомий вклад у розвиток семіотики. Він обґрунтував поняття «знакова ситуація», започаткував розрізнення в межах семіотики таких розділів як семантика, синтактика і прагматика. Ч. В. Морріс

зазначає, що семіотика – це дуже специфічна наука, оскільки з одного боку – це звичайна наука як і всі інші, а з іншого – це інструмент наук [47: URL].

Знаки – це просто об'єкти, що вивчаються біологічними і фізичними науками і пов'язані між собою в складних функціональних процесах. Тому семіотика може відіграти важливу роль в об'єднанні наук та створенні своєрідного мосту між ними [47: URL].

В своїй роботі Ч. В. Морріс посилається на процес семіозису, який зазвичай включає три фактори: те, що виступає як знак, те, на що вказує (refers to) знак і вплив, завдяки якому відповідна річ виявляється для інтерпретатора знаком [47: URL].

У ХХ ст. окремі теоретичні аспекти лінгвосеміотики опрацьовували Ш. Баллі, Р. Барт, Е. Бенвеніст, К. Бюлер, А. Греймас, Дж. Ділі, У. Еко, Л. Єльмслев, В. Іванов, А. Мартіне, Ю. Лотман, А. Сеше, Р. Якобсон та інші [72: URL]. У ХХІ ст. питаннями лінгвосеміотики займаються такі українські дослідники, як Н. І. Андрейчук, С. В. Волкова, В. В. Демецька, В. В. Желязкова та інші [72: URL].

Спираючись на всі перелічені праці можна сказати, що у сучасній лінгвосеміотиці *мовний знак* – це двобічний матеріально-ідеальний системно-організований мовний код, який довільно, символічно й одночасно конвенційно фіксує певний зміст (значення) і слугує засобом отримання, збереження, опрацювання й передачі інформації [38: URL]. За словами Е. Е. Брязговської семіотику можна розглядати в декількох аспектах [17: 8: URL]: самостійна наука (семіотика займається теоретичними та імпіричними дослідженнями різних типів знаків); метанаука або, наука наук, що виникла з синтезу інших наук (семіотика дійсно не має власних чітких меж і часто виходить на територію інших наук); теоретичний інструмент інших наук – лінгвістики, логіки, філософії, культурології [17: 9: URL].

1.1.2. Поняття «символ» та «образ» в лінгвістиці та лінгвосеміотиці.

Розглядаючи поняття символу та образу в художньому творі перш за все

потрібно розуміти, що являє собою художній твір і його основні параметри. Будь-який лінгвістичний елемент художнього твору – це картина світу автора, що відображає його намір (інтенцію). Головним і найважливішим елементом художнього твору є вигадка або фікція (fiction). Вигадку можна визначити як особливий спосіб створення та використання ментального представлення та вербальних і невербальних семіотичних засобів, тобто знаків [48: 261].

Отже, художній твір має тісний зв'язок зі знаком, тобто саме знаки і складають основу будь-якого художнього твору. Як зазначає В. В. Желязкова у художніх творах спосіб мовної організації художнього простору тісно пов'язаний зі специфікою творення художніх образів [30: 109]. Весь художній твір ґрунтується на використанні та функціонуванні художнього образу – це його основний критерій [30: 110]. Створення художнього образу зумовлене мовленнєвими процесами різних смислових трансформацій, що призводять до створення нових сутностей, нових семантичних світів, які є багатовимірними. Особлива роль у створенні образу належить мовному знаку та його семіотичним властивостям. Створюючи художній твір, автор, по-перше, накреслює в своїй уяві його образ (картину уявного світу), а вже потім втілює свій задум, користуючись семіотичними засобами [30: 111].

Академічний тлумачний словник української мови дає наступні дефініції поняття образ [71: URL]: зовнішній вигляд кого- або чого-небудь; специфічна для літератури і мистецтва конкретно-чуттєва форма відображення дійсності; відображення в свідомості явищ об'єктивної дійсності та інші [71: URL].

Варто згадати, що образ і знак знаходяться в тісній залежності один з одним. Природа знака полягає в потребі позначення і зручності користування. Наприклад, сигнал про те, що настав полудень можна позначити пострілом з гармати або боєм курантів [30: 111]. Знак – це також зручна фіксація думки, оскільки він заміщує собою об'єкт у ситуаціях спілкування. Основною характеристикою знака те, що він є носієм значення [30: 111].

Термін образ можна уживати в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні художній образ – це весь твір. Наприклад, твір «Володар

перстнів» Дж. Р. Р. Толкіна – це образ боротьби добра зі злом. У вузькому розумінні образ виступає як окреме слово або вираз. Отже, образ і знак знаходяться у рівноправних відношеннях. Вони є протилежними способами отримання та організації інформації, і тим самим дозволяють свідомості людини будувати складну образно-знакову модель світу [30: 112].

Н. І. Андрейчук вважає, що застосовуючи лінгвосеміотичний підхід до аналізу художнього образу він може тлумачитись як особливий лінгвокультурний код, що відображає зв'язок між знаками у художньому дискурсі й культурно та соціально зумовленим життєвим світом людини. Вона наголошує, що під час інтерпретації образу вагомою є категорія лінгвокультурного простору [3: 17]. Образ як знак використовується для позначення позамовної реальності і для передачі інформації про об'єкт і про учасників комунікації [3: 18]. Образ є результатом кодування об'єктів життєвого світу людини засобами мовних знаків. Якщо дивитися з точки зору лінгвосеміотики життєвий світ людини – «це результат накопичення інформації про світ, що супроводжується утворенням знаків і формуванням їхніх мовних значень та дискурсивних смислів» [4: 66].

Н. І. Андрейчук, для виявлення образів, пропонує керуватися такими ознаками при здійсненні лінгвосеміотичного аналізу: *знакова природа* (образ складається зі знаконосія, об'єкта та культурного компонента), *структурованість* (засобами вираження образу виступають лексичні базові коди та лінгвокультурні коди, які пов'язані з історією і життям соціуму), *наявність культурної інтерпретанти* (образ обов'язково має культурний компонент, що відображає мораль, цінності та уявлення носіїв мови), *індивідуально-авторський характер кодування* (саме автор тексту обирає спосіб використання базових і лінгвокультурних кодів, щоб створити образ), *комунікативна спрямованість* (добираючи засоби вираження образу автор показує свою інтенцію) [3: 19—20].

Згадавши образ та знак ми не можемо залишити без уваги ще одне складне і багатогранне поняття – символ. Поняття символ стало об'єктом

дослідження багатьох науковців, таких як М. М. Бахтін, А. Ф. Лосєв Ю. М. Лотман, В. В. Желязкова, П. С. Хаботнякова та інші. Тлумачний словник української мови наводить дефініцію, що символ – це умовне позначення якогось предмета, поняття або явища, або художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею, почуття [70: URL].

А. П. Квятковський у своєму «Поетичному словнику» подає інше визначення: символ – це багатозначний предметний образ, який об'єднує між собою різні плани відтвореної автором дійсності на основі їх суттєвої спільності, спорідненості» [74: URL]. О. О. Потебня трактував поняття образ таким чином: «образ може водночас бути й символом» [31: 208].

М. М. Бахтін наголошував на схожій природі образу і символу, оскільки перехід образу в символ додає йому смислової глибини і смислової перспективи. Символ надає образу приховане, таємне значення, а будь-яка інтерпретація символу сама залишається символом, однак більш наближеним до поняття [10: URL]. У своїх працях М. М. Бахтін стверджував, що розкрити смисл образу або символу можливо лише за допомогою іншого (ізоморфного) смисла, розчинити його в поняттях неможливо [10: URL]. Іншими словами, символ – це складне імпліковане значення образу, смисл якого можна побачити лише порівнюючи з іншими смислами символів.

А. Ф. Лосєв у своїй роботі «Знак. Символ. Миф» розкриває значення поняття знаку і його тісний зв'язок з символом. Він наводить твердження, що будь-який знак що-небудь означає, тобто кожен знак має одне або кілька значень [41: 61]. Хоча іноді знак може мати декілька значень або навіть безкінечну кількість значень, адже знак може використовуватися у безлічі контекстах і у кожному з них його значення буде різне, відмінне від попереднього [41: 62]. Спираючись на твердження А. Ф. Лосєв наводить аксіому символу, де наголошує, що символ – це будь-який знак, який може мати нескінченну кількість значень [41: 63].

Ю. М. Лотман акцентував, що найбільш звичне уявлення про символ пов'язане з ідеєю певного змісту, який, в свою чергу, слугує планом вираження

для іншого, більш культурно цінного змісту. Символ і в плані вираження, і в плані змісту – це певний текст, який має певне, єдине, замкнуте в собі значення і чітко виражений кордон, що дозволяє ясно виділити його з навколишнього семіотичного контексту [42: URL].

У. Еко наголошує на складній і неоднозначній природі символу, називаючи його «небезпечним словом», адже він набуває різного значення у кожному окремому контексті. «Символ може бути поняттям або зовсім ясним (однозначним виразом в певному контексті), або досить хитромудрим (багатозначним виразом, що затуманює сенс змісту)...» [29: URL]. Символ подібний листку паперу, що списаний з двох сторін, на якому одна сторона натякає на іншу, але вони ніколи не постають перед нашими очима разом. Якщо ж коли-небудь хто-небудь все-таки представить обидві ці сторони разом, звільнивши їх від нашарувань додаткових значень, вони втратять свою двозначність, однак таким чином символ втратить свою привабливість і перестане мати таємне (приховане) значення [29: URL].

П. С. Хаботнякова у своїй статті «Кореляція понять образ, символ та образ-символ у сучасній лінгвістичній парадигмі» вказує, що художній символ – це образ, що виражає значення будь-якого явища у предметній формі; це будь-який художній персонаж, який набуває символізму [55: 192]. Наприклад, коли людину називають Отелло це означає, що людина дуже ревнива та жорстока [55: 191].

Образи і символи передають те, що хотів сказати автор в завуальованій формі. Вони створюють підтекст твору. Використовуючи символ, автор звертається не тільки до розуму людини, а й до її почуттів, та викликає певні емоції [24: 7]. Отже, можна сказати, що образ і символ взаємопов'язані поняття, які являються семіотичними засобами та займають центральне місце у створенні художнього твору.

1.1.3. Прагматичний підхід до аналізу мовних знаків та символів в англійськомовних фентезійних текстах та засоби актуалізації авторських

інтенцій. Прагматика (з грецького *pragma* – ‘причина, дія’) бере свій початок з американського філософського вчення про прагматизм кінця XIX – початку XX століття (Ч. Пірс, В. Джеймс, Дж. Дьюї) [43: 111]. Також вивченням прагматики займалися такі європейські вчені, як Ч. Морріс, Дж. Остін, Б. Рассел, Г. Фреге.

За словами С. Є. Максимова в широкому розумінні терміну прагматика виступає розділом лінгвістики, який вивчає способи, в яких контекст впливає на значення. Прагматика охоплює такі поняття, як теорія мовного акту, розмовна імплікатура (комунікація, де справжня інформація прихована), взаємодія мовців в процесі комунікації та інші підходи до мовної поведінки. Прагматика вивчає, що передача значення повідомлення залежить не тільки від мовної компетенції, але й від контексту висловлювання, додаткових знань про учасників процесу комунікації, інтенції мовця та інших факторів [43: 111].

І. П. Суслов вважає, що прагматика – це міждисциплінарна область знань, що тісно пов’язана з лінгвістикою. Прагматика досліджує наступні дії суб’єктів мовного процесу: учасники мовного процесу за допомогою знаків, які існують в певній мовній системі, та в конкретних умовах, створюють комунікативне висловлювання, що реалізує не тільки макропозицію, а також виражає наміри (інтенції) мовця [56: 35].

О. О. Селіванова в своїй роботі звертає увагу на те, що існує три основні підходи до вивчення прагматики [75: 582—583]: Перший підхід бере за основу вивчення розподілу висловлювання на пропозиційний та прагматичний компонент. Другий підхід зосереджений на вивченні поняття теорії мовного акту та складових компонентів комунікативної ситуації. Третій підхід передбачає застосування когнітивної науки для стратегічного формування мовної компетенції учасників комунікації [56: 36].

Дуже важливим поняттям у прагматичній теорії є теорія мовного акту (*speech act theory*). С. Є. Максимов, посилаючись на професора І. М. Кобозеву, наводить коротку характеристику теорії мовного акту [43: 112]. Теорія мовного акту – це основний теоретичний концепт лінгвістичної прагматики, оскільки лінгвопрагматика не розглядає мову як інструмент, за допомогою якого люди

створюють процес комунікації [43: 112]. Люди використовують мову, щоб задовольнити свої комунікативні потреби, з метою поінформувати, застерегти, пообіцяти, гарантувати або попросити про щось адресата повідомлення [43: 113]. Іншими словами, згідно з теорією мовного акта, мова є лише інструментом актуалізації намірів (інтенцій) мовця за допомогою вербальних (мовних) і невербальних знаків. Лінгвісти, що працювали в галузі лінгвопрагматики виділяють три компонента в теорії мовного акту [43: 112—113]: локуція (locution) передбачає формування висловлювання, використовуючи необхідні мовні засоби (фонетичні, лексичні, граматичні, синтаксичні); ілокуція (illocution) – формування висловлювання, беручи до уваги інтенції мовця; перлокуція (perlocution) – це наслідки мовного акту, тобто цей компонент показує який ефект на мовця справило адресоване йому висловлювання [43: 113]. Для перлокуції є важливим яким чином повідомлення вплинуло на свідомість і поведінку адресата повідомлення.

Крім того С. Є. Максимов зазначає, що кожне висловлювання складається принаймні з двох складників: інтенції мовця (тобто мета з якою було сформовано висловлювання) та пропозиційного компонента (основний зміст висловлювання) [43: 113]. Пропозиційний компонент є більш складним і включає в себе адресанта, адресата повідомлення (учасників мовного акта), ілокутивне дієслово (позначає мету висловлювання), час та місце мовленнєвого акта [43: 114].

Л. Р. Безугла відмічає, що лінгвопрагматика поширилася в мовознавстві другої половини ХХ століття, дала потужний поштовх розвитку інших антропоцентричних дисциплін і пройшла у своєму розвитку три етапи – комунікативний, когнітивний та дискурсивний [11: 95]. У когнітивній прагматиці основними одиницями є мовленнєві акти, що вивчаються не як відірвані від реального спілкування висловлення, а як комунікативний процес, що бере початок у ментальній сфері мовця [11: 97]. Цей процес ще називається мовленнєвим актом. Основним компонентом цього акту виступає комунікативна інтенція мовця, яка в свою чергу передбачає наявність у

комуніканта ілокутивної і перлокутивної мети і зумовлює формування смислу мовленевого акту [11: 97]. Таким чином семантика (пропозиціональний смисл) і прагматика (ілокутивний і перлокутивний смисли) знаходяться у взаємозв'язку [11: 97]. На цьому етапі важливим елементом виступає дискурс та зв'язок лінгвістичної прагматики з дискурсивним аналізом [11: 98]. Можна сказати, що на сучасному етапі розвитку прагмалінгвістики культура та культурні чинники становлять основний інтерес. Адже дискурс та дискурсивний аналіз охоплює не лише текст та його учасників, але й усі аспекти, які з ними пов'язані (в тому числі культуру) [11: 98].

Отже, якщо узагальнити все вище сказане, то впливає висновок, що прагматика – це розділ мовознавства, який вивчає відносини між знаками (зокрема мовними знаками) та їх користувачами. Основним елементом у вивченні прагматики виступає учасник мовленнєвого акту, тобто важливим в комунікації є не сам її інструмент (мова, мовні знаки), а користувач, який актуалізує її – втілює в життя [69: URL].

Поняття інтенція було введено англо-американським філософами-лінгвістами Г. П. Грайсом, Дж. Остіном та Дж. Сьорль. Вони визначали «інтенцію», як іллокутивну силу, суб'єктивне висловлювання мовця та мету його висловлювання. Г. П. Грайс зазначає, що існує два основні елементи висловлювання: власне саме лінгвістичне висловлювання, закодоване в лінгвістичний код (мовні знаки, символи) та суб'єктивне значення мовця, яке він приписує висловлюванню [35: 98].

Американський літературознавець Е. Д. Гірш у своїй праці “Validity in interpretation” вважає, що авторські інтенції відіграють головну роль в розумінні тексту, а особливо художніх творів. Він наголошує, що при інтерпретації тексту не можна не враховувати роль автора, а особливо його інтенцій. Адже саме автор створює текст і основне його значення (основну думку), тобто фактично – це інтенція автора сформульована використанням послідовності різних знаків (вербальних та невербальних) [67: URL].

У своїх працях Е. Д. Гірш наголошував, що іноді з часом значення може змінитися залежно від історичних обставин, або від читача, або від індивідуальної психологічної спрямованості. Але для автора значення тексту не змінюється – змінитися може лише реакція читачів на текст [67: URL]. Іншими словами, зміни відбуваються лише в значимості, а не в значенні тексту, тобто як саме читачі пов'язують значення тексту з умовами, що можуть змінюватися в певній культурі з плином часу [67: URL].

Аналізуючи текст у прагматичному ключі (з огляду на прагматичні інтенції автора тексту) необхідно розрізнати види інтенцій, які застосовує автор і виділяти засоби їх актуалізації. Існує декілька типологій мовних актів, однак Дж. Серль започаткував універсальну класифікацію, в основу якої покладено іллокутивну мету. У своїй статті «Класифікація іллокутивних актів» він визначив найважливіші лінгвістично значущі параметри, за якими розрізняються іллокутивні акти [70: URL]. Дж. Серль виокремлює п'ять типів мовних актів (інтенцій): *репрезентативи* (в яких автор повідомляє про той чи інший стан речей), *директиви* (змушують або закликають адресата зробити щось), *комісиви* (зобов'язують виконати певні дії у майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки), *експресиви* (виражають психологічний стан мовця, характеризують міру його відвертості), *декларативи* (встановлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлювання та реальністю) [70: URL].

Оскільки світ фентезі – це неймовірне переплетіння образів та символів у лінгвістичному висвітленні, тому для актуалізації таких символів автори фентезі вдаються до різних технік та застосовують різноманітні лексичні та стилістичні засоби актуалізації своїх інтенцій. Щоб охарактеризувати образ або персонажа, його, по-перше, наділяють певною зовнішністю (зовнішнім виглядом), унікальним характером, манерою поведінки та спілкування.

Одним із найуживаніших засобів актуалізації інтенцій, не лише в творах жанру фентезі, а й будь-яких інших художніх творах, це безумовно використання епітетів та порівнянь. Завдяки цим засобам можна

якнайефективніше охарактеризувати образ, будь то людина, тварина, магічна істота чи навіть місто. Тож епітети можуть показати емоційну забарвленість образу, завдяки конотативному компоненту [12: URL].

Епітети з негативною емоційною забарвленістю демонструють читачам, що автор навмисно використав тут такий опис персонажа, адже хоче показати, що персонаж злий, хитрий, або не вартий довіри. Дж. Р. Р. Толкін в своїх творах часто користується цим засобом, таким чином він розмежовує злих та добрих персонажів, щоб читач відразу зміг зрозуміти що до чого:

Now goblins are cruel, wicked, and bad-hearted. They make no beautiful things, but they make many clever ones (TH, URL).

There was a most specially greedy, strong and wicked worm called Smaug (TH, URL).

З цих прикладів видно, що у Дж. Толкіна гобліни та дракони – це лихі істоти, хоча і не позбавлені розуму (*goblins make no beautiful things, but they make many clever ones*), адже вміють робити хитромудрі речі.

У наступному прикладі застосовується порівняння в якому автор надає персонажу неприємних рис зовнішності і таким чином характеризує персонажа, як негативного:

Piers was a scrawny boy with a face like a rat (HPPS, URL).

Автори часто використовують епітети з позитивною конотацією, щоб щоб актуалізувати власну емоційну оцінку образу: *good, remarkable, notable, merry*. Наприклад, ельфів часто називають *merry folk*. Це допомагає зрозуміти, що ельфи – добрі персонажі.

Авторська позитивна оцінка образу у фентезійних творах ословлюється за допомогою імеників *friend, friendship*, а негативну оцінку вербалізують іменики *darkness, enemy, cruelty*:

No king in Westeros was more feared than Black Harren, whose cruelty had become legendary all through the Seven Kingdoms (FB, 9).

Автори фентезійних творів також надають і містам символічного значення. Так, наприклад, в наступному реченні можна побачити, що автор

змальовує батьківщину гобітів як тихе місце, де можна спокійно жити без зайвих турбот:

He scratched his head, and for a moment had a passing wish that Mr. Frodo could have gone on living quietly at Bag End (TFTR, URL).

Для актуалізації оцінної інтенції автор застосував герундій, прислівник *quietly* та сам образ місця *Bag End*, який символізує дім гобіта.

Ще одним яскравим засобом вербалізації авторських інтенцій є використання наказового способу у висловлюваннях. Він застосовується, щоб реалізувати сугестивну (директивну) інтенцію застороги та заклику [61: 208].

Коли персонажі готуються або вирушають у бій, часто лунають заклики, які спонукають учасників боротися за перемогу. Гарним прикладом є заклик до битви за Гондор в творі Дж. Р. Р. Толкіна [35: 78]:

Arise, arise, Riders of Theoden! Fell deeds awake: fire and slaughter! Spear shall be shaken, shield be splintered, a sword-day, a red day, ere the sun rises! Ride now, ride now! Ride to Gondor! (TRK, URL).

1.2 Класифікації перекладацьких трансформацій релевантних перекладу художніх творів та їхнім прагматичним особливостям

Як відомо, перекладач – це посередник не тільки між мовами або мовними системами, а також між культурами. Багато вчених-лінгвістів працюють в області перекладознавства та зробили значний внесок в цю галузь, а саме В. В. Демецька, В. І. Карабан, В. Н. Комісаров, Ю. Найда, О. І. Чередніченко, Г. В. Чернов, О. О. Семенець та інші.

Професор С. Є. Максимов в своїй праці, керуючись визначеннями різних науковців, сформував наступну дефініцію терміну: переклад – це трансформування повідомлення мови оригіналу в аналогічне повідомлення мовою перекладу, не змінюючи його зміст та комунікативну інтенцію [44: 25].

Професорка В. В. Демецька запропонувала продуктивний підхід до перекладу текстів з яскраво вираженим культурним компонентом [25]. У своїй роботі вона наголошує на важливості культурного компоненту в казковому

тексті та збереженні його в процесі перекладу: «Перекладний текст визнають високоякісним у тому випадку, коли він відповідає традиціям типології текстів у культурі суспільства перекладної мови, тобто тим традиціям, що добре відомі адресатові, й він очікує на них за певних умов спілкування» [25: 98].

Дослідниця підкреслює, що рішення про збереження або вилучення національно забарвлених компонентів в тексті має бути прийняте перекладачем самостійно. Від цього залежить вибір стратегій перекладу. У такому розумінні В. В. Демецька виділяє дві стратегії перекладу: репродуктивний та адаптивний переклад. Якщо перекладач вважає за потрібне пожертвувати інтересами своєї аудиторії, наприклад, з тим, щоб ознайомити її з чужою культурою, або з тим, щоб поміняти настанови своєї аудиторії, перекладач удається до репродукції з метою зламати свої стереотипи [25: 98]. Або ж навпаки, якщо перекладач хоче зробити текст більш зрозумілим для цільового читача, він застосовує адаптаційну стратегію перекладу, тим самим нехтуючи культурними особливостями тексту оригіналу [25: 99]. Для репродуктивного перекладу домінуючою є предметна інформація, тобто денотативна інформація. Якщо ж в тексті превалюють оцінні (конотативні) види інформації, це неминуче спричиняє актуалізацію стилістичних функцій [25: 101].

В процесі перекладу перекладач ставить собі на меті не просто підібрати необхідний еквівалент, а трансформувати повідомлення у такий спосіб, щоб воно не втратило сенс та інтенцію, яку в ньому заклав автор повідомлення. Для вирішення цього завдання перекладачі застосовують різноманітні перекладацькі трансформації. Визначенням цього поняття та його класифікацією займалися такі вчені, як Л. С. Бархударов, В. Г. Гак, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, В. Є. Щетинкин, та інші [57: URL]. Вони по-різному розуміли поняття перекладацьких трансформацій та пропонували різні підходи до їх класифікації.

І. Ю. Сіняговська в своїй роботі «Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій» наводить наступне розуміння цього терміну: «трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні

формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» [53: 89]. А. Д. Швейцер на противагу пише, що «перекладацькі трансформації – це міжмовні операції перевираження сенсу» [53]. Але, найбільш обгрунтоване і загальноприйняте визначення дав Л. С. Бархударов: «Перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента» [53: 90].

Щодо питання класифікації перекладацьких трансформацій, то більшість лінгвістів погоджуються, що вони поділяються на граматичні, лексичні та змішані. Вчені по-різному класифікують трансформації, тому доцільним буде навести декілька різних класифікацій.

У своїй класифікації Л. С. Бархударов визначає такі типи перекладацьких трансформацій [9: 112]: перестановка (до таких трансформацій належать: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація); додавання – передбачає додавання в тексті перекладу певних слів, яких немає в тексті оригіналу; заміна – передбачає заміну граматичних або лексичних конструкцій в тексті перекладу; опущення – передбачає опущення певних слів в тексті перекладу [9: 112].

А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька виділяють три типи перекладацьких трансформацій: граматичні (перестановка, опущення і додавання, перебудова та заміна), стилістичні (синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація), лексичні (заміна і додавання, конкретизація і генералізація.). На думку В. Н. Комісарова існує три види трансформацій: (граматичні, лексичні та лексико-граматичні (комплексні)) [53: 91].

Розглянувши наведені класифікації трансформацій можна сказати, що більшість вчених зійшлися на думці, що трансформації можуть мати місце на всіх мовних рівнях (лексичному, морфологічному, синтаксичному, семантичному, граматичному, стилістичному). Варто відмітити, що для створення якісного перекладу використання одного типу перекладацьких

трансформацій не є достатнім. Дійсно правильний та достовірний переклад можливий лише за умови використання різної комбінації перекладацьких трансформацій на всіх рівнях мовної системи, та збережені задуму (інтенції) автора.

М. І. Караневич в своїй дисертації розглядає переклад як прагматичне відтворення оригіналу. Пропускаючи пререклад через себе, перекладач має з точністю передати прагматичний аспект тексту оригіналу, не підсилюючи та не послаблюючи його комунікативний ефект, зберегти психологічні характеристики персонажів та ідейний задум автора, беручи до уваги його інтенції [33: 7]. Коли перекладач використовує прагматично зумовлені трансформації, то результатом такої діяльності слугує прагматично адекватний переклад. Прагматично адекватний переклад – це переклад, у якому відтворено комунікативні функції оригіналу [33: 7].

Спираючись на визначення О. Д. Швейцера, М. І. Караневич дійшла думки, що оскільки не існує двох ідентичних актів комунікації, то прагматичні відношення та комунікативний ефект, які є в тексті оригіналу, можна відтворити при перекладі лише за умови використання необхідних модифікацій, тобто перекладацьких трансформацій [33: 7]. Переклад художнього твору потребує застосування прагматично зумовлених трансформацій, а саме лексико-семантичних, лексико-граматичних, граматичних та інших. Для того, щоб справити на читачів гарне враження, перекладачі дотримуються норм їх мови та мовлення, намагаються не допустити непередбачуваних асоціацій і тому застосовують різні трансформації, щоб усунути небажаний підтекст. На доказ цього М. І. Караневич подає наступний приклад:

A never tree tried hard to grow in the centre of the room, but every morning they sawed the trunk through, level with the floor. By tea time it was always about two feet high <...>(Barrie J. M. Peter Pan) – Посеред кімнати вперто росло дерево небувамбук, і щоранку хлопці підпилювали його під саму підлогу. Але на час чаювання небувамбук знову підростав<...> (переклад. Н. Косенко) [33: 7].

З цього прикладу можна побачити, що перекладач навмисно використав прагматично зумовлену трансформацію для уникнення суперечностей між текстом оригіналу та перекладу [33: 7–8].

Важливим чинником у застосуванні прагматично зумовлених трансформацій є подолання лінгвоетнічного бар'єру та створення рівноцінного комунікативного ефекту у тексті перекладу. Використання такого роду трансформацій вмотивоване тим, щоб вирівняти передумови сприйняття та інтерпретації художнього твору англомовними та україномовними читачами. Наведемо нижче приклад [33: 8]:

*I'll send her to the manse tomorrow and borrow the Peep of the Day series<...>(Montgomery L.M. *Anne of Green Gables*) – Завтра ж відправлю її до нашого пастора і попрошу для неї молитовник (переклад. А. Вовченко) [33: 8].*

Тут перекладач замінив невідому цільовому читачеві книгу на релігійну тематику лексемою молитовник [33: 8]. Однак варто наголосити, що неврахування перекладачем особливостей побуту різних країн часто призводить до надмірної доместикації перекладу, що може спотворити сенс твору і належно не передасть інтенцію автора.

Ще однією дуже частою перекладацькою трансформацією є генералізація. Її часто використовують у художній дитячій літературі, адже це полегшує сприймання тексту, не навантажує його зайвою, надлишковою інформацією [33: 9]. Також генералізацію значення знаходимо у перекладі українською мовою, оскільки це реалізує різний світогляд етносу, так звану лінгвістичну картину народу. В українській мові превалює більш узагальнене значення, мова не приділяє багато уваги деталям. А ось в англійській мові часто використовують конкретне значення слова. В наступному прикладі можна побачити таку особливість мов [43: 10]:

My baby is 18 months – Моїй дитині півтора року [44: 130].

Варто навести ще один приклад пов'язаний з «лінгвістичною картиною світу», а саме так званою «кольоровою картиною світу», в якій можна простежити спосіб мислення різних народів [33: 10]:

Everything went white in front of my eyes (Patterson J. Swimsuit). – В очах у мене потемніло (пер. В. Горбатюка) [33: 10].

З цього речення відразу стає зрозумілим, що спосіб мислення носіїв англійської мови більш позитивний аніж українських мовців *white – потемніло* [33: 10]. Наведемо ще приклад на підтвердження цього твердження [33: 13]:

Are you ok? – Вам погано? (переклад наш Г. І.).

Іноді перед перекладачем постає завдання перекласти висловлювання, яке при прямому перекладі може втратити своє емоційне забарвлення, через різницю в структурі мовних систем оригіналу та перекладу. Для того, щоб зберегти емоційний потенціал повідомлення та авторську інтенцію перекладачі вдаються до такої прагматично зумовленої трансформації, як стилістична компенсація [33: 12]. Хоча застосувавши її перекладач часто змінює лексичне значення повідомлення для досягнення певного прагматичного ефекту. Наступний приклад це підтверджує:

The education of Mr. Jonas had been conducted on the strictest principles of the main chance. The very first word he learned to spell was gain, and the second (when he got into two syllables), money (Ch. Dickens Life and adventures of Martin Chuzzlewit) – Виховання пана Джонаса було саме суворе та із народження мало на увазі передусім користь. Перше слово, яке він навчився складати, було «гроші», а друге (коли він дійшов до трискладових слів) – «нажива» [43: 131].

Як можна побачити перекладач інтенційно змінив порядок слів, де в оригіналі перше слово було gain, а вже друге money. Перекладач застосував стилістичну компенсацію, щоб компенсувати різницю в кількості складів у словах в мові оригіналу та мові перекладу *when he got into two syllables* - коли він дійшов до трискладових слів. [43: 132].

1.3 Особливості художнього дискурсу: жанр фентезі у лінгвосеміотичному висвітленні

Головним і найважливішим елементом художнього твору є вигадка або фікція (fiction). Вигадку можна визначити як особливий спосіб створення та

використання ментального представлення та вербальних і невербальних семіотичних засобів, тобто знаків [48: 261]. Будь-який художній твір функціонує в художньому дискурсі. Художній дискурс має на меті відтворити картину внутрішнього світу автора і продемонструвати його інтенцію (здум) за допомогою мовних знаків [48: 264]. Ці знаки характеризують образний світ у творі, виражають авторську оцінку і справляють відповідний комунікативний ефект, який реалізує інтенції автора. Основними характеристиками художнього твору є характеристика персонажів, наративна техніка, жанр у якому функціонує твір, його основна тема і сюжет, а також стиль (що створюється за допомогою мовних знаків: ідіом, емоційно забарвленої лексики, авторських неологізмів та різних стилістичних засобів) [48: 262]. Одним з найбільш популярних представників художньої літератури є жанр фентезі. Фентезійні твори відрізняються від інших фантастичних художніх творів наявністю надприродних і магічних елементів, які не можна зустріти в інших творах [48: 263].

Жанр фентезі відіграє важливу роль у сучасній літературі. Великою популярністю користуються твори таких авторів, як Дж. Р. Р. Толкін, Дж. Мартін, Дж. К. Роулінг та багатьох інших. Особливої популярності цей жанр набуває серед молоді. Жанр фентезі сформувався біля двісті років тому, хоча джерело його створення, а саме казки, міфи, легенди, існували давно [65: 138]. Фантастичний твір часто ґрунтується на протиставленні реального і вигаданого світу. Жанр фентезі можна охарактеризувати як такий, що містить артефакти, або ірреальні елементи, наприклад, магія, тварини, що розмовляють, магічні істоти, вигадані світи та раси і тому подібне. Фантазія характеризується відходом від прийнятих норм, за допомогою яких окремі особи сприймають оточуючий їх світ. Дія в фентезійних творах часто відбувається у вигаданому світі у середньовіччі, що асоціюється з епохою лицарів та включає міфічних істот [65: 139]. І. В. Шпак в своїй роботі «Жанрова природа фентезі» посилається на відомого дослідника фантастики і фентезі Е. Харитонова, який стверджує, що «фентезі – це жанр епічний, побудований на протиставленні

єдності реального-нереального, не допускає (у тексті) сумнівів у достовірності (об'єктивності) вигаданого світу. Створення вторинних світів, що існують за законами магії – непорушний закон фентезі» [65: 140].

Одним із найцікавіших аспектів літератури жанру фентезі є те, що вона, як правило, задає великі питання життя, змушуючи читачів розглянути такі теми, як природа добра і зла, загальна мораль, загробне життя, героїзм, роль особистості в суспільстві та значення культурного різноманіття [66: 1].

Стосовно лінгвoseміотичного аспекту в фентезійних творах можна сказати, що фентезі просто переповнене різними образами, символами та знаками. Образ та символ є провідними категоріями в жанрі фентезі.

М. Ф. Мисник в своїй дисертації називає світ фентезі аномальним, а всі слова, що позначають міфічних, магічних істот, такі, що мають аномальний денотат (денотацію), «міфознаками». В творах жанру фентезі аномальними об'єктами номінації виступають істоти, речі, предмети, артефакти і навіть події, які не мають аналогів в реальному світі та виходять за рамки звичайної свідомості [46: 10]. Іншими словами, міфознаки створюють денотативний простір дивного, аномального світу фентезі, однак вони можуть виступати як окремі символи, тобто символізувати добро або зло. В аномальному світі структура конвенціонального міфознака та його змістовне наповнення змінюється. Значення таких слів, як *centaur* – ‘кентавр’, *demon* – ‘демон’, *dragon* – ‘дракон’, *dwarf* – ‘гном’, *elf* – ‘ельф’, *ghost* – ‘привид’, *unicorn* – ‘єдиноріг’, *goblin* – ‘гоблін’, *troll* – ‘троль’, *wizard* – ‘чаклун’, *witch* – ‘відьма’ зафіксовано в словниках, тобто воно стало конвенціональним [46: 11].

Значення міфознака, яке актуалізується в певному тексті, може не співпадати зі значенням занесеним в словник. Тобто автор може вносити свої зміни в словникове значення міфознака, наповнюючи його новим значенням або додавати іншого відтінку значенню, яке відповідає експресивній інтенції автора твору [46: 12]. Це можна продемонструвати наступними прикладами. Наприклад, міфознак ельф – це фантастична істота, схожа на людину с загостреними вухами. Але творці світу фентезі по-різному бачать цю істоту. У

Дж. К. Роулінг ельф, а саме ельф – домовик (house-elf) [46: 13]: *The little creature on the bed had large, bat-like ears and bulging green eyes the size of tennis balls* (HPCS, URL).

А от Дж. Р. Р. Толкін зображає ельфів як високих, красивих, мудрих, величних істот. Також в творах Толкіна міфічні істоти або міфознаки часто пишуться з великої букви (Elf, Troll, Dwarf), чим підкреслюється відмінність між фантастичними істотами, занесеними в словники [46: 11]. Автори творів жанру фентезі часто розширюють значення міфознаків і навіть створюють власні, авторські, які не зафіксовані в словниках і наділяють їх своїм власним сенсом. Наприклад, *Hobbits* – ‘гобіти’, *Ents* – ‘енти’, *Valar* – ‘Валар’, *Nazgul* – ‘назгул’, *Orcs* – ‘орки’, *White Walkers* – ‘білі ходаки’, *Schelob* – ‘шелоб’. А Дж. К. Роулінг навіть створювала дуже незвичайні магічні істоти та предмети (*Rememberball* - ‘нагадайка’, *Time Turner* – ‘маховик часу’, *Boggart* - ‘богарт’, *Dementor* - ‘дементор’) [46: 12]. Одним із знакових символів в творі Дж. Р. Р. Толкіна є кільце. Дж. Тресіддер в своєму «Словаре символів» дає наступну інтерпретацію символу кільце – вічність, єдність, цілісність, переконаність, влада, повноваження. Кругова символіка робить кільце емблемою завершеності, сили і захисту, так само як і безперервності [76: URL]. Толкінове кільце насправді має величезну владу, воно ніби живе власним життям, таїть в собі страшну силу, яка притягує кожного хто до нього наблизиться або торкнеться. Іншими словами, Толкін робить зі звичайного кільця магічний артефакт зла. Чорна говірка, яка знаходиться на кільці, символізує темну владу кільця над душею і розумом його власників:

One Ring to bring them all and in the darkness bind them

In the Land of Mordor where the Shadows lie (TFTR, URL).

Важливим символом також виступає чарівна паличка у творі Дж. К. Роулінг. Магія взагалі є провідною темою фентезі. Магічна паличка є провідником магії, вона виражає мрії про добро, якщо нею користуються з добрими намірами, або ж символізує зло, якщо опиняється в лихих руках. Кожна паличка є унікальною, адже складається з різних магічних елементів:

Every Ollivander wand has a core of a powerful magical substance, Mr Potter. We use unicorn hairs, phoenix tail feathers and the heartstrings of dragons. No two Ollivander wands are the same, just as no two unicorns, dragons or phoenixes are quite the same. And of course, you will never get such good results with another wizard's wand (HPPS, URL).

До того ж варто відмітити, що географічні об'єкти (міста, селища) у вигаданих фентезійних світах також мають символічний характер. Так Мордор (*Dark Tower of Mordor*) виступає фортецею зла, а ось Край (*Shire*) – це спокійне місце, де панує добро та живуть мирні гобіти-селяни, Гондор (*Gondor*) змальований як останній рубіж, що відділяє добро від зла, тобто весь світ від Мордору (саме тут відбулася грандіозна битва з силами зла).

Як добре відомо, жанр фентезі бере свій початок з казок, легенд та міфів. Хоча твори фентезі є по суті авторськими, в них можна простежити схожі елементи та мотиви казок. Казки – це ніщо інше, як культурне надбання народу, основа його фольклору. Вони ж, в свою чергу, мають досить особливу композиційну структуру, образний простір та велику систему символів, які відрізняються одна від одної залежно від культури, в якій виникають та функціонують. Питаннями символізму та образного світу в казках та фольклорних творах займаються такі науковці, як С. В. Волкова, А. А. Воловик, В. В. Демецька та інші.

В своїй роботі, присвяченій композиційній структурі казок, професор С. В. Волкова наводить декілька тлумачень поняття «казка». Вона зазначає, що багато науковців (К. Бріггс, С. Томпсон, М. Їрслі, Дж. Толкін, Е. Хартленд та інші) мають різні точки зору щодо використання термінів “folk tales” (народні оповідання) і “fairy tales” (чарівні оповідання). Таким чином Дж. Толкін вважає доцільним використовувати лише термін “fairy story”, а от М. Їрслі, навпаки, наполягає на використанні відразу двох термінів “fairy-tales” і “folk tales”, аргументуючи свої думки так, що чарівні казки та народні оповідання є «унікальним відголоссям думок і традицій минулого» [19: 589].

Сиволізмом в казках у контексті перекладознавства займалися В. В. Демецька і А. А. Воловик. У своїх працях вони звертають увагу на символи центру простору в казках. Виділяється два основних різновиди центрального простору: моноцентричний та дуалістичний. У народних казках центром виступають хата, дім або місто (село), тобто простір виступає як моноцентричний, натомість в народних чарівних казках простір є дуалістичним.

Як зазначає В. В. Демецька, для протагоніста центром виступає хата (замок), з якого він або вона вирушають у подорож. На своєму шляху головний персонаж може потрапити до «чужого центру» антагоніста. Для останнього центром може бути замок (хата, яма) [26: 58]. У такому ключі можна порівняти казку з фентезійними текстами. Там також головний герой вирушає в пригодницьку подорож (квест) з одного простору в інший, чужий простір, для досягнення поставленої цілі (подолання зла). Так, наприклад, в творі Дж. Толкіна «Володар перстнів» головні герої вирушають зі свого рідного мирного простору (дому) до небезпечного чужого простору антагоніста (а саме вогняної гори). Таким чином, зазначимо, що в фентезі творах превалує дуалістичний простір.

У фентезійних творах, автори часто відхиляються від буквального значення слів і надають їм іншого емоційного забарвлення, ніби наповнюють їх новим, необхідним автору, значенням. Прикладами таких відхилень можуть слугувати метафори, порівняння, уособлення, персоніфікація, створення символу та інші [45: 95].

У сучасній лінгвістиці термін конотація використовується для позначення всіх емотивно-забарвлених елементів змісту виразів у співвідношенні з прагматичним аспектом мови [45: 94]. Конотативний компонент – це додаткова інформація, яка зазвичай передається словом, і виражає ставлення мовця до предмета, явища, та стоїть поруч з денотативним значенням поняття [45: 95].

Емотивність визначається як закріплена у значенні інформація про емоційне ставлення до певного предмета або явища. В слова, які володіють

емотивністю, ніби включені два типи інформації: інформація про предмет, що позначається, і інформація про емоційне сприйняття цього предмета, коли він називається [13: 50]. Емоційна оцінка перебуває в опозиції «добре-погано» і базується не на загально логічних критеріях, а на емоціях, які викликає предмет, процес або явище, що позначається [13: 51].

Щодо вияву конотації у творах жанру фентезі, зазначаємо, що рівень конотативності у них досить високий. Лексика фентезійного твору насичена емоційно забарвленими словами, які включають конотативні компоненти значення слів. Структура фентезійного пізнання характеризується пізнанням світу через призму поєднання реального та вигаданого світів, а конотація показує полісемію фентезійного тексту [45: 96]. В світі фентезі образи героїв часто розмежовані опозицією добра і зла. Одні персонажі є добрими, а інші – лихими. Таке розмежування досягається за допомогою різних способів. Одним з найбільш продуктивних прийомів є наділення персонажа такою характеристикою, за якою читач зможе зрозуміти, який образ уособлює собою персонаж: добро чи зло [51: 9]. Окрім цього позитивну або негативну конотацію можна простежити і у використанні кольорів, тобто кольори також є певним символом, які доповнюють образи персонажів і наділяють їх певними характеристиками. Так, наприклад, світлі, яскраві кольори (білий, срібний, золотий, зелений, синій, жовтий) притаманні добрим персонажам, а темні та похмурі (чорний) злим [51: 15].

Висновки до розділу 1

1. Лінгвосеміотика – молода наука, що виникла у ХХ столітті на основах семіотики. Семіотика вивчає природу знаків та знакових систем, в той час, як основним завданням лінгвосеміотики слугує вивчення знакової природи мови. Засновником лінгвосеміотики вважається Ф. де Соссюр. Запропонувавши постулат про мову, як знакову системи де знаки виявляють свої диференційні ознаки Ф. де Соссюр сформував принцип двобічності мовного знака. Отже, мовний знак – це двосторонній мовний код, що має акустичну форму (звучання) та саме поняття, яке позначає акустична форма. Ці елементи

знаходяться у взаємозалежності – один не може існувати без іншого. Одним із найбільших надбань семіотики є розроблена Ч. С. Пірсом модель семіотичного трикутника. Її основними елементами виступають знак, денотат та концепт. Знак не існує в природі сам по собі, він завжди має значення та актуалізує різні концепти, в залежності від користувача цього знака.

2. У ХХІ ст. питаннями лінгвосеміотики у різних наукових парадигмах займаються такі українські вчені як Н. І. Андрейчук, С. В. Волкова, В. В. Демецька, В. В. Желязкова та інші. Вони порушують питання про зв'язок знака з символом та образом і їх втіленням в творах. Образ – це результатат кодування об'єктів життєвого світу людини засобами мовних знаків. Символ – це складне імпліковане значення образу, смисл якого можна побачити лише порівнюючи з іншими смислами символів.

3. Фентезійні твори часто містить артефакти, або ірреальні елементи (магія, тварини, що розмовляють, магичні істоти, вигадані світи та раси і тому подібне). Він характеризується відходом від прийнятих норм, за допомогою яких автор виражає свій внутрішній світ та світосприйняття. Фентезі наповнене різними образами, символами та знаками, які допомагають читачеві зрозуміти задум автора та досягнути новий незвіданий світ за допомогою фантазії.

4. Семіотика – це загальноохоплюючий розділ лінгвістики, який включає в себе три розділи: семантику, синтактику та прагматику. Остання має колосальне значення при аналізі та перекладі тексту. Вивченням прагматики займалися такі вчені, як І. Р. Безугла, Е. Д. Гірш, Г. П. Грайс, Дж. Остін, Б. Рассел, І. П. Суслов, Дж. Сьорль та Г. Фреге. Прагматика вивчає способи, в яких контекст впливає на значення. Прагматика визначає, що при передачі значення повідомлення важливим є не тільки контекст висловлювання, але й додаткові знання про учасників процесу комунікації (їхні інтенції), але й самої комунікативної ситуації та всіх факторів від яких вона залежить. Інтенції автора в художніх творах можуть виражатися різними лінгвальними засобами: епітетами, метафорами, порівняннями, словами з негативною або позитивною конотацією, емоційно забарвленими словами, та іншими.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ І ПРАГМАСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ДОБРА І ЗЛА У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТАХ

2.1. Лінгвосеміотичні засоби вербалізації ДОБРА і ЗЛА в сучасних англійськомовних фентезійних текстах

2.1.1. Лінгвосеміотичні засоби вираження символізму ДОБРА в англійськомовних фентезійних текстах. Образний простір фентезійних текстів – багатий і різноманітний. Ці складні образи, в свою чергу, можуть позначати та характеризувати персонажів і навіть надавати їм оцінку. Автори фентезійних творів наповнюють свій уявний світ в творі різними символами, щоб нашоувхнути читача на розуміння твору. Завдяки використанню складних імплікованих образів (а саме символів) автор ніби розкидає підказки, аби читач зміг по крихтам зібрати цілісний образ персонажа і збагнути його значення. Але звісно у фентезійному творі не будуть використовуватися звичайні символи. Ці тексти наповнені прихованим (імплікованим) значенням, навіть якщо воно не корелює зі своїм першочерговим значенням. З метою вербалізації символізму добра і зла у фентезійних текстах та надання їм контрастності автор використовує різноманітні лінгвістичні засоби, наприклад, лексичні одиниці з певною конотацією, стилістичні або синтаксичні засоби.

Серед проаналізованих прикладів з фентезійних текстів ми виявили багато іменників, які мають позитивну семантику та реалізують символізм добра у творі. Найпершим серед таких лексичних одиниць виступає іменник *mother*. Слово матір має символічне значення у всіх культурах. Воно означає природу, землю, любов, тепло. З цим словом у будь-якої людини асоціюється лише найкращі речі та спогади. У фентезійних творах образ матері характеризує лише добро і найчистіші наміри. Так, наприклад, у творі Дж. Р. Р.

Толкіна мати головного героя (хобіта) – це образ славетної, незрівняної берегині сім'ї:

(1) *As I was saying, the mother of this hobbit – of Bilbo Baggins, that is – was the fabulous Belladonna Took, one of the three remarkable daughters of the Old Took* (TH, URL).

У цьому прикладі бачимо, що любов жінки, а особливо матері описується за допомогою прямих номінацій, а саме, прикметниками з позитивною конотацією *fabulous* і *remarkable*.

А у Дж. Роулінг мати Гаррі Потера показана як любляча жінка здатна до самопожертви заради захисту своєї дитини:

(38) *Your mother died to save you. If there is one thing Voldemort cannot understand, it is love. He didn't realize that love as powerful as your mother's for you leaves its own mark. Not a scar, no visible sign. . . to have been loved so deeply, even though the person who loved us is gone, will give us some protection forever. It is in your very skin* (HPPS, URL) .

З цього прикладу також бачимо, що материнська любов ословлюється такими номінаціями, як *died to save you*, що включає смислове дієслово *died* і інфінітив *to save*. За допомогою цієї прямої номінації демонструється любов матері до своєї дитини та здатність її до самопожертви заради порятунку свого сина. Сила материнської любові ословлюється також порівнянням *love as powerful as your mother's*, де сила любові матері до своєї дитини актуалізується прикметником *powerful*. Змістовну структуру ще однієї прямої номінації, що вербалізує материнську любов складає смислове дієслово *to have been loved* у формі Present Perfect Passive. Така форма дієслова акцентує довготривалість дії, тобто мати любить свою дитину протягом всього свого життя і до самої смерті. На додачу прислівник *deeply* підсилює значення дієслова і демонструє, що любов матері надзвичайно глибока та сильна, і навіть якщо вона помре її любов подарує дитині захист навечно (*protection forever*). Тобто любов матері виступає вічним оберегом.

Для вираження добра застосовуються і такі лексеми, як *bravery, kindness*. Головні герої у фентезійних творах наділені саме цими чеснотами (дружелюбність, відвага, доброта):

З прикладу 28 (див. Додаток А) спостерігаємо, що ельфи добросердечні персонажі. Їхня доброта ословлюється у виразі *They treat him with such kindness*, що показує їхнє добре ставлення навіть до своїх в'язнів (*have him in prison*).

А ось у наступному прикладі головний герой твору Гаррі Поттер виступає позитивним персонажем, який уособлює сміливість. Це можна побачити з опису, який дають йому інші персонажі, його друзі: *Harry – you're a great wizard*, тобто Гаррі характеризується як чудовий чарівник. Його найкращі друзі також виступають позитивними персонажами. Наприклад, за словами Гаррі його подруга Герміона дуже розумна і чудова чарівниця. Її позитивні якості ословлюються за допомогою порівняння *I'm not as good as you* з використанням прикметника з позитивною конотацією *good*, а також іменником *cleverness*:

(36) *Harry – you're a great wizard, you know. I'm not as good as you, said Harry, very embarrassed, as she let go of him. Me! said Hermione. "Books! And cleverness! There are more important things – friendship and bravery and – oh Harry – be careful!* (HPPS, URL).

З попереднього і наступного прикладів видно, що лексеми *wizard, witch* мають позитивну конотацію у фентезійних творах Дж. Роулінг. Хоча символ відьми і магії має негативне трактування і в багатьох культурах і релігіях означає щось зловісне, таємниче і невідоме [76: URL], в світі фентезійних творів магія та чаклунство – це звичайна річ. У фентезійному світі є багато добрих і мудрих чаклунів. Велич та сила чаклунів ословлюється прикметником *great* та фразою *the four greatest witches and wizards of the age*, що виражає найвищий ступінь порівняння прикметника *great* і підсилює велич чаклунів. Дивлячись на приклад 43 (див. Додаток А) можна помітити цікаве використання символічного значення числа чотири: *the four greatest witches and wizards of the age* і *The four school Houses are named after them*.

Число 4 є образом статичної цілісності, ідеально стійкої структури. Число 4 часто спостерігаємо в міфах про створення всесвіту і орієнтації у ньому: 4 сторони світу, 4 головні напрями, четвірка богів або чотири-іпостасні боги, 4 пори року, 4 елементи (іноді вони співвідносяться з 4 міфологічними персонажами) [77: URL]. У творі Гаррі Поттер чотири великих чаклуни створили школу магії Гогвортс і чотири факультети, які є основою цієї школи. Вони ніби чотири стовпи землі на яких тримається магія у школі.

З прикладу (43) бачимо, що люди вороже ставилися до чаклунів і до магії. Ця ворожість ословлюється за допомогою прямої номінації, включаючи іменник *magic*, смислове дієслово в пасивному стані *was feared*. Через це відьми та чаклуни стали дуже обережними і відгородилися від світу звичайних людей, збудувавши школу Гогвортс.

Яскравим прикладом доброго чаклуна є Дамблдор, директор школи Гогвортс, який виступає одним із найсильніших та наймудріших чаклунів. Крім того срібна борода та окуляри підкреслюють його мудрість. Окуляри виступають символом інтелекту, а борода символізує незалежність, мужність і мудрість [76]. *Long silver beard* уособлює мудрість та досвід персонажа. Відповідальність, яку він несе за всю школу, виражається за допомогою іменника *headmaster*:

(42) *Harry's eyes wandered past him to where Professor Dumbledore, the headmaster, sat watching the Sorting from the staff table, his long silver beard and half moon glasses shining brightly in the candlelight* (HPPS, URL).

І сама школа магії *school Hogwarts* виступає символом захисту та безпеки, оскільки з прикладу 48 (див. Додаток А) видно, що директор школи Дамблдор описує Гогвортс притулком для всіх чаклунів, які потребують допомоги. Отже лексема *Hogwarts* символізує безпечне і надійне місце, у якому кожен чаклун, що попросить допомоги її отримає, що можна побачити у прикладі 48 (див. Додаток А).

Захист, який можна знайти в Гогвортсі, вербалізується у виразі: *will find that help will always be given at Hogwarts*, що складається зі смислового дієслова

в Future Simple *will find* та іменника *help* і показує, що той, хто буде в майбутньому потребувати допомоги знайде її в стінах школи (*will always be given at Hogwarts*). Прислівник *always* підкреслює, що це правило буде діяти завжди.

Міфознаки, що актуалізуються лексемами *elves, dwarfs, i hobbits* у світі Толкіна символізують красу, доброту і гармонію. Ельфи – це красиві, ніжні та шляхетні магічні істоти. А гноми хоча і суворі, але поважні та шановані створіння [76]:

(3) *A sky-blue one with a long silver tassel. This last belonged to Thorin, an enormously important dwarf, in fact no other than the great Thorin Oakenshield himself, This was Thorin's style. He was an important dwarf* (ТН, URL).

У прикладі (3) бачимо, що шанованість гномів виражається за допомогою прикметника *important* в поєднанні з прислівником *enormously*, що підсилює значення прикметника і надає гномам ще більшої значущості та поважності.

Розум та краса ельфів ословлюється прикметниками з позитивною конотацією у вищому ступенні порівняння *fairer and wiser and more learned*, які підкреслюють, що ельфи – це розумніші та прекрасніші істоти ніж всі інші. Вони винайшли магічне ремесло створювати красиві речі. Це вміння у прикладі ословлюється наступними прямими номінаціями: смислове дієслово *invented* і іменник разом з прикметниками, що його характеризують *magic and cunning craft*, а здатність створювати красиві речі ословлюється прийменником разом з герундієм в поєднанні з прикметниками з позитивною конотацією *in the making of beautiful and marvellous*:

(11) *There the Light-elves and the Deep-elves and the Sea-elves went and lived for ages, and grew fairer and wiser and more learned, and invented their magic and their cunning craft, in the making of beautiful and marvellous things, before some came back into the Wide World* (TFTR, URL).

З прикладу (30, див. Додаток А) бачимо, що ельфійський народ – це найпрекрасніший народ – *fairest folk*. Унікальна краса цього народу

ословлюється прикметником з позитивною конотацією у найвищому ступені порівняння *fairest*.

Гобіт – це головний герой твору, наділений багатьма добрими якостями, притаманним його народу. Його образ характеризується прямими номінаціями, а саме іменниками, що є дескрипторами гарних якостей героя (гобіта): *luck*, *wits*. У наступному прикладі (12, див. Додаток А) ці гарні якості описуються як дуже корисні і цінні надбання за допомогою прикметника *useful* з підсилювальним прислівником *very* та іменником *possessions*:

(25) *A decent respectable hobbit was Mr. Drogo Baggins* (TFTR, URL).

З прикладу видно, що характеристика гобіта як доброго персонажа ословлюється за допомогою прикметників з позитивною конотацією: *decent*, *respectable*.

Крім того лексеми *friend* і *friendship* є доміантними у характеристиці головних позитивних героїв творів. Друг – це символ вірності та братерства, що бачимо у прикладах 16, 21, 19 (див. Додаток А):

(16) *I am the friend of bears and the guest of eagles. I am Ringwinner and Luckwearer; and I am Barrel-rider,” went on Bilbo beginning to be pleased with his riddling* (TH, URL).

З цих прикладів розуміємо, що іменник *друг* асоціюється з *радістю*. Він допомагає в біді і приносить цінні дари. Добрі якості друга ословлюються наступними номінаціями: іменник *the help* вказує на готовність друга допомогти і вираз *I will take your gift*, що складається з смислового дієслова в майбутньому часі та іменника *gift*, демонструє користь, яку приносять дари від друга та радість, що з ними приходить (*And I name you elf-friend and blessed*).

Символи влади та сили вербалізуються через лексеми *Master* і *King*. Часто король символізує абсолютну владу, силу та мудрість [76: URL]. У фентезійних творах королі та лідери народу – це сміливі, шляхетні захисники добра. У прикладі 19 доброта короля вербалізується такими прямим номінаціям як: іменник з позитивною конотацією *friend* показує, що король має друзів, а вираз

they had no claim but friendship on him демонструє прихильність людей до короля та їхню дружбу.

З прикладів 5, 22 (див. Додаток А) спостерігаємо, що королі в фентезійних творах є позитивними персонажами та символізують добро:

(22) *The new Master is of wiser kind, said Balin, and very popular, for, of course, he gets most of the credit for the present prosperity* (ТН, URL).

Шанованість короля ословлюється завдяки прямій номінації зі смисловим дієсловом в пасивному стані *treated* та прийменником (позитивна конотація) з іменником зі значенням великої шани і поваги *with great reverence*. З наведеного вище прикладу видно, що лексема *Master* асоціюється з владою та управлінням. Тут голова міста характеризується як мудрий і популярний лідер, що приніс місту процвітання. Це ословлюється прикметниками і прислівником *very popular* і *wise*, а іменник *prosperity* демонструє результат його діяльності.

У проаналізованих прикладах бачимо магичні артефакти, назви птахів і звірів, що вербалізують символізм добра у фентезійних текстах. Так, наприклад, у творі Роулінг *Hogwarts Sorting Hat* (сортувальний капелюх) символізує вибір. Загалом символ капелюха не є однозначним. Він може символізувати невпевненість в житті (коли людина має вибрати свій шлях у житті), захист (оскільки капелюх покриває голову), або означає зміну власної позиції (коли людина змінює капелюх – змінює думку) [77: URL]. У фентезійному світі Роулінг створює магичний артефакт у вигляді капелюха, який вирішує долю студентів, вивчаючи їхні вміння, навички, наміри і вирішує, на який факультет їх зарахувати. Однак і сам студент може вибрати де хоче навчатися – капелюх врахує цей вибір. Завдяки цьому образу авторка наводить читачів на думку, що ніхто не народжується добрим чи лихим – все завжди залежить від вибору, який ми робимо (див. Додаток А, приклад 40).

Серед звірів (міфознаків), що символізують добро в аналізованих творах можна назвати наступні лексеми: *lion, phoenix, unicorn*. Наприклад, лев – це символ сміливості, сили, доблесті; фенікс символізує безсмертя, нове життя,

зцілення, очищення (оскільки згораючи у вогні очищається і відроджується); єдиноріг же символізує чистоту, силу, чесноту [76: URL].

У прикладі (47, див. Додаток А) символу добра *леву* протиставляється *змія* – символ зла. Вони ніби дві конфронтуючі сторони, так само як і факультети, емблемами яких вони виступають. *Грифіндорський лев* зображений на червоному і золотому полі, а ці яскраві, благородні кольори, що носять студенти Грифіндорського факультету імплікують те, що тут навчаються відважні, добрі персонажі.

(45) *Fawkes is a phoenix, Harry. Phoenixes burst into flame when it is time for them to die and are reborn from the ashes* (HPCS, URL).

З цього прикладу видно, що фенікс символізує нове життя, переродження з попелу (*reborn from the ashes*). Хоча для нового життя потрібно витримати випробування, а саме згоріти і померти аби стати сильнішим, як це робить фенікс. Цей процес описується за допомогою смислових дієслів *burst, die, reborn*. Хоча конотація двох перших дієслів є негативною, вони ословлюють ті необхідні дії, які потрібно пройти аби отримати винагороду у вигляді переродження і нового життя.

Серед лексичних одиниць, що яскраво характеризують образи добра у фентезійних текстах є багато прикметників з позитивною конотацією. Оскільки в проаналізованих фентезійних текстах їх налічується велика кількість доцільно буде розділити ці прикметники за наступними категоріями:

- прикметники, які виражають розум, твердий характер та силу духу: *bold, strong, brave, powerful, wise*;
- прикметники, які виражають красу: *beautiful, marvelous, fair, pretty, handsome, wonderful*;
- прикметники, які виражають позитивні риси і чесноти: *good, friendly, worthy, decent, respectable, nice, gentle, polite, faithful, fine, noble-hearted*;
- прикметники, які виражають добру славу персонажа: *fabulous, remarkable, important, great, well-spoken, famous, popular, blessed*.

Наведемо приклад, в якому ці прикметники позитивно характеризують образи персонажів (див. Додаток А):

(24) *A very nice well-spoken gentle hobbit is Mr. Bilbo, as I've always said, the Gaffer declared. With perfect truth: for Bilbo was very polite to him, calling him Master Hamfast* (ТН, URL).

Ще одним яскравим засобом розкрити символічність добра у творі є використання кольору. Прикметники на позначення кольору можна віднести до окремої категорії. Як усім відомо, щоб показати персонаж у позитивному світлі використовують білі, світлі та яскраві кольори. Добрі персонажі носять світлий одяг і надають перевагу яскравим кольорам, наприклад червоний, зелений, синій [76: URL]. Символічні кольори виявляємо в описах зовнішності персонажів. Наприклад, світлі, яскраві очі зелених і синіх відтінків реалізують символізм добра у цих образах. Ці персонажі добрі, дбайливі і милосердні (див. Додаток А, приклад 33).

Ось, наприклад, ельфи – добрі створіннями, які надають перевагу світлим, білим кольорам (зелений, білий, срібний, золотий):

(10) *The elvish folk were passing bowls from hand to hand and across the fires, and some were harping and many were singing. Their gloaming hair was twined with flowers; green and white gems glinted on their collars and their belts* (ТН, URL).

Фенікс, у свою чергу, описується як прекрасний птах з червоним та золотим пір'ям, де червоний колір символізує вогонь і тим самим очищення та переродження (див. Додаток А, приклад 49).

Символіка білого кольору дуже яскраво окреслена у фентезійних текстах, оскільки в них добро завжди бореться зі злом, де все, що на добрій стороні – біле, чисте, а на стороні зла – чорне і темне:

(26) *Let me see – it was in the year that the White Council drove the dark power from Mirkwood, just before the Battle of Five Armies, that Bilbo found his ring* (TFTR, URL). У творі Толкіна *Біла рада* – це угруповання чаклунів і магічних істот, що виступають на стороні добра.

Ми підрахували частоту використання прикметників на позначення добра. Серед обраних 50 прикладів з фентезійних текстів прикметники використовувалися за такою частотою:

- прикметники, які виражають розум, твердий характер та силу духу використовувалися у 5 прикладах з 50;
- прикметники, які виражають красу – 5 з 50;.
- прикметники, які виражають позитивні риси і чесноти – 11 з 50;
- прикметники, які виражають добру славу образа – 10 з 50;
- прикметники, на позначення світлих і яскравих кольорів – 11 з 50.

Також у великій кількості прикладів образ добра характеризується дієсловами, що позначають гарні вчинки та наміри (див. Додаток А, приклади 13, 34 та інші): *to thank, to fight, to succor, to help, to stand by, to like, to save*.

Для вираження символізму добра використовуються різні лексичні одиниці: іменники, прикметники і дієслова. У проаналізованих 50 прикладах з фентезійних текстів на позначення символізму добра (див. Додаток А) виділяємо наступну кількість лексичних одиниць:

Таблиця 2.1

Лексичні засоби вираження символізму Добра у фентезійних текстах

Лексичні засоби	Кількість
Іменники	44
Прикметники	68
Дієслова	9

Тож ми бачимо, що в більшості випадків символізм добра виражається за допомогою використання великої кількості прикметників з позитивною конотацією.

2.1.2. Лінгвосеміотичні засоби вираження ЗЛА в англійськомовних фентезійних текстах. Провідною темою кожного фентезійного тексту є протистояння добра і зла. Головний конфлікт фентезії будується на боротьбі добрих персонажів зі злими і цей мотив рухає весь сюжет твору. Оскільки

автори хочуть окреслити для читача контрастність образів, вони використовують різноманітні символи, надаючи їм свого значення. Часто символ може бути дуже прозорим і легко зрозумілим. Хоча іноді автор вносить своє значення в символ, завдяки використанню емоційно забарвленої лексики.

Почати аналіз лексичних одиниць на позначення зла буде доцільно з іменників, що означають негативні явища. Наприклад, у проаналізованих творах нами виявлено лексичні одніці *greed, darkness, hatred, death*:

(90) *Quirrell, full of hatred, greed, and ambition, sharing his soul with Voldemort, could not touch you for this reason. It was agony to touch a person marked by something so good* (HPPS, URL).

У цьому прикладі негативний персонаж описується за допомогою метафори *full of hatred, greed*, що складається з прикметника та іменників з негативною семантикою. Завдяки цій метафорі ми бачимо, що персонаж сповнений ненависті і жадоби. А вираз *It was agony to touch*, що містить предикатив *It was agony* та інфінітив *to touch* дає зрозуміти, що персонаж настільки злий, що дотик до людини, що сповнена добра, причиняє йому неймовірну агонію.

У фентезійному світі Толкіна злі створіння називаються іменниками *beast, monster, shadow, creature*. Вони вживаються у сполученні з негативно забарвленою лексикою, тому ми відносимо їх до категорії образів зла (див. Додаток Б, приклад 68). Негативна семантика іменника *creature* у цьому прикладі реалізується за допомогою використання прикметника з негативною конотацією *loathsome*. Таке значення слів характеризує образ як огидний і злий.

А ось у прикладі 82 (див. Додаток Б) *hooded figure* (фігура в каптурі) описується як незрозуміле, зле створіння схоже на звіра, що ховає своє обличчя за каптуром. Його характеристика ословлюється наступними номінаціями: фігура видає дивний звук, від якого завмираєш на місці *a slithering sound made him freeze where he stood*; ця фігура виходить з тіні, що демонструє її таємничу природу *out of the shadows* (тінь символізує потаємне і невідоме) [76: URL]. Ця істота повзе по землі ніби звір (*came crawling across the ground like some stalking*

beast). Тут за допомогою порівняння ословлюється схожість істоти зі звіром *like some stalking beast*. Через спосіб пересування, що вербалізується за допомогою дієслова *came* і дієприкметника *crawling* (*came crawling across the ground*) ми розуміємо, що істота не просто йде, а саме повзе (*came crawling*) так, як це робить звір. Зла природа цього створіння виражається засобом прямої номінації, а саме інфінітивом *to drink* та іменником *blood*, яка розкриває лихі наміри істоти. Вона вбила єдинорога та п'є його кров, що дає їй життєву силу, оскільки саме кров символізує божественну енергію та життя [76: URL].

Далі розглянемо семантику іменника *shadow*. Тінь символізує душу або навіть безсмертя. Вважається, що тінь є важливою складовою душі кожної істоти, адже всі предмети мають тінь [76: URL]. Хоча у фентезійних текстах тінь виражає якесь безтілесне створіння, що служить силам зла і творить жахливі речі:

(79) *Nine he gave to Mortal Men, proud and great, and so ensnared them. Long ago they fell under the dominion of the One, and they became Ringwraiths, shadows under his great Shadow, his most terrible servants* (TFTR, URL).

Цей приклад показує, що тіні – це лихі прислужники зла і навіть головний злий персонаж є найбільшою і найлихішою тінню. Тут негативна семантика іменника *shadow* виражається словосполученням *most terrible servants*, складниками якого є прикметник (з негативною конотацією) у найвищому ступені порівняння та іменник *servants* (жахливі слуги зла).

Ще однією лексичною одиницею, що символізує зло є іменник *enemy*. З давніх часів ворогом називали того, хто завдає шкоди та має злі наміри. У фентезійних творах часто використовується ця лексема аби охарактеризувати головного антагоніста. Так само і Толкін у своїх творах називає головного лиходія ворогом:

(78) *The Enemy still lacks one thing to give him strength and knowledge to beat down all resistance, break the last defences, and cover all the lands in a second darkness. He lacks the One Ring* (TFTR, URL).

Роулінг же у своїх творах дає головному антагоністу незвичайне ім'я *Voldemort*, що є досить символічною анаграмою. Головний лиходій чинить настільки жахливі речі і залякує всіх, що будь-хто навіть боїться промовляти його ім'я вголос: *TOM MARVOLO RIDDLE Then he waved the wand once, and the letters of his name rearranged themselves: I AM LORD VOLDEMORT* (HPCS, URL).

З прикладу 91 (див. Додаток Б) бачимо, що негативна характеристика антагоніста реалізується за допомогою прикметників (з негативною конотацією) *terrifying*, *cunning* та прислівника *still*, який показує, що лиходій був завжди хитрим і жахливим. Крім того він бажає повернути свою силу. Його наміри ословлюються за допомогою прикметника, інфінітива та іменника *determined to regain power*, що демонструє наскільки персонаж жадає повернути свою силу і владу.

Яскравим символом у творі Толкіна виступає перстень. Завдяки формі кола перстень символізує безкінечність, силу, могутність, владу, вічність, єдність [76: URL]. Однак автор наповнив цей символ трохи іншим значенням. У творі перстень виступає артефактом зла, головним його інструментом. Він ніби живе своїм життям, притягує невинні душі та використовує у своїх злих намірах і робить їх залежними (рабами). Цей перстень навіть характеризується лексичними одиницями *Master-ring* і *the One Ring*, щоб показати його владу над усіма створіннями хто його торкнеться. Інфінітив *to rule* експлікує, що за допомогою перстня антагоніст може керувати всіма:

(77) *This is the Master-ring, the One Ring to rule them all. This is the One Ring that he lost many ages ago, to the great weakening of his power. He greatly desires it – but he must not get it.* (TFTR, URL).

Крім магічних істот і предметів в фентезійних творах навіть міста можуть мати символічне значення. Таким символом виступає лексема *Mordor*. Вона позначає місце де перебуває головний лиходій. Мордор – це обитель зла, місце де зло створює всі лихі плани і куди стягуються всі злі створіння. Символізм зла Мордору вербалізується за допомогою метафори *draws all wicked things*, що

складається з дієслова разом з іменником та прикметником з негативною конотацією, яка демонструє, що Мордор притягує все погане і лихе. Там кояться злі речі і панує смерть. А головний антагоніст, який виражається словосполученням *Dark Power* (темна сила) намагається зібрати всю нечисть в Мордорі (*to gather them there*) заради виконання своєї мети. Навіть сама назва Мордор схожа на латинське слово смерть – *mortem* (див. Додаток Б, приклад 80).

Серед лексичних одиниць, що реалізують символізм зла в проаналізованих фентезійних текстах є міфознаки: *dragon, crows, serpent, spiders, wolf*.

З давніх давен символ дракона є неоднозначним. В деяких культурах він священний та символізує благодать та удачу, інші асоціюють його з війною. В християнстві дракон – це охоронець, сторож. Він стереже свої багатства і прагне їх розширити вбиваючи всіх незгодних. На сході, а особливо у азійських країнах, дракон символізував сильного, могутнього і мудрого правителя, що захищає свої землі [76: URL]. У фентезійних творах дракон є хитрим, підступним створінням, який прагне влади та багатства. У творі Дж. Толкіна дракон Смауг характеризується підступністю, жадобою і жорстокістю (див. Додаток Б, приклади 1, 69):

(69) *And Smaug laughed aloud. He had a wicked and a wily heart, and he knew his guesses were not far out* (TH, URL).

З прикладів бачимо, що підступна натура дракона ословлюється за допомогою прикметників з негативною конотацією *wicked and wily* та смислового дієслова *destroyed*, що позначає злі вчинки (знищити, вбити) та іменника *warriors*, що означає воїна і символізує відвагу і силу.

Ворони ж в західноєвропейській традиції символізують смерть, втрату і війну. Воронів часто асоціюють зі стерв'ятниками, які їли воїнів, загинувших у битві [76: URL]. І у фентезійних творах ворони підступні і брудкі істоти. В наступному прикладі зла природа воронів реалізується через використання таких номінацій: прикметники з негативною конотацією *nasty, suspicious-*

looking, rude, а їхні злі вчинки ословлюються у виразі *the ugly names they were calling after us*, що показує наявність можливості воронів говорити і сквернословити:

(71) *Those were crows! And nasty suspicious-looking creatures at that, and rude as well. You must have heard the ugly names they were calling after us* (ТН, URL).

Якщо взяти до уваги такого звіра, як вовк, то у фентезійних творах так само як і у казках цей образ завжди символізує лютість, безчинство, жадібність, підступність. Вовк – це злий персонаж, що нещадно вбиває і залишається ненаситним [76: URL]. У фентезійному світі Толкіна є окреме плем'я вовків *Wargs*, які характеризуються надзвичайною жорстокістю. Вони також володіють мовою, хоча вона жахлива *dreadful language of the Wargs* і звучить дуже лякаюче (*it sounded terrible*), що здається вони говорять лише про лихі, жорстокі речі (*all their talk was about cruel and wicked things*), що можна побачити у прикладі 63 (див. Додаток Б).

В багатьох культурах павуки приносять удачу і багатство. Їхня павутина асоціюється з ниткою долі, а коли павук спускається зверху на павутині це символізує божественний дар. Незважаючи на такий позитивний символізм, павук може означати і підступність [76: URL]. В проаналізованих фентезійних текстах обидва автори зображають павуків велетенськими, бридкими і злими створіннями. Вони вбивають без жалю і жадають лише поживи (*it was trying to poison him*) (див. Додаток Б, приклади 65, 66). Крім того вони викликають страх у героя, від якого він тремтить (*he trembled with fear*).

Символ змії – це один з найдавніших і найбільш амбівалентних символів у світі. З одного боку змія характеризує плодovitість, вічність і божествену самодостатність. Наприклад, символ змії використовується в медицині, де вона означає зцілення. Більшість міфів і легенд показує, що змія має двоїсту природу. Вона є символом захисту і руйнування одночасно. Змія часто використовується як символ смерті, зла, хаоса і зради [76: URL].

У своєму творі Дж. Роулінг бере символ змії за основу аби охарактеризувати зло та протиставити його добру. Так вона навіть дає емблему одному з факультетів у вигляді змії, аби показати, що всі хто на ньому навчається це злі персонажі і вони мають лихі наміри. Навіть головний антагоніст у її творі дуже захоплюється зміями і вміє розмовляти їхньою мовою (парселмова): *You can speak Parseltongue, Harry, said Dumbledore calmly, because Lord Voldemort -- who is the last remaining ancestor of Salazar Slytherin -- can speak Parseltongue.* (HPCS: URL).

(47) *The huge Slytherin serpent vanished and a towering Gryffindor lion took its place* (HPPS, URL).

Також у творі є величезний змії Василіск, що асоціюється зі смертю та жахом. В Єгипті Василіск символізував такий гріх як хтивість. У фентезійному світі Дж. Роулінг Василіск – це величезний змії, який за легендами вилуплюється з курячого яйця висаджене жабою. Він викликає неймовірний жах і вбиває лише поглядом [76: URL]. З прикладу 83 (див. Додаток Б) бачимо, що величезний змії Василіск характеризується такими номінаціями, як-от: прикметник з негативною конотацією *fearsome* та іменники *beasts and monsters*, що також мають негативну семантику (звір, монстр). Василіск вважається королем всіх зміїв – *known also as the King of Serpents*, тобто він найсмертоносніший і найпідступніший серед всіх зміїв. Його методи вбивства надзвичайно хитрі *Its methods of killing are most wondrous*. Про це можна сказати з наступного виразу: *the Basilisk has a murderous stare*, який демонструє дуже незвичайний спосіб яким цей король зміїв вбиває свою жертву (лише поглядом). Його бояться всі інші істоти, наприклад, павуки: *Spiders flee before the Basilisk*.

У фентезійних текстах можна знайти різноманітних магічних істот з легенд та казок. Серед тих створінь, що символізують та уособлюють зло в цій роботі виявлено наступні: *goblins, trolls, orcs, pixies, Gollum*.

У казках та історіях гобліни завжди зображуються як маленькі, грубі та гидкі створіння, що живуть глибоко в печерах, прислужують злу та лаштують

лихі плани [77: URL]. Так само і у творі Толкіна гобліни символізують жорстокість і хитрість. Вони дуже ненаситні і їдять усе, що схоплять (*eat horses and ponies and donkeys; they are always hungry*). Негативна характеристика гоблінів ословлюється прямими номінаціями: прикметники *rough, horrible, stony* з негативною конотацією і прислівник *very*, який підсилює значення прикметників (див. Додаток Б, приклади 56, 57).

Тролі ж беруть своє коріння з германо-норвезької міфології, де їх описують як надзвичайно потворних велетнів з величезною силою, але дурних. Тролі живуть у печерах і перетворюються на камінь від сонячного світла [77: URL]. У творах Дж. Толкіна і Дж. Роулінг тролі демонструються як злобні, дурні ненажери, які їдять всіх підряд. Вони нечемні і сварливі, що можна побачити в наступному прикладі:

(53) *William choked. Shut yer mouth! he said as soon as he could. Yer can't expect folk to stop here for ever just to be et by you and Bert. You've et a village and a half between yer, since we come down from the mountains* (ТН, URL).

Ми відмічаємо, що тролі часто сваряться між собою і вживають лайливі слова (лексику низького стилю) *Shut yer mouth*. А вираз *You've et a village*, що складається з смислового дієслова в Present Perfect і наголошує на результаті дії (тролі їли людей вже довгий час) та метонімії *a village*, що позначає жителів села, яких тролі з'їли. Лінгвістичні засоби у цьому виразі реалізують ненаситність і жорстокість міфознака троль.

Ще одними істотами прислужниками зла є орки. Хоча орків часто порівнюють і навіть плутають з гоблінами чи троями, сама лексична одиниця *orc* має цікаве етимологічне значення. Орк або Оркус від латинського *Orcus* в римській міфології божество смерті, а також царство мертвих [77: URL]. Тому з самої назви можна зрозуміти, що орки символізують смерть. У Толкіна існує декілька видів орків: від тупоголових та мерзенних до хитрих та вправних (*no longer dull-witted, but cunning*). Однак їх усіх об'єднує бажання служити злу та вбивати всіх, хто трапиться на шляху. Вони жорстокі солдати зла, яких

створили для війни та дали їм жахливу зброю для знищення всіх тих, хто їм протистоїть (*armed with dreadful weapons*) (див. Додаток Б, приклад 76).

(76) *Orcs were multiplying again in the mountains. Trolls were abroad, no longer dull-witted, but cunning and armed with dreadful weapons* (TFTR, URL).

Піксі або ельфи вперше згадуються в англійському фольклорі і часто зображуються як маленькі, кольорові істоти з крилами. Вони люблять бешкетувати та знущатися з людей і тварин, часто безжальні і зчиняють хаос [77: URL]. У фентезійному світі Дж. Роулінг піксі (ельфи), пустотливі маленькі створіння, вчиняють справжнє пекло і нищать все, що бачать і до чого торкаються. Вони – це символ безчинства і хаосу (див. Додаток Б, приклад 100).

З прикладу (100 див. Додаток Б) розуміємо, що жахливий характер піксі ословлюється за допомогою наступної номінації: предикатив *It was pandemonium*, що вказує на хаос, який вчиняють піксі (тут хаос прирівнюється до пекла). Піксі надзвичайно швидкі і порівнюються з ракетами *pixies shot in every direction like rockets*. Всі їхні дії описуються смисловими дієсловами з іменниками і мають негативну конотацію (рвати, кидати, шматувати) *proceeded to wreck the classroom, shredded books and papers, tore pictures grabbed bags and books and threw them*.

Серед лексичних одиниць, що яскраво реалізують і характеризують образи зла у фентезійних текстах виявлено багато прикметників з негативною конотацією, які можна розподілити за наступними групами:

- Прикметники, що позначають неприємний зовнішній вигляд: *dirty, untidy, horrible, loathsome, nasty, lumpy, livid, mad, mossy, fat, deadly, fearsome, dull*. (Див. Додаток Б, приклад 81 та інші).

- Прикметники, що позначають розумові здібності: *dull, dull-witted, cunning* (Див. Додаток Б, приклад 91 та інші).

- Прикметники, що позначають негативні характеристики образу: *dreadful, angry, wicked, cowardly, cruel, wily, suspicious-looking, terrible, cold, sarcastic, disliked, rude, murderous, fatal* (Див. Додаток Б, приклад 71 та інші).

Для реалізації символізму зла використовують саме темні, чорні і сірі кольори:

(94) *The man who followed could only be Draco's father. He had the same pale, pointed face and identical cold, gray eyes. Mr. Malfoy crossed the shop, looking lazily at the items on display, and rang a bell on the counter before turning to his son and saying, Touch nothing, Draco* (HPCS, URL).

Оскільки сірий колір одночасно містить у собі білий і чорний і знаходиться на кордоні між двома антагонічними кольорами, сірий є символом самотності, депресії, втоми, страху і холоду [77: URL]. Тому з цього прикладу сірі очі та бліде обличчя асоціюється зі злом і через це персонаж характеризується як злий і немилосердний.

Розглянувши прикметники з негативною конотацією доцільно буде підрахувати частоту їх вживання у проаналізованих 50 прикладах на позначення символізму зла (див. Додаток Б):

- Прикметники, що позначають неприємний зовнішній вигляд використовуються у 12 з 50 прикладах.
- Прикметники, що позначають розумові збідності – 3 з 50.
- Прикметники, що позначають злі характеристики образу – 19 з 50.
- Прикметники, що позначають темні кольори – 5 з 50.

Також у великій кількості прикладів символічність зла реалізується завдяки використанню дієслів, що позначають злі вчинки і наміри. Серед таких дієслів, що характеризують персонаж з негативної сторони, а їхні дії жахливими і злими, можна назвати наступні (див. Додаток Б): *to destroy, to carry away, to roast, to eat, to mince, to squash, to slash, to beat, to bite, to gnash, to kill, to slaughter, etc.* Наприклад, у фрагменті 59 (див. Додаток Б) використані смислові дієслова з негативною конотацією (вбити, кусати, бити), які вживаються у наказовому способі. За допомогою цих дієслів бачимо, що ці істоти жорстокі і мають погані наміри.

(86) *No, no, no. I tried to kill you. Your friend Miss Granger accidentally knocked me over as she rushed to set fire to Snape at that Quidditch match* (HPCS, URL).

В цьому прикладі злі наміри персонажа ословлюються через використання смислового дієслова *tried* та інфінітива *to kill* з негативною конотацією (вбити).

Серед проаналізованих 50 прикладах з фентезійних текстів на позначення символізму зла (див. Додаток Б) була використана наступна кількість лексичних одиниць:

Таблиця 2.2

Лексичні засоби вираження символізму Зла у фентезійних текстах

Лексичні засоби	Кількість
Іменники	53
Прикметники	60
Дієслова	17

Для реалізації символізму зла була використана велика кількість прикметників з негативною конотацією та іменників (з негативною семантикою), що вербалізують символізм зла.

2.2. Прагмастилістичні засоби символізації ДОБРА і ЗЛА в сучасних англійськомовних фентезійних текстах

2.2.1. Символізація ДОБРА в англійськомовних фентезійних текстах у прагмастилістичному висвітленні.

Символічність добра і зла в англійськомовних фентезійних текстах реалізується не лише лексико-семантичними, а також лексико-стилістичними і прагмастилістичними засобами. Завдяки використанню стилістичних засобів образи добра і зла у фентезійних текстах вербалізується прагматичний потенціал тексту оригіналу. Наприклад, вживання епітетів, метафор чи порівнянь якісно окреслюють символи добра і зла і справляють певний прагматичний вплив на читатів (викликають певні

почуття, емоції, спонукають до певних дій). Стилiстичнi засоби корелюють iз задумом автора твору, iмплiкують закладенi ним прихованi смисли i здiйснюють вiдповiдний перлокутивний чи iлокутивний ефект на читача/iнтерпретатора/перекладача.

Серед проаналiзованих прикладiв у фентезийних текстах є велика кiлькiсть епiтетiв, що характеризують образи добра. Найяскравiшi з них наступнi: *remarkable daughter, marvelous things, beady black eyes, wonderful plumage, faithful pets, fascinating creatures, good friendly birds, etc.*

(3) *A sky-blue one with a long silver tassel. This last belonged to Thorin, an enormously important dwarf, in fact no other than the great Thorin Oakenshield himself* (TH, URL).

(28) *The Wood-elves have him in prison, but they treat him with such kindness as they can find in their wise hearts* (TH, URL).

У наведених прикладах експресивна оцiнка персонажiв виражається автором за допомогою епiтетiв, якi вербалiзують авторськi експресиви i таким чином автор апелює до емоцiйного стану читача, який ототожнює цi образи з добром. Iншими словами, епiтети є стилiстичними засобами, якими автор виражає свiй емоцiйний i психологiчний стан i передає його читачам.

Крiм того, для реалiзацiї символiзму добра у проаналiзованих текстах використовуються також порiвняння [49: URL]. Цей стилiстичний засiб допомагає порiвнювати персонажiв з образами та символами добра. Він реалiзується завдяки часткам *as* або *like*. В прикладi 39 (див. Додаток А) можна простежити як порiвняння актуалiзують експресивнi iнтенцiї, а отже справляють емоцiйний прагматичний ефект на читачiв. Образ Елронда символiзує доброго, сильного i мудрого правителя. Наприклад, порiвняння *as strong as a warrior, as wise as a wizard* демонструє, що персонаж (Елронд) є сильним як воїн i мудрим як чарiвник. Тобто через порiвняння автор надає експресивну оцiнку чеснотам персонажа: благородство, краса, мудрiсть, доброта та поважнiсть, i таким чином звертається до емоцiй та психологiчного стану читачiв. Порiвняння, структурними складниками яких є iменники i

прикметники з позитивною конотацією, дають читачам підґрунтя для сприйняття персонажа з позитивного боку. А використання декількох порівнянь в одному фрагменті ще сильніше підсилює цей емоційний прагматичний ефект.

Наведемо ще декілька прикладів з використанням порівняння для реалізації символізму добра:

(36) *Harry – you're a great wizard, you know. I'm not as good as you, said Harry, very embarrassed, as she let go of him. Me! said Hermione. Books! And cleverness! There are more important things – friendship and bravery and -- oh Harry – be careful!* (HPPS, URL).

З цього прикладу бачимо, що за допомогою порівняння головний герой твору Дж. Роулінг описує свою подругу як дуже хорошу і чудову чаклунку. На її слова про те, що він великий чаклун (*you're a great wizard*), Гаррі порівнює себе з нею і стверджує, що вона все ж краще за нього (*I'm not as good as you*). З боку прагматистіки це порівняння виражає бажання автора запевнити читачів, що персонаж Герміони виражає добро. Тобто репрезентатив автора, представлений за допомогою порівняння, несе репрезентативну і експресивну інформацію. Використовуючи порівняння автор завіряє читачів в добрій природі цих персонажів. Він констатує прагматично важливу інформацію і також передає емоційний стан героїв твору, викликаючи у читача відповідний емоційний ефект і розуміння важливості цієї інформації для складання позитивної картини образів персонажів (інформаційний прагматичний ефект).

У прикладі 31 (див. Додаток А) порівняння реалізується такими номінаціями: прикметники з позитивною конотацією *nice, young*, іменник *hobbit* (що позначає маленького, доброго і спокійного жителя Ширу), модальне дієслово *could*, смислове дієслово та інфінітив *wish to meet*. З цього фрагменту бачимо, що експресив автора вербалізується порівнянням і справляє емоційний прагматичний ефект на читача. Автор характеризує Фродо як дуже милого гобіта.

Дуже цікавими та яскравими стилістичними засобами, що вербалізують добро, є метафори. Метафори мають приховане, переносне значення та досить якісно реалізують символізм добра, який закладає автор твору, щоб створити відповідний прагматичний ефект. Надамо наступний приклад метафори:

(10) *The elvish folk were passing bowls from hand to hand and across the fires, and some were harping and many were singing. Their gloaming hair was twined with flowers; green and white gems glinted on their collars and their belts; and their faces and their songs were filled with mirth* (TH, URL).

Метафора у цьому прикладі виражається за допомогою наступних номінацій: іменники *faces*, *songs*, смислове дієслово в пасивному стані і прийменник *were filled with* та іменник *mirth*, що має позитивну семантику, позначає радість і веселощі. Завдяки цій метафорі автор репрезентує своє бажання описати ельфів як позитивних персонажів, що люблять музику, а їхні обличчя і пісні наповнені радістю і веселощами. Метафора апелює до психологічного стану читачів і репрезентує емоційно важливу інформацію про образ персонажа.

Метафора у прикладі 15 (див. Додаток А) ословлюються у тексті за допомогою іменників *hobbit*, *courage and resource* та прикметника з прийменником *full of*. Іменники у складі метафори мають позитивну семантику: гобіт – це маленький, мирний і спокійний житель Шир; *courage and resource* означають сміливість і винахідливість, що є досить вагомими чеснотами для маленьких істот як гобіт.

Тому за допомогою метафор гобіт характеризується як персонаж, що сповнений відваги, винахідливості і удачі. Завдяки метафорам автор подає свої репрезентативні і експресивні інтенції які передають читачам прагматично важливу інформацію про персонажа, його психологічний портрет, а також емоції (за задумом автора), які його образ має виклакати. Тож читач бачить, що ельфи – це добрий, красивий і сповнений веселощів народ, а гобіти – хоробрі, винахідливі і дружні персонажі.

Крім рис зовнішності, характеру і їх вчинків, характеристикою добрих персонажів можуть бути їхні думки і слова, що вони вживають коли спілкуються з іншими і які несуть репрезентативну інформацію. За допомогою цих засобів досягається відповідний прагматичний ефект, який відповідає задуму автора.

(32) *My mom. I told her you didn't expect any presents and -- oh, no, he groaned, she's made you a Weasley sweater. Harry had torn open the parcel to find a thick, hand-knitted sweater in emerald green and a large box of homemade fudge. That's really nice of her, said Harry, trying the fudge, which was very tasty* (HPPS, URL).

Наприклад, у творі Дж. Роулінг мама Рона Візлі (одного з головних героїв) описується як добра і турботлива жінка, що хвилюється за всіх близьких людей. Її турбота у творі ословлюється у наступному вислові *she's made you a Weasley sweater*, який показує, що вона непокоїться за Гаррі тому зробила для нього сверт, який робить своїм дітям (*Weasley sweater*). Цим жестом вона показує, що піклується про Гаррі так само, як і про своїх дітей. У свою чергу, Гаррі дуже радий такому подарунку і вважає її милою і доброю (*That's really nice of her*).

Коли вона спілкується з іншими персонажами, то підбирає ласкаві та тактовні слова і звертання (*dear* – пестливе звертання), що характерні її образу доброї, турботливої матері. Отже, бачимо, що таким чином автор вербалізує свої репрезентативні інтенції за допомогою лексики з позитивною конотацією, передає важливу інформацію про персонажа і таким чином завіряє читача у його гарних якостях і вчинках.

Турботливість цієї жінки актуалізується у наступного виразі: *I have been worried about you*, який вербалізується смисловим дієсловом у Present Perfect. Ця часова форма показує, що вона тривалий час хвилювалася за головного героя оскільки турбується про його життя (див. Додаток Б, приклад 41). Бачимо, що за допомогою смислового дієслова автор апелює до розуму читачів, щоб змусити їх розглядати персонажа у позитивному ключі.

*Стилістичні засоби вираження символізму Добра у прагматичному
висвітленні*

Стилістичні засоби	Кількість	Прагматичний ефект
Епітети	24	емоційний (експресиви)
Метафори	5	емоційний, інформаційний (репрезентативи)
Порівняння	10	емоційний, психологічний

2.2.2. Символізація ЗЛА в англійськомовних фентезійних текстах у прагмастилістичному висвітленні. Символізація зла у проаналізованих прикладах відбувається за допомогою таких прагмастилістичних засобів, як епітети, метафори і порівняння. Для характеристики негативного персонажа найефективнішими стилістичними засобами є епітети з негативною конотацією: *wicked and wily heart, dreadful language, cruel things, dreadful weapons, cold sharp voice, etc.* Ці засоби використовуються для вираження експресивної оцінки автора і створення емоційного прагматичного ефекту для читачів. Епітети наголошують на лихій природі персонажів і запевняють читача сприймати ці образи в негативному ключі (див. Додаток Б, приклади 69, 63, 81 та інші).

(81) *It was a horrible sight. Twelve feet tall, its skin was a dull, granite gray, its great lumpy body like a boulder with its small bald head perched on top like a coconut. It had short legs thick as tree trunks with flat, horny feet. The smell coming from it was incredible.* (HPPS, URL).

У попередньому (81) фрагменті проілюстрована неприємна зовнішність троля за допомогою різних стилістичних засобів. Наприклад, епітети *dull, granite gray skin, lumpy body, tiny mind* вербалізують експресивну інтенцію автора щодо неприємного і незграбного зовнішнього вигляду троля. Тому ми спостерігаємо як за допомогою таких прагмастилістичних засобів, як-от епітети, автор апелює до емоційного стану читачів і змушує їх сприймати

троля як злу істоту. Порівняння *lumpy body like a boulder, small bald head like a coconut, short legs thick as tree trunks*, де тіло троля порівнюється з величезним валуном, маленька голова схожа на кокос (некрасива і порожня), підкреслює те, що троль дурне створіння, його маленькі, товсті ноги схожі на стовбури дерев. Завдяки порівнянням автор передає репрезентативну і експресивну інтенції і надає читачу/інтерперетатору/перекладачу вагоме інформаційне і емоційне підґрунтя уособлювати образ троля з символом зла. З прикладу 90 (див. Додаток Б) бачимо, що метафора вербалізує репрезентативну і експресивну інтенцію автора. Метафора має в своєму складі прикметник *full* та іменники з негативною семантикою *hatred, greed, and ambition* (ненависть, злоба і честолюбство) демонструє, що персонаж сповнений злих якостей, а тому має недобрі наміри. Використання метафори у прагмастилістичному ключі створює емоційний ефект на аудиторію апелюючи до її психологічного стану та емоцій. А ось репрезентативна інформація, що подана автором у метафорі, експлікує лиху природу персонажа звертаючись до розуму інтерпретатора/читача.

Ще одним видом метафори є персоніфікація, що надає неживим предметам характеристик живих. Так, наприклад, Мордору (місце де перебуває головний антагоніст твору Дж. Толкіна) або перстню надаються характеристики живих персонажів. Вони наче магніти притягують всю нечисть для свого повелителя Темряви аби заволодіти всім світом і залити його пітьмою:

(80) *Mordor draws all wicked things, and the Dark Power was bending all its will to gather them there. The Ring of the Enemy would leave its mark, too, leave him open to the summons* (TFTR, URL).

З цього прикладу бачимо, що зла природа Мордора реалізується через метафору *draws all wicked things*. Вона складається зі смислового дієслова *draws*, прикметника з негативною конотацією *wicked* та метонімії, що виражається через іменник *things* і позначає створінь та істот зі злими намірами.

Таким чином ми бачимо, що автор реалізував свою репрезентативну та експресивну інтенції, яка полягає у зображенні Мордору як пристанище для

всіх злих створінь (він притягує їх до себе). Отже, з точки зору прагматилістики ця метафора апелює до розуму і емоцій читачів створюючи емоційний та інформаційний ефект на читачів, спонукаючи їх розглядати Мордор, як жахливе, лихе місце (див. Додаток Б, приклад 78).

Перстень, у свою чергу, є артефактом зла, адже завдяки йому головний антагоніст набуває великої сили, щоб зламати будь-який опір і вкрити весь світ пітьмою. Ця метафора складається зі смислового дієслова *cover* разом з прикметником та метонімією *all the lands* (всі жителі цього світу), що показує наміри антагоніста захопити весь світ та всіх його жителів і покрити знову пітьмою (*in a second darkness*). Прикметник *second* наголошує на тому, що лиходій вже спромігся втілити свій план одного разу, а тепер бажає повторити спробу. А іменник *darkness* має негативну семантику і означає смерть і порожнечу. Тож ця метафора передає репрезентативну інтенцію автора показати злу силу перстня і лихі наміри антагоніста твору. Тим самим метафора створює інформаційний прагматичний ефект, який полягає у поданні читачам важливої емоційно забарвленої інформації про антагоніста. А читач/інтерпретатор вже на основі цієї інформації формує у своїй уяві образ, що уособлює зло, а перстень асоціюється з небезпечною зброєю для досягнення лихих цілей антагоніста.

Серед стилістичних засобів використаних у проаналізованих творах порівняння є досить продуктивним для символізації зла. Негативні персонажі порівнюються з істотами, звірям та створіннями, що символізують зло або взагалі з пітьмою. Такими як наприклад, змія, вовк. Вводяться у текст ці порівняння за допомогою часток *as* і *like* Доцільно буде навести декілька прикладів:

(70) *Girion Lord of Dale is dead, and I have eaten his people like a wolf among sheep, and where are his sons' sons that dare approach me? I kill where I wish and none dare resist* (TH, URL).

У цьому прикладі злий персонаж асоціюється з вовком, що знаходиться серед овечок. Він вбив багато людей про що говорять дієслова *have eaten* в

Present Perfect (наголошує, що дія тривала довгий час і має явний результат) і дієслово *kill*, які мають негативну конотацію. Ми бачимо, що автор вербалізує репрезентативну інтенцію через використання порівняння, основною темою якого є алюзія на біблійну притчу про вовка та вівцю, і дієслів з негативною конотацією. У цьому фрагменті на читачів справляється емоційний прагматичний ефект за допомогою порівняння, яке апелює до емоцій читачів і спонукає їх асоціювати персонажа зі злом (у цьому випадку з вовком, що символізує жадібність і лють). У прикладі 87 (див. Додаток 87) за допомогою порівняння та опису огидної зовнішності персонаж схожий на звіра, а саме на змію (*like a snake*).

А оскільки змія символізує смерть, зло, хаос і зраду, то образ персонажа реалізує зло, а це порівняння справляє негативний прагматичний ефект на читачів і наводить їх на думку, що персонаж лихий і підступний як змія.

(60) *He was Gollum – as dark as darkness, except for two big round pale eyes in his thin face* (ТН, URL).

Персонаж, який уособлює зло *Gollum* асоціюється з пільмою. Ця характеристика ословлюється за допомогою порівняння з використанням прикметника на позначення кольору (темного кольору, що символізує зло) *dark* та іменника з негативною семантикою *darkness* (пільма), що виступає символом зла, смерті, порожнечі [70]. Завдяки цьому порівнянню ми спостерігаємо як автор актуалізує своє бажання зобразити персонажа (*Gollum*) дуже темним і лихим, тим самим, передає психологічний стан автора створюючи емоційний прагматичний ефект для читачів. Вони в свою чергу, спираючись на порівняння та імпліковану в ньому негативну семантику асоціюють персонаж зі злом.

Таблиця 2.4

Стилістичні засоби вираження символізму Зла у прагматичному висвітленні

Стилістичні засоби	Кількість	Прагматичний ефект
Епітети	42	емоційний
Метафори	7	інформаційний, емоційний

Порівняння	9	емоційний, інформаційний
------------	---	-----------------------------

Висновки до розділу 2

1. Образний простір фентезійних текстів – багатий і різноманітний. Провідна тема у фентезійних творах – конфронтація добра і зла, а тому важливим аспектом у таких текстах є розмежування персонажного світу на тих, хто виступає на стороні добра і тих, хто їм протистоїть (сторона зла). З метою надання цим образам контрастності і для вербалізації символізму добра і зла автор використовує різноманітні лінгвістичні засоби, наприклад, лексичні одиниці з певною конотацією, стилістичні або синтаксичні засоби.

2. Аналізуючи фрагменти, вилучені з сучасних англійськомовних фентезійних творів відомих авторів Дж. К. Роулінг та Дж. Р. Р. Толкіна, ми виявили досить частотне використання іменників з позитивною семантикою, які вербалізують символізм Добра у фентезійних текстах. Серед таким лексичних одиниць виділено іменники, що позначають чесноти (дружелюбність, відвага, доброта та інші): *bravery, kindness, love, cleverness*. За допомогою прямих номінацій ці лексичні одиниці вербалізують символізм добра, виступаючи характеристикою позитивних персонажів. Окрім іменників знаходимо також дієслова (*to thank, to fight, to succor, to help, to stand by, to like, to save*) і прикметники з позитивною конотацією (*bold, strong, brave, beautiful, marvelous, fair*), що ословлюють позитивні якості персонажного світу твору і тим самим відтворюють авторську оцінку образу. Окреме місце у системі реалізації символізму добра займають міфознаки, або ж лексичні одиниці, що позначають міфічних, магічних істот, тобто такі, які мають аномальний денотат. Серед представлених прикладів виділяємо такі міфознаки на позначення чаклунів – *witches, wizards*, магічних істот – *dwarfs, elves, hobbits, phoenix*, магічних об'єктів – *Sorting Hat* і магічних місць – *Hogwarts*.

3. Говорячи про символізм Зла та його словесне втілення виявлено випадки вживання іменників з негативною семантикою, що асоціюються з

поганими рисами характеру персонажів – *greed, darkness, hatred*, або ті, що надають образам негативну оцінку *enemy, beast, monster, shadow*. У актуалізації символізму зла значну роль відіграють і міфознаки, що позначають злих магичних істот (звірів) – *dragon, crows, serpent, goblins, trolls*, магичні артефакти зла – *One ring, Master-ring* і магичні місця, де панує зло – *Mordor*. На додачу вербалізація зла у фентезійних текстах відбувається за допомогою прямих номінацій, а саме прикметників (*dirty, untidy, horrible, loathsome, etc*) і дієслів (*to destroy, to kill, to eat, etc*) з негативною конотацією. Ще одним яскравим засобом розкрити символічність добра у творі – використання кольору. Колір може самостійно виступати символом. Щоб вербалізувати символізм добра використовують білі, світлі та яскраві кольори, а ось символізм зла ословлюється за допомогою темних і чорних кольорів.

4. Стилiстичнi засоби, як-от метафори, епiтети i порiвняння, також були використанi для передачi символiзму зла i добра у проаналiзованих прикладах. Розглядаючи цi засоби у прагматичному ключi бачимо, що епiтети ословлюють експресивнi iнтенцiї, а тому i реалiзують емоцiйний комунiкативний ефект. За допомогою метафор автор вербалiзує репрезентативну iнформацiю та апелює до психологiчного стану та емоцiй реципiєнта. Порiвняння в бiльшій мiрi справляють емоцiйний ефект на читачiв, однак i також несуть важливу прагматичну iнформацiю звертаючись у такий спосiб до розуму читачiв повідомляючи намери автора. Проаналiзувавши приклади ми можемо визначити, що у вираженнi символiзму Добра стилiстичнi засоби справляють емоцiйний та iнформацiйний комунiкативний ефект так само i при вираженнi символiзму Зла. Однак у проаналiзованих прикладах символiзм Зла виражається бiльш експресивно, тобто там експресиви превалюють над репрезентативами.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ СИМВОЛІЗМУ ДОБРА І ЗЛА У ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТЕКСТІВ

3.1 Види трансформацій у перекладах фентезійних текстів англомовного дискурсу

Переклад – це досить трудомісткий вид діяльності. Він вимагає від перекладача не лише знання структури мови оригіналу і мови перекладу, але й особливостей культури обох мов. Для продукування достовірного перекладу текст повинен пройти декілька стадій аналізу. До них належать: доперекладацький аналіз тексту (встановлення головної думки тексту, виділення всіх культурних, соціальних і прагматичних аспектів тексту та стилю автора), перекладацький аналіз (здійснення перекладу тексту використовуючи перекладацькі трансформації) і післятекстовий аналіз (редагування перекладу).

Однак переклад це не лише передача лексичних одиниць і граматичних конструкцій з мови оригіналу на мову перекладу, але передача змісту і задуму автора тексту через призму культури. Щоб повною мірою передати значення закладене автором вихідного тексту перекладач використовує різноманітні перекладацькі трансформації. Вони слугують помічником для перекладача, оскільки мова оригіналу майже завжди має іншу лексичну, граматичну або семантичну структуру ніж мова перекладу і крім того культурний аспект також ускладнює процес перекладу. Особливо часто перекладацькі трансформації використовуються у перекладах художніх творів, адже культурний аспект представлений найяскравіше саме в такому виді текстів.

Класифікацією та розробкою перекладацьких трансформацій займаються такі вчені, як Л. С. Бархударов, Я. І. Рецкер, А. Д. Швейцер, В. Є. Щетинкин, Л. К. Латишев, В. Н. Комісаров, С. Є. Максимов та інші. Вони мають різні погляди на класифікацію трансформацій, тому не існує одного єдиного підходу до типології перекладацьких трансформацій. Деякі (Я. І. Рецкер) виділяють

лише лексичні і граматичні трансформації, інші (В. Н. Комісаров) лексичні, граматичні і лексико-граматичні.

Оскільки завдянням цієї роботи є аналіз способів відтворення у перекладі символізму добра і зла англійськомовних фентезійних текстів доцільно буде обрати одну класифікацію перекладацьких трансформацій. Тому подальший аналіз перекладацьких трансформацій у відібраному матеріалі (див. Додаток А і Додаток Б) буде проводитися, спираючись на класифікацію професора С. Є. Максимова. На основі класифікації інших перекладознавців він розробив власну і представив її у своїй праці «Практичний курс перекладу». Вона досить розгорнута і складається з багатьох критеріїв (пунктів).

У своїй класифікації С. Є. Максимов виділяє лексичні, граматичні і лексико-граматичні трансформації. У свою чергу лексичні трансформації поділяються на формальні лексичні та лексико-семантичні [43: 128]. До формальних лексичних трансформацій належать: практична транскрипція, транслітерація, традиційна фонетична і графічна репродукція, транскодування (комбінація трьох попередніх способів репродукції), калькування. До лексико-семантичних трансформацій належать: генералізація, диференціація значення і модуляція (або логічний розвиток) [43: 128].

Граматичні перекладацькі трансформації включають: нульову трансформацію (дослівна передача синтаксичних структур), перестановку, морфологічну або синтаксичну заміну, додавання, опущення [43: 130].

До групи лексико-граматичних трансформацій належать: антонімічний переклад, тотальна реорганізація фрагмента тексту, компенсація [43: 131].

3.2 Перекладацькі трансформації у відтворенні символізму ДОБРА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах

Символи відіграють важливу роль у фентезійних текстах. Вони створюють казкову атмосферу в творі і потребують ретельного аналізу для декодування їх смислу. Часто автори фентезійних творів розмежовують добро і зло, створюючи опозицію між ними та наповнюючи історію символами, щоб

читачу було легше зрозуміти характер персонажів та їхні мотиви. Символи добра і зла надзвичайно часто використовуються в фентезійних текстах і вербалізуються завдяки використанню різних лінгвістичних засобів, що виражають інтенцію автора.

Для створення якісного перекладу лінгвістичних засобів і відтворення символізму добра і зла перекладачі використовують низку перекладацьких трансформацій. В більшості випадків перекладачі використовують не один вид трансформацій, а декілька одночасно (комбінацію трансформацій), щоб переклад звучав більш природно і зрозуміло для читачів і справляв рівноцінний прагматичний ефект на цільову аудиторію. Не дивно, що в одному прикладі можна знайти поєднання лексичних, граматичних або лексико-граматичних трансформацій.

З прикладу 2 (див. Додаток А) бачимо, що перекладач використав декілька видів трансформацій. Наприклад, у перекладі імен персонажів *Dwalin* (Двалін) і *Bilbo* (Більбо) спостерігаємо застосування формальної лексичної трансформації – транслітерації. Так само була перекладена лексична одиниця *hobbit* (гобіт). Хоча, перекладаючи прізвище головного героя Більбо, перекладач все ж таки не застосував традиційну транскрипцію або транслітерацію, яка вважається основним способом передачі власних імен. Він вирішив перекласти прізвище *Baggins* (Злоткінс), яке містить імпліцитну інформацію, що цей персонаж багатий і дуже любить золото. Таким чином, О. М. Мокровольський передав основні риси характеру персонажа в семантиці його прізвища. Хоча, розглядаючи переклад прізвища головного героя з боку відтворення репрезентативного іллокутивного акта (тобто відтворення інтенції автора твору) бачимо, що перекладач не зберіг тієї семантики прізвища, яку закрив автор. *Baggins* (прізвище) у творі Дж. Толкіна походить від місця проживання гобіта (його дім був схожий на велику торбу: *bag* – ‘торба, мішок, сумка’). Тому, в данному прикладі репрезентативна інтенція автора не була збережена в процесі перекладу, а прізвище набуло іншого значення, однак не втратило свого промовистого характеру. На нашу думку, власне ім'я можна

було перекласти як *Торбінс*, що дозволило би одночасно зберегти інтенцію автора і репрезентувати семантичне наповнення цього прізвища в українському перекладі.

Також в цьому прикладі виявляємо такі граматичні перекладацькі трансформації, як-от перестановку: *Dwalin at your service! he said with a low bow* (гном низько вклонився: Двалін до ваших послуг!). Тут спостерігаємо зміну порядку слів порівняно з оригіналом, де пряма мова передує словам автора. Крім того у цьому реченні О. М. Мокровольський застосував опущення *he said with a low bow* (гном низько вклонився) і також перекладач конкретизував персонажа, замінивши особовий займенник *he* на лексичну одиницю *гном*, щоб було зрозуміло про кого йде мова. Розглядаючи цей приклад у прагматичному ключі ми виділяємо реалізацію символіки добра через комісивний іллокутивний акт (комісивна інтенція), вербальне вираження якого бачимо у виразі *Dwalin at your service!*. Тут гном Двалін зобов'язує себе у майбутньому допомагати гобіту Більбо, а він відповідає взаємністю *Bilbo Baggins at yours!*

При перекладі художніх текстів досить часто використовуються такі лексичні трансформації, як-от: транслітерація і транскрипція. У проаналізованих прикладах (див. Додаток А, приклади 1, 3 та інші) спостерігаємо велику кількість власних імен перекладених за допомогою цих трансформацій:

(3) *A sky-blue one with a long silver tassel. This last belonged to Thorin, an enormously important dwarf, in fact no other than the great Thorin Oakenshield himself* (ТН, URL) – *Останній каптур, блакитний з довгою срібною китицею, належав Торінові — страшенно поважному гномові, що був насправді не хто інший, як сам великий Торін Дубоцит* (ГМЗІГ, URL).

У прикладах 1, 3 (див. Додаток А) крім використання практичної транскрипції і транслітерації при перекладі власних імен перекладач О. М. Мокровольський використав калькування *Thorin Oakenshield* (Торін Дубоцит), щоб передати прізвисько персонажа Торіна. Як бачимо репрезентативна інтенція автора була реалізована при перекладі прізвиська залишивши його

промовистим і не змінюючи його семантичного наповнення. Завдяки позитивній семантиці прізвиська персонажа автор реалізує символізм добра, оскільки це власне ім'я виступає репрезентацією характеристик персонажа (Торін Дубоцит – дужий і сильний гном). Крім того, у прикладах наведених вище, прикметники з позитивною конотацією *fabulous* (славетна), *remarkable* (незрівнянна), *enormously important* (страшенно поважний) перекладені з використанням лексико-семантичної трансформації – диференціації. З огляду на прагматичні особливості, ці лексичні одиниці з позитивною конотацією вербалізують експресивні інтенції автора і виражають символізм добра. З позитивної конотації прикметників, що виступають дискрипторами персонажів, ми визначаємо експресивну оцінку автора твору до згаданих у прикладах персонажів.

Наступний приклад 5 (див. Додаток А) також містить декілька видів граматичних перекладацьких трансформацій, серед яких транспозиція, опущення і додавання. У цьому фрагменті ми бачимо, що в процесі перекладу були опущені такі лексичні одиниці, як *they grew immensely rich and famous* (вони неймовірно розбагатіли). Тобто, прикметник *famous* перекладач вирішив не включати в текст перекладу, так само як і прислівник *again* у виразі *my grandfather was King under the Mountain again* (мій дід був королем Самітної гори). Через опущення декількох лексичних одиниць перекладу бракує точності, тому репрезентативна і експресивна інтенції автора, що мали місце у вихідному тексті, не були відтворені у тексті перекладу в повній мірі. Так, наприклад, через опущення прикметника *famous* цільова аудиторія не зрозуміє, що за задумом автора персонажі були не лише заможними, але й дуже знаменитими, тобто його експресивна оцінка не повністю реалізована у перекладі.

And treated with great reverence by the mortal men (і до нього з вельми великою шаною ставилися смертні люди) у цьому фрагменті можна виділити дві трансформації: транспозиція і додавання прислівника *вельми*, щоб підсилити позитивне значення прикметника *great*. Наведений вираз вербалізує

репрезентативну авторську інтенцію і виражає символізм добра, оскільки з цього фрагмента ми бачимо, що автор демонструє велику прихильність інших до цього персонажа.

У перекладі проаналізованих прикладів бачимо використання конкретизації лексичних одиниць (особливо іменників, що позначають персонажів). Конкретизація допомагає наголосити і виділити персонажа, про якого йде мова, що допомагає читачам краще зрозуміти контекст. Випадок використання конкретизації знаходимо у наступному прикладі:

(6) *In spite of the dangers of this far land bold men had of late been making their way back into it from the South, cutting down trees, and building themselves places to live in among the more pleasant woods in the valleys and along the river-shores. There were many of them, and they were brave and well-armed* (ТН, URL) – *Попри всі небезпеки цього дикого краю, хоробрі люди почали останнім часом пробиватися сюди з півдня, рубаючи дерева й будуючи собі оселі серед світліших лісів у долинах та по берегах річок. Тих лісовиків було багато, й вони були хоробрі та добре озброєні.* (ГМЗІГ, URL).

Перекладач О. М. Мокровольський застосував конкретизацію у цьому фрагменті *There were many of them* (Тих лісовиків було багато). Він зробив уточнення, про кого йде мова, змінивши особовий займенник *them* на іменник *лісовиків*. Крім того, у цьому реченні застосована і лексико-семантична трансформація – модуляція. Перекладач змінив значення прикметника *more pleasant* на (світліших), щоб показати, що ці лісовики добрі і хоробрі, адже навіть їхні оселі знаходяться у світлих лісах. У фрагменті (6) виділяємо випадки відтворення експресивної інтенції автора, що вербалізується за допомогою прикметника з позитивною конотацією у вищому ступені порівняння *the more pleasant* і виражає експресивну оцінку автора і символізм добра. Модуляція, що використана при відтворенні прикметника *more pleasant* – (світліших) зберегла цю позитивну оцінку персонажів і навіть трохи її підсилила, завдяки включенні у переклад символіки світлих кольорів, що вдало вербалізують добро у фентезійних текстах.

Іноді у перекладі художніх творів перекладачі додають певну інформацію, щоб розширити значення деяких лексичних одиниць та словосполучень і зробити текст більш зрозумілим для цільової аудиторії. Так само деякі лексеми, що не мають великого значення для розуміння тексту, можуть бути опущені. Застосування таких перекладацьких трансформацій спостерігаємо у прикладі 7 (див. Додаток А). У цьому фрагменті перекладач О. М. Мокровольський застосував дві граматичні перекладацькі трансформації: опущення і додавання. Вираз *they were* не був вжитий в перекладі, а був замінений на тире. А ось лексична одиниця *велетні* була додана у переклад хоча в оригінальному реченні її немає. Задяки додаванню цього іменника перекладач наголошує на великому розмірі цих дужих птахів, що в повній мірі реалізує експресивну інтенцію автора, адже у творі Дж. Толкіна орли дійсно дуже великих розмірів. На додачу у прикладі (7) відмічаємо, що вираження символізму добра виявляється через реалізацію експресивних інтенцій, які в більшій мірі вербалізуються прикметниками з позитивною конотацією *proud and strong and noble-hearted*.

Оскільки модуляцію часто використовують при перекладі художніх творів (для збереження поетичності і кращому сприйманні тексту перекладу) наведемо ще один приклад її використання:

(10) *The elvish folk were passing bowls from hand to hand and across the fires, and some were harping and many were singing. Their gloaming hair was twined with flowers; green and white gems glinted on their collars and their belts; and their faces and their songs were filled with mirth.* (ТН, URL) – *Ельфи передавали келихи один одному з рук в руки й через вогнища; дехто з них грав на арфах, багато співало. В мерехтливе своє волосся вони повплітали квітки; зелені та білі самоцвіти блищали на їхніх комірах і поясах; веселі були їхні обличчя, весело дзвеніли пісні* (ГМЗІГ, URL).

У цьому реченні перекладач застосував модуляцію, щоб зробити опис ельфів більш поетичним і казковим: *Their gloaming hair was twined with flowers* (В мерехтливе своє волосся вони повплітали квітки) та *their faces and their songs*

were filled with mirth (веселі були їхні обличчя, весело дзвеніли пісні). Хоча завдяки модуляції ці вирази були перероблені, основна експересивна авторська інтенція, що виражає символізм добра і ословлюється за допомогою лексичних одиниць (іменників та прикметників) з позитивною конотацією і метафори (*their faces and their songs were filled with mirth*), що характеризує ельфів як магичник і дуже красивих персонажів, відтворена у тексті перекладу у повній мірі.

Наступні фрагменти тексту (див. Додаток А, приклади 11, 28) були перекладені О. М. Мокровольським завдяки застосування низки лексичних і граматичних трансформацій. Тут зустрічаємо калькування, модуляцію і диференціацію. Ці трансформації допомагають перекладачу відтворити незвичайний, сповнений магії та міфознаків світ фентезійного твору Дж. Толкіна. Наприклад, назви різновидів ельфів *Light-elves, Deep-elves, Sea-elves, Wood-elves* були перекладені за допомогою калькування (світляні ельфи, глибинні ельфи, морські ельфи, лісові ельфи) так само як і власна назва місця їх проживання (топонім) *the Wide World* (Широкий світ). Калькування назв якісно зберегло репрезентативну інтенцію автора через найменування (*Sea-elves, Wood-elves*) показати місця проживання різних видів ельфів, а потому і їхній зовнішній вигляд.

У виразі *grew fairer and wiser and more learned* (вони набували ще більшої краси, мудрості та вченості) використані такі трансформації як модуляція *grew* (набували) і заміна частини мови *fairer and wiser and more learned* (більшої краси, мудрості та вченості), де прикметники були замінені на іменники. Аналізуючи цей приклад у прагматичному ключі ми виділяємо випадок атуалізації репрезентативної авторської інтенції, що виражає символізм добра через надання персонажам (ельфам) позитивної характеристики. Через цей вираз автор повідомляє читачам про зовнішній вигляд, розумові здібності і вміння ельфів використовуючи прикметники з позитивною конотацією у вищому ступені порівняння. Крім того, модуляцію бачимо ще в таких лексичних одиницях як дієслово *invented* (розвивали) та іменник *craft*

(мистецтво), а диференціація вживається у перекладі прикметника *cunning* (хитромудре), який показує, що ельфи надзвичайно винахідливий народ. Застосовані трансформації допомагають перекладачу відтворити рівноцінний прагматичний ефект у тексті перекладу.

Крім того, така комбінація перекладацьких трансформацій як-от диференціація і модуляція також знайшла місце у проаналізованих прикладах (див. Додаток А, приклад 12) і допомагає краще роз'яснити значення окремих лексичних одиниць та виразів і подивитись на комунікативну ситуацію з іншого боку. У прикладі (12) перекладач використав модуляцію разом з додаванням іменника гноми, щоб конкретизувати про кого з персонажів йдеться у фрагменті: *did not lessen their opinion of Bilbo at all* (гноми аж ніяк не стали менше його поважати). Символізм добра у наведеному виразі відтворений завдяки модуляції, що реалізує репрезентативну авторську інтенцію, головним завданням якої було показати як добре ставляться інші персонажі (гноми) до головного героя (гобіта).

Крім того модуляція також була використана при перекладі дієслова *saw* (розуміли), а за допомогою диференціації перекладачем були відтворені такі іменники як *luck* (талан), *possessions* (надбання). Використані у прикладі трансформації можна назвати прагматично зумовленими оскільки реалізують репрезентативну інтенцію автора, яка вербалізується іменником *luck* (талан), який дає зрозуміти, що гобіту не просто пощастило, але він має справжній талант. А от іменник *possessions* (надбання) показує, що перстень головного героя не просто його власність, а річ, яку він спромігся надбати завдяки своїм талантам і розуму.

Диференціація досить часто використовувана трансформація у перекладі художніх творів. Таке часте застосування цього перекладацького перетворення обумовлене тим фактом, що англійська мова має величезну кількість багатозначних (полісемантичних) слів, а тому для перекладача важливим є обрати значення лексичної одиниці, що якнайкраще відповідає комунікативній ситуації згідно з контекстом. На доказ сказаному наведемо наступне речення:

(15) *Now is the time for our esteemed Mr. Baggins, who has proved himself a good companion on our long road, and a hobbit full of courage and resource far exceeding his size, and if I may say so possessed of good luck far exceeding the usual allowance—now is the time for him to perform the service for which he was included in our Company* (ТН, URL) – *Тепер настала пора нашому шанованому панові Злоткінсу, який показав себе добрим товаришем у нашій довгій дорозі, а також гобітом, сповненим відваги й винахідливості, набагато більших за його зріст, і, коли можна так сказати, наділеним удачею понад звичайну міру,— тепер настала пора йому виконати роботу, задля якої і взято його в Компанію* (ГМЗІГ, URL).

У прикладі наведеному вище, перекладач О. М. Мокровольський використав лексико-семантичну трансформацію (диференціацію) тим самим відійшов від першого значення лексичних одиниць з позитивною семантикою *esteemed*, *proved*, *companion*, а були підібрані синоніми, щоб реалізувати експресивні авторські інтенції і таким чином виразити символізм добра спираючись на контекст і комунікативну ситуацію (шанованому, показав, товаришем). У прикладі (15) відмічаємо, що крім експресивної позитивної оцінки автора, тут реалізуються ще й репрезентативні авторські інтенції за допомогою метафор *possessed of good luck* і *a hobbit full of courage and resource*, які, в свою чергу, виражають символізм добра.

(17) *The thrushes are good and friendly—this is a very old bird indeed, and is maybe the last left of the ancient breed that used to live about here.* (ТН, URL) – *Дрозди — хороші, дружні нам птахи. Цей — вельми старий птах і, можливо, останній із прадавньої породи, що жила в околицях гори* (ГМЗІГ, URL).

У прикладі 17 (див. Додаток А) знову можна знайти випадок використання конкретизації для уточнення місця проживання орлів, про яке автор мимохідь згадує у цьому виразі *used to live about here*. Тому перекладач О. М. Мокровольський конкретизує це місце у своєму перекладі опираючись на текст твору *about here* (в околицях гори), де читач може легко ідентифікувати місце проживання цих птахів, таким чином перекладач реалізує

репрезентативні інтенції автора і полегшує розуміння твору. Крім того у фрагменті (17) прикметники з позитивною конотацією вербалізують експресивну авторську оцінку персонажів (дроздів), яка і є вираженням символізму добра у цьому прикладі.

На відміну від інших перекладацьких трансформацій випадки використання перестановки спостерігаємо майже у кожному проаналізованому прикладі. У фрагменті (18, див. Додаток А) спостерігаємо за рішенням перекладача змінити послідовність деякої інформації тим самим надавши більшого значення іншій. У цьому прикладі перекладач використав перестановку фрази *No one had dared to give battle to him for many an age* (За стільки віків ніхто не посмів дати драконові бій), оскільки для англійської мови характерним є розташування важливої інформації на початку речення, а менш важливої в кінці. Це спричинено різницею в темо-рематичних зв'язках у реченні двох мов (української та англійської мови). Тому, щоб наголосити на важливій інформації, що саме *ніхто не посмів дати драконові бій* була застосована перестановка. Проводячи аналіз фрагмента (18) у прагматичному ключі виявляємо випадок застосування директивних інтенцій, що вербалізуються за допомогою іллокутивних дієслів, які виражають заклик і наказ, де персонаж (Барт) хоче закликати людей боротися проти дракона. За допомогою цих іллокутивних дієслів *fro cheering on the archers and urging the Master to order them to fight to the last arrow* виражається символізм добра, оскільки персонаж хоче закликати всіх бути хоробрими і битися до останнього.

Як уже згадувалося раніше у цій роботі, поєднання таких лексико-семантичних перекладацьких трансформацій як-от модуляція і диференціація, застосування яких спричинене наданням лексичним одиницям іншого стилістичного забарвлення, що відповідає стилю тексту (більш поетичного стилю характерного для фентезійних творів):

(22) *The new Master is of wiser kind, said Balin, and very popular, for, of course, he gets most of the credit for the present prosperity* (TH, URL) – *Новий*

голова мудрий,— провадив Балін,— і його дуже шанують, адже саме йому завдячує місто своє нинішнє процвітання (ГМЗІГ, URL).

У фрагментах 21, 22 (див. Додаток А) бачимо диференціацію значення таких дієслів, як *name* (оголошую) і *said* (провадив), а вираз *he gets most of the credit for the present prosperity* (саме йому завдячує місто своє нинішнє процвітання) О. М. Мокроволький переклав за допомогою модуляції.

Крім того у прикладі (21) можна побачити ще одне використання калькування при перекладі прізвиська *Magnificent* (Славний), що відповідає експересивній інтенції і зберігає позитивну авторську оцінку героя наводячи читачів на думку про добру природу персонажа. У наведених вище прикладах має місце вираження символізму добра через реалізацію репрезентативних і експресивних інтенцій автора. Наприклад, у виразі *he gets most of the credit for the present prosperity* вербалізується репрезентативна авторська інтенція, через яку автор наводиться твердження, що персонаж (новий голова) зробив багато хорошого для процвітання свого міста. А от експресивна інтенція автора виражається прикметниками з позитивною конотацією.

У проаналізованих прикладах (див. Додаток А) акцентуємо увагу на вживанні великої кількості комбінацій різних перекладацьких трансформацій. Перекладачі за допомогою поєднань різних трансформацій адаптують текст перекладу, щоб він зберігав інтенції (задум) автора і був легким для сприйняття. У реченні 23 (див. Додаток А) спостерігаємо вбале використання цього прийому. Цей приклад (23) був перекладений завдяки комбінації декількох видів перекладацьких трансформацій. По перше, перекладач використав модуляцію при перекладі іменника *person* (гобіт), що зберегло репрезентативну інтенцію автора і наголосило на тому, що головний герой не просто людина, а казкова істота вигадана автором тексту Дж. Толкіном. По друге, була застосована диференціація значення лексичної одиниці *fellow* (чоловічок), яке відповідає комунікативній ситуації і реалізує характерні риси персонажа (гобіта), а особливо увага акцентується на його маленькому рості (чоловічок). По-третє у фрагменті (23) за допомогою прикметника з

позитивною конотацією *fine* вребалізується експресивна авторська оцінка і через такий опис виражається символізм добра.

Окреме місце при перекладі власних назв займає лексична трансформація калькування (калька). Вона часто вживається при відтворенні топонімів, прізвиськ або назв важливих подій у творах (наприклад, назва битви). Оскільки калька – це фактично дослівний переклад компонентів власних назв, який допомагає зберегти семантичне наповнення лексичних одиниць закладене автором (особливо це стосується топонімів), таким чином дивлячись на назву місця можна легко зрозуміти чи асоціювати його з добром чи зі злом (див. Додаток А, приклади 26, 28 та інші):

(26) *Let me see – it was in the year that the White Council drove the dark power from Mirkwood, just before the Battle of Five Armies, that Bilbo found his ring.* (TFTR, URL) – Так, Більбо знайшов перстень того року, коли Біла Рада вигнала лиху силу з Чорнолісся щойно перед Битвою П'яти Військ (TFTR, URL).

Наприклад, у фрагменті (26) знаходимо декілька трансформацій, серед яких: модуляція, *the dark power* (лиху силу), що змінила стилістичне забарвлення прикметника *dark*; калькування *Mirkwood* (Чорнолісся), *the Battle of Five Armies* (Битва П'яти Військ); перестановка, де вираз *Bilbo found his ring* (Більбо знайшов перстень), який у вихідному тексті стояв у кінці речення під час перекладу був перенесений на його початок. Аналізуючи ці речення з огляду на прагматичні інтенції відмічаємо, що символіка добра і зла виражається через експресивні прагматичні інтенції актуалізовані автором за допомогою прикметників, які позначають кольори *white*, *dark*. В свою чергу, співвіднесення автором цих двох прикметників реалізує опозицію добра і зла, де лексема *the White Council* виражає сили добра, а *the dark power* – сили зла.

Цікавим перекладацьким аспектом у перекладі твору Дж. Роулінг «Гаррі Поттер» є те, що перекладач В. Є. Морозов при перекладі власних імен використовує транскрипцію, що є досить традиційним і правильним у процесі перекладу імен. Хоча на відміну від нього російськомовні перекладачі вважають, що ці імена промовисті і мають перекладатися, а не

транскрибуватися або транслітеруватися. Тому в наступних прикладах перекладу «Гаррі Поттера» В. Є. Морозовим можна знайти багато випадків відтворення власних імен (назв гуртожитків) саме за допомогою практичної транскрипції (див. Додаток А, приклад 40).

У цьому фрагменті бачимо використання транскрипції *Gryffindor*, *Hufflepuff*, *Ravenclaw*, and *Slytherin* (Грифіндор, Гафелпаф, Рейвенклов і Слизерин), *McGonagall* (Макгонегел). Однак назву магічного артефакта *Sorting Hat* перекладач вирішив передати за допомогою калькування (Сортувальний капелюх), щоб призначення цього об'єкта було зрозуміло з його назви, що вдало реалізує репрезентативну інтенцію автора і зберігає закладене ним семантичне наповнення лексичної одиниці і вербалізує символіз вибору (оскільки капелюх у творі Дж. Роулінг має імпліковане значення вибору). Також у цьому прикладі були використані ще такі трансформації як: престановка *was placing the famous Hogwarts Sorting Hat on a stool before the newcomers* (поставила перед новачками на ослінчик знаменитий гогвортський Сортувальний капелюх) і також диференціація значення іменника *houses* (гуртожитках). Ці трансформації можна назвати прагматично зумовленими оскільки завдяки ним реалізується репрезентативна авторська інтенція, зберігається норма мови перекладу (темо-рематичні зв'язки), де головна інформація має стояти в кінці висловлювання. А оскільки лексема *houses* (гуртожитки) має велику кількість значень, перекладач обрав такий варіант, що відповідає комунікативній ситуації (адже мова йде про школу, тому і місця де живуть студенти відповідно мають називатися гуртожитками).

Крім того В. Є. Морозов застосовує кальку під час перекладу ще такої власної назви, як *Burning Day* (день спалення), що має досить чітке значення. Це день коли фенікс згорає і відроджується знову з попелу. Тому можна вважати, що перекладач правильно відтворив репрезентативну інтенцію автора закласти у семантику цієї власної назви (*Burning Day*) символічне значення такої магічної істоти, як фенікс і призначення описуваного дня відродження. Наведемо приклад:

(46) *It's a shame you had to see him on a Burning Day, said Dumbledore, seating himself behind his desk. "He's really very handsome most of the time, wonderful red and gold plumage. Fascinating creatures, phoenixes (HPCS, URL) – Шкода, що ти побачив його в день спалення, — пожалкував Дамблдор, сідаючи за свій письмовий стіл. — Переважно він дуже гарний і має розкішне червоно золоте пір'я. Дивовижні істоти, ті фенікси (ГПТК, URL).*

У фрагменті (46) виявляємо такі трансформації, як-от, модуляція *It's a shame* (Шкода), *said* (пожалкував), перестановка – *He's really very handsome most of the time* (Переважно він дуже гарний) і також транскрипція – *Dumbledore* (Дамблдор). Аналізуючи цей приклад з точки зору реалізації прагматичних інтенцій бачимо, що автор в більшій мірі вербалізує експресивні інтенції за допомогою прикметників з позитивною конотацією *handsome*, *wonderful* та яскравих кольорів *red and gold*, що реалізує символіку добра у цьому реченні.

На відміну від модуляції чи диференціації антонімічний переклад використовується не так часто, однак завдяки йому можна подивитися на комунікативну ситуацію з іншого боку і перекласти негативне значення позитивним і навпаки. Таким чином у фрагменті 36 (див. Додаток А) бачимо переклад прикметника *good* за допомогою його антоніма *гірший*. У цьому прикладі також була використана диференціація значення дієслова *said* (відповів), конкретизація лексичної одиниці *she* (Герміона) і модуляція *let go of him* (розімкнула свої обійми).

У прикладі (36, див. Додаток А) виявляємо випадки актуалізації декількох авторських інтенцій, а саме: експресивна, репрезентативна і директивна інтенції. Експресивна вербалізується за допомогою прикметника з позитивною конотацією *great*, що виступає дескриптором доброго персонажа. Репрезентативна інтенція виражена у порівнянні *I'm not as good as you* демонструє твердження, що друзі головного героя (Гаррі Потера) також добрі персонажі. А от директивна інтенція вербалізується дієсловом у наказовому способі *be* і прикметником з позитивною конотацією *careful* актуалізує

прохання подруги головного героя (Герміони) і її хвилювання за нього, що показує її з позитивного боку.

Прагматичний аналіз фрагментів фентезійних творів показав, що при реалізації символізму добра превалюють експресивні і репрезентативні авторські інтенції, що вербалізуються прикметниками та іменниками з позитивною конотацією. У процесі аналізу виявлено також директивні і комісивні інтенції виражені відповідними іллокутивними дієсловами. Результати трансформаційного аналізу покажемо на діаграмі:

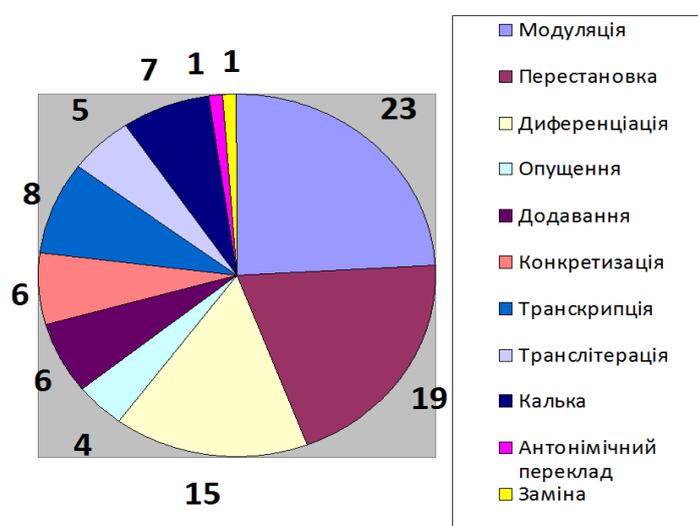

Рис. 3.1 Типи трансформацій використаних у 50 прикладах на позначення *Добра*

3.3 Перекладацькі трансформації у відтворенні символізму ЗЛА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах

Проводячи лінгвістично-перекладацький аналіз відібраного матеріалу з фентезійних текстів можна помітити велику кількість використаних перекладацьких трансформацій. Оскільки художній твір насичений різними складними лексико-семантичними і лексико-стилістичними конструкціями перекладачам важко перекладати такі утворення без будь-яких змін, адже це може призвести до втрати поетичності, зіпсувати естетичний ефект (текст перекладу не буде сприйматися читачами так само як вихідний текст) і хибно передати задум автора. Тому перекладачі фентезійних текстів і будь-яких інших

художніх текстів намагаються якнайкраще відтворити значення цих конструкцій, а не їхнє лексичне оформлення.

Дивлячись на приклади, що виражають символіку зла у фентезійних текстах, перекладачі часто використовують лексико-семантичні трансформації (модуляція, конкретизація, диференціація), граматичні трансформації (перестановка, додавання, опущення) і також транскрипцію, транслітерацію та іноді калькування (власних назв). Найпоширенішим видом перекладацької трансформації виявилася модуляція. Модуляція була використана при перекладі проаналізованих фрагментів 58, 65, 68 (див. Додаток Б) на позначення зла у фентезійних текстах.

Як бачимо, у всіх цих фрагментах перекладач О. М. Мокровольський використав модуляцію (логічний розвиток подій). Наприклад, у виразі *and ring or no ring* (і дарма що невидимий) демонструється магічна сила перстня (який є головним артефактом зла у творі Дж. Толкіна) і тому відразу стає зрозумілим навіщо головному герою воно було потрібно у складній ситуації. Якщо в тексті оригіналу було просто вказано про його наявність, то у тексті перекладу завдяки модуляції розкрито його значення і застосування. Проводячи прагматичний аналіз цих речень виявляємо вербалізацію репрезентативних і експресивних авторських інтенцій. Наприклад, репрезентативна прагматична інтенція показана у виразі *and ring or no ring*, де ми бачимо значення перстня та його властивість робити істот невидимими. А ось випадки реалізації експресивних інтенцій на позначення зла знаходимо частіше. Експресивність при вираженні символізму зла вербалізується прикметниками з негативною конотацією *untidy and dirty, huge and horrible*.

Також досить вдале використання модуляції бачимо у перекладі лексичної одиниці *things's eyes* (очі потвори), у результаті чого цій істоті (павуку) надається негативна оцінка завдяки зміні стилістичного забарвлення значення лексичної одиниці з позитивного на негативне. У такий спосіб відтворюється експресивна інтенція автора (негативна авторська оцінка) стосовно цього створіння.

Модуляція часто вживається разом з іншими граматичними трансформаціями, наприклад, перестановка, опущення або додавання, які виявляємо у реченнях 51, 53, 60 (див. Додаток Б):

(53) *William choked. Shut yer mouth! he said as soon as he could. “Yer can’t expect folk to stop here for ever just to be et by you and Bert. You’ve et a village and a half between yer, since we come down from the mountains (ТН, URL) – Вільям похлинувся. — Заткни пельку! — крикнув він, ледь відкашлявшись.— Чи ти думаєш, люди самі приходитимуть сюди, аби Том із Бертом брали й жерли їх? Відколи ми спустилися з гір, ви вдвох уже півтора села згамали (ГМЗІГ, URL).*

У перших двох прикладах (51, 53) перекладач використав модуляцію: *None escaped that way* (Через той вихід живим не вийшов ніхто), *Shut yer mouth!* (Заткни пельку!), де надав лексемі *mouth* негативного забарвлення задля характеристики стилю висловлювання персонажа. Негативний символізм, що виражає міфознак троль реалізує директивну і експресивну інтенцію автора завдяки іллокутивному дієслову у наказовому способі *Shut* і лексиці низького регістру. Іншими словами, переклад цієї фрази – *Shut yer mouth!* (Заткни пельку!) корелює з задумом автора (директивною інтенцією) охарактеризувати троль як дурне, нечемне створіння застовувавши експресивну, негативно-забарвлену лексику. Тут також бачимо випадок вживання перестановки: *You’ve et a village and a half between yer, since we come down from the mountains* (Відколи ми спустилися з гір, ви вдвох уже півтора села згамали). Дана трансформація зумовлена різницею у мовних нормах (темо-рематичні зв’язки) англійської і української мов. У прикладі також була реалізована репрезентативна авторська інтенція, основна мета якої виразити негативний символізм образу троль за допомогою дієслова *eat* та іменника *a village*. Цей вираз демонструє ненаситність і жорстокість тролів.

У прикладі (60) виявляємо експресивну інтенцію, що вербалізується порівнянням *as dark as darkness*, яке в свою чергу складається з прикметника на позначення темного кольору *dark* та іменника з негативною семантикою

darkness. За допомогою цього порівняння виражається символізм зла цієї істоти (*Gollum*).

У прикладі 54 (див. Додаток Б) можна знайти використання диференціації значення лексичних одиниць (зміна емоційного забарвлення) для надання негативної оцінки персонажу. У реченні бачимо вживання диференціації значення іменника *a lout* (мугиряка) (перекладач надав лексичній одиниці негативного забарвлення) і дієслова *says* (відказав) (перекладач підібрав дієслово, що відповідає поетичному стилю тексту). Застосування диференціації у іменнику *a lout* (мугиряка) вербалізує експресивну негативну авторську оцінку персонажа у вихідному тексті.

Окрім усіх названих трансформацій варто згадати про таку граматичну трансформацію як-от морфологічна заміна (заміна частини мови). Іноді у перекладах художніх творів мають місце випадки вживання таких заміन, оскільки для легшого сприйняття тексту стає необхідним змінити частину мови на іншу, щоб не спотворити переклад і зробити його більш природним для цільової аудиторії. Тому у реченні 63 (див. Додаток Б) представлено морфологічну заміну разом з іншими перекладацькими трансформаціями.

У фрагменті (63) були використані такі трансформації, як: модуляція *was* (сів), *to them* (до своїх товаришів), *Bilbo did not* (Більбо вовчої мови не розумів) і додавання, морфологічна заміна (іменника на дієслово) *talk* (говорилося) і диференціація значення прикметника *terrible* (страхітливою). Аналізуючи приклад (63) у прагматичному ключі бачимо реалізацію експресивної інтенції через вживання прикметників з негативною конотацією (*dreadful, terrible, cruel, wicked*), що виражають символізм зла закланений у міфознаці вовк (*wolf, Wargs*).

Знову торкаючись теми лексико-семантичної трансформації (конкретизації), варто зробити акцент на варіантах її застосування у перекладі проаналізованих речень. Одним з найбільш частотних варіантів є заміна особового займенника (наприклад, *he, it*) на відповідний іменник чи словосполучення, що позначають персонажа (гобіт, павук). Іншим варіантом є

конкретизація частини тіла, наприклад, замість лексеми *hands* (руки) обрати лише необхідну частину для виконання дій (кулаки). Для підтвердження сказаного наведемо наступний фрагмент:

(66) *He beat the creature off with his hands-it was trying to poison him to keep him quiet, as small spiders do to flies-until he remembered his sword and drew it out* (ТН, URL) – *Спочатку гобіт відбивався від потвори кулачками — павук намагався погамувати його отрутою, достоту як маленькі павуки роблять з мухами,— аж поки згадав про свій меч і вихопив його з піхов* (ГМЗІГ, URL).

У наведеному вище прикладі вживається модуляція: *trying to poison him to keep him quiet* (намагався погамувати його отрутою, достоту), *drew it out* (вихопив його з піхов). У тексті перекладу була додана лексична одиниця *спочатку*, а також перекладач конкретизував лексичні одиниці: *He* (гобіт), *it* (павук), *hands* (кулачками). Однак головна інтенція автора твору (Дж. Толкіна) у цьому фрагменті полягає у створенні опозиції між великим, небезпечним павуком і маленьким гобітом (опозиція між добром і злом).

У наступному фрагменті 68 (див. Додаток Б) використане поєднання трансформацій: диференціація значення дієслова *watched* (стежив), модуляція у словосполученні *a group of them* (тією зграєю), і перестановка у виразі *he watched a group of them for some time* (він якийсь час стежив за тією зграєю). Диференціація ж лексеми *watched* допомогла врахувати комунікативну ситуацію, в якій головний герой не просто дивився на павуків, а саме уважно стежив за кожним їхнім кроком. Розглядаючи текст перекладу бачимо, що перекладач врахував репрезентативний та експресивний прагматичні аспекти, які були задумані автором оригіналу. Тобто у перекладі репрезентуються всі наміри автора зобразити павуків як огидних, злих істот (експресивна інтенція автора, що передає його емоційне ставлення до персонажів), а також продемонструвати небезпечну ситуацію в якій опинився головний герой (гобіт), який стежить за зграєю павуків.

(64) *Eagles are not kindly birds. Some are cowardly and cruel* (TH, URL) – Орли — не добросерді птахи. Бувають вони полохливі й жорстокі (ГМЗІГ, URL).

О. М. Мокровольський при перекладі прикметників з негативною конотацією у цьому фрагменті тексту вживає стилістичні варіації *not kindly* (не добросерді), *cowardly* (полохливі), що допомагає надати тексту перекладу більшої поетичності, змінивши стилістичне забарвлення цих лексем на більш характерне для фентезійної історії з елементами казки, що відтворює експресивну інтенцію автора твору у вираженні символізму зла.

Варіанти перекладу власних імен та назв спостерігаємо у декількох реченнях 72, 70, 75 (див. Додаток Б). При перекладі власних імен і назв перекладач О. М. Мокровольський використав лексичні трансформації: транслітерація імен *Girion* (Гіріон), *Frodo* (Фродо) і калька власних назв і топонімів: *Dale* (Долу), *the Great Goblin* (Великий Гоблін), *the Misty Mountains* (Імлистих гір), *Enemy* (Ворог), *Land of Mordor* (Мордорських земель). Як бачимо топоніми у фентезійних творах зазвичай передаються за допомогою кальки, адже перекладач хоче зберегти поетичність і семантичне наповнення закладене автором твору (Дж. Р. Р. Толкіна) у назвах цих місць. Крім того власні назви допомагають реалізувати репрезентативні інтенції, адже їхня семантика виражає символіку зла, наприклад, *Enemy* (Ворог) – символізує головного антагоніста твору, *Land of Mordor* (Мордорських земель) – уособлює головну обитель зла у творі Дж. Толкіна та інші.

У наступному реченні зазначено збереження перекладачем семантики лексеми, що є денотатом основного магічного артефакту у фентезійному творі Дж. Толкін – перстень:

(77) *This is the Master-ring, the One Ring to rule them all. This is the One Ring that he lost many ages ago, to the great weakening of his power. He greatly desires it – but he must not get it* (TFTR, URL) – Це — Перстень Влади, Старший, що править усіма іншими. Це Перстень, який загубився багато віків тому, і та

втрата дорого коштувала Володарю Тьми. Він жадає повернути його — але ми не можемо цього допустити (ВПХП, URL).

У цьому прикладі бачимо вдалий переклад власних назв, що позначають перстень, який є основним артефактом зла і основною зброєю головного антагоніста фентезійного твору Дж. Толкіна. При перекладі назви персня перекладач Аліна Немірова наголосила на призначенні перстня та його важливості. Таким чином переклад власної назви *the Master-ring* передає призначення перстня (Перстень Влади), тобто він був створений задари здобуття влади і тому символізує і уособлює її. А назва *the One Ring* (Старший) показує, що цей перстень найстарший і найсильніший серед всіх інших. Іншими словами, дана трансформація (модуляція) враховує репрезентативну інтенцію автора вкласти в назву артефакту (перстня) його характеристику і важливість цього магічного об'єкта для історії, а саме: назва *the One Ring* була перекладена як (Старший) наголошує на тому, що його створили першим і через це він і є найсильнішим, а от інша назва перстня *the Master-ring* перекладена як (Перстень Влади), де лексична одиниця *Master* виступає прямою номінацією символізму влади (*Master* – ‘володар’) і демонструє справжню, велику силу цього предмета.

Крім того у наведеному фрагменті А. В. Немірова використовує й інші перекладацькі трансформації: модуляція разом з додаванням *to the great weakening of his power* (та втрата дорого коштувала Володарю Тьми) і диференціація значення дієслова для підсилення його емоційного забарвлення *desires* (жадає), що в той же час реалізує експресивну інтенцію автора показати наскільки сильно антагоніст хоче заволодіти цим артефактом (перстнем). Тобто ця експресивна інтенція відтворена за допомогою диференціації зображає емоційний стан автора, який наголошує на значущості артефакту (перстня) у всій історії і тим самим цією трансформацією перекладач досягає рівноцінного, емоційного прагматичного ефекту у тексті перекладу.

Прагматичний аналіз фрагментів фентезійних творів продемонстрував, що при вираженні символізму зла превалюють експресивні інтенції, що в

більшості випадків вербалізуються такими лексичними одиницями як-от прикметники та іменники з позитивною конотацією. Тобто символізм зла реалізується більш експресивно ніж символізм добра. Окрім експресивних інтенцій мали місце також і репрезентативні прагматичні інтенції, що в більшій мірі актуалізуються за допомогою міфознаків, власних імен та інших лексичних одиниць. У процесі аналізу виявлено лише декілька випадків вживання директивних інтенції, що були виражені відповідними іллокутивними дієсловами.

Розглянувши застосовані перекладацькі трансформації на позначення *Зла* ми підрахували частоту їх використання. Результати покажемо на діаграмі:

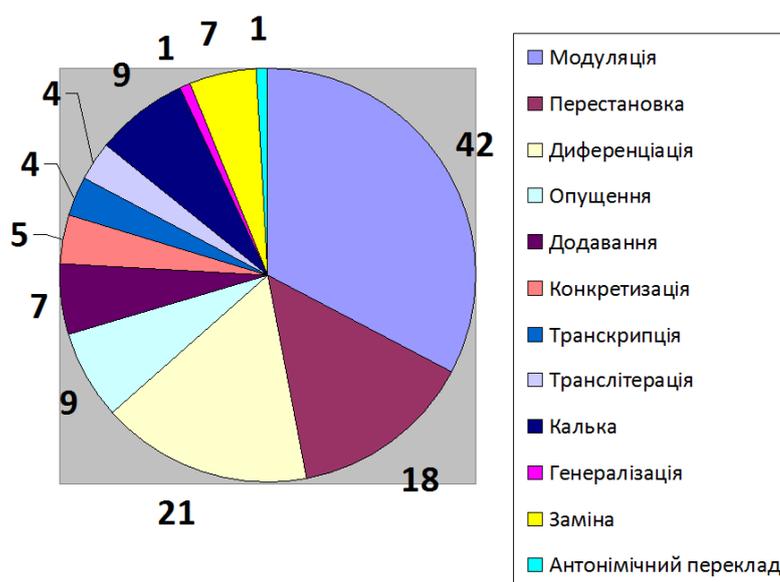

Рис.3.2 Типи трансформацій використаних у 50 прикладах на позначення *Зла*

Висновки до розділу 3

1. Символи відіграють важливу роль у фентезійних текстах. Вони створюють казкову атмосферу в творі і потребують ретельного аналізу аби відгадати їх зміст. Часто автори фентезійних творів розмежують добро і зло, ніби створюють конфронтацію між ними наповнюючи історію символами, щоб читачу було легше зрозуміти характер персонажів та їхні мотиви. Символи добра і зла надзвичайно часто використовуються в фентезійних текстах і вербалізуються завдяки використанню різних лінгвістичних засобів, що

виражають інтенцію автора. Здебільшого передача змісту вихідного тексту відбувається завдяки вживанню комбінації різних трансформацій, що дозволяє підпорядкувати текст перекладу до всіх мовних норм (граматичних, стилістичних, синтаксичних або лексичних норм) цільової мови (української мови), наприклад, заміна, перестановка, стилістична компенсація. Крім того перекладацькі трансформації також дозволяють перекладачу обрати значення лексичних одиниць, що якнайкраще відповідатиме контексту і комунікативній ситуації та збереже авторські інтенції (задум), наприклад, модуляція, диференціація, додавання.

2. У ході проведення інтерпретаційно-перекладацького аналізу відібраного матеріалу у вигляді 100 вилучених речень на реалізацію символізму Добра і Зла (див. Додаток А і Додаток Б) була використана класифікація перекладацьких трансформацій професора С. Є. Максимова. На основі перекладацького аналізу текстового матеріалу виявлено, що найчастотнішими і найпродуктивнішими трансформаціями при перекладі фентезійних творів виступають модуляція, перестановка, диференціація і додавання. Вони виступають основними інструментами за допомогою яких досягається рівноцінний прагматичний ефект у мові перекладу і повноцінно відтворюються інтенції автора.

3. Розглядаючи 100 прикладів на позначення символізму Добра і Зла з'ясовано, що більшість власних назв (імен персонажів, топонімів, назви магічних істот і об'єктів) перекладається за допомогою лексичних трансформацій, як-от, транслітерація, транскрипція або калька. Також було виявлено часте використання диференціації значення при перекладі різних лексичних одиниць (іменників, прикметників, дієслів).

Більшість міфознаків (магічних істот, предметів і об'єктів), що реалізують символізм Добра (наприклад, phoenix (фенікс), hobbit (гобіт), elves (ельфи)) і Зла (наприклад, trolls (тролі), goblins (гобліни), Wargs (Уорги), dementor (дементор), Mordor (Мордор)) передаються за допомогою транслітерації або транскрипції.

У фентезійних творах виявлено велику кількість промовистих назв (особливо назв предметів і топонімів), що відтворюються в українській мові засобом кальки. Наприклад, *White Council* – ‘Біла Рада’ (реалізується символізм білого кольору), *Sorting Hat* – ‘Сортувальний капелюх’ (вербалізується символізм капелюха, що уособлює вибір). Калькування також було застосовано у наступних топонімах, що реалізують символізм Зла: наприклад, *Mirkwood* – ‘Лихолісся’ (місце де живуть злі істоти), *Misty Mountains* – ‘Імлисті гори’ (місце проживання гоблінів у творі Дж. Толкіна).

4. У процесі прагматичного аналізу ми дослідили факт реалізації інтенцій автора і дійшли висновку, що при вираженні символізму добра і зла превають експресивні і репрезентативні інтенції. Однак символіка зла реалізується більш експресивно ніж символізм добра. Аналізуючи відібрані фрагменти у прагматичному ключі ми виявили ще декілька випадків вживання директивних і комісивних інтенції, що були виражені відповідними іллокутивними дієсловами.

Тож ми дійшли висновку, що більшість репрезентативних, прагматичних інтенцій була відтворена у тексті перекладу засобом таких перекладацьких перетворень як-от: перестановка, транскрипція, транслітерація, додавання, частково модуляція, а от експресивні інтенції (що направлені на вираження емоцій автора та його ставлення до персонажів та об'єктів) перекладені за допомогою диференціації значення лексичних одиниць або модуляції.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження спрямовано на виявлення лінгвосеміотичних і прагматичних засобів вербалізації Добра і Зла в перекладах англomовних фентезійних текстів. У ході проведення лінгвосеміотичного і прагматичного аналізу ми відібрали 100 прикладів реалізації символізму Добра і Зла з англійськомовних фентезійних текстів відомих авторів Дж. К. Роулінг та Дж. Р. Р. Толкіна.

Серед лінгвосеміотичних засобів домінують іменники, що позначають чесноти і вербалізують символізм добра, виступаючи характеристикою позитивних персонажів (дружелюбність, відвага, доброта та інші): *bravery, kindness, love, cleverness*. Окрім іменників були виділені також дієслова (*to thank, to fight, to succor, to help, to stand by, to like, to save*) і прикметники з позитивною конотацією (*bold, strong, brave, beautiful, marvelous, fair*), що ословлюють позитивні якості персонажного світу у творі. Окреме місце у системі реалізації символізму добра займають міфознаки, що представлені такими прикладами: міфознаки на позначення чаклунів – *witches, wizards*, магичних істот – *dwarfs, elves, hobbits, phoenix, lion* магичних об'єктів – *Sorting Hat* і магичних місць – *Hogwarts*.

У роботі з'ясовано, що вербалізація зла у фентезійних текстах відбувається за допомогою прямих номінацій: прикметників (*dirty, untidy, horrible, loathsome, nasty, lumpy, livid, etc*) і дієслів (*to destroy, to carry away, to roast, to eat, to mince, etc*) з негативною конотацією. Символізм Зла та його словесне втілення ми виявили у випадках вживання іменників з негативною семантикою – *greed, darkness, hatred*, або ті, що надають образам негативну оцінку *enemy, beast, monster, shadow*. Символізм Зла реалізується міфознаками: *dragon, crows, serpent, spiders, wolf, goblins, trolls, pixies*, магичні артефакти зла – *One ring, Master-ring* і магичні місця, де панує зло – *Mordor*.

Серед прагмастилістичних засобів на вираження Добра і Зла домінують метафори, епітети і порівняння. Ми провели кількісні розрахунки частоти вживання різних прагмастилістичних засобів реалізації символізму Добра і Зла.

У 50 прикладах було використано 5 метафори, 24 епітетів і 10 порівнянь, що вербалізували символізм Добра. У 50 фрагментах, що актуалізували символізм Зла було застосовано 7 метафор, 42 епітетів і 9 порівнянь. Ці прагмастилістичні засоби допомагають вербалізувати авторські інтенції і справляють емоційний та інформаційний прагматичний ефект на читачів апелюючи до їхніх емоцій та розуму, а також спонукають сприймати образи у необхідному світлі, що відповідає задуму автора.

У ході проведення трансформаційно-перекладацького аналізу була використана класифікація перекладацьких трансформацій професора С. Є. Максимова. На основі перекладацького аналізу текстового матеріалу виявлено, що найчастотнішими і найпродуктивнішими трансформаціями при перекладі фентезійних творів виступають модуляція, перестановка, диференціація і додавання. У 50 прикладах на позначення символізму Зла модуляція була використана у 42 фрагментах, диференціація – у 21, перестановка – у 18. А от у процесі перекладу 50 прикладів на вираження символізму Добра модуляція була застосована у 23, диференціація – у 15, перестановка – у 19 та інші.

У процесі прагматичного аналізу ми дослідили прагмастилістичні засоби реалізації інтенцій автора і виявили домінантне вживання директивних і комісивних інтенцій. Ми визначили, що більшість репрезентативних прагматичних інтенцій відтворюється у тексті перекладу засобом перестановки, транскрипції, транслітерації, додавання, частково модуляції, а от експресивні інтенції (що направлені на вираження емоцій автора та його ставлення до персонажів та об'єктів) перекладені за допомогою диференціації значення лексичних одиниць або модуляції.

Результати цього дослідження також можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій щодо перекладу лінгвосеміотичних та прагматичних засобів втілення добра і зла у сучасних англійськомовних фентезійних творах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбота С. М. СИМВОЛ vs ОБРАЗ: до питання термінологічної варіативності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми української термінології. 2016. № 842. С. 107—110.
2. Андрейчук Н. І. Застосування терміна код в антропокультурній лінгвістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2009. № 648. С. 113—117.
3. Андрейчук Н. І., Бондарук О. А. Художній образ крізь призму лінгвосеміотики. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2015. № 3. С. 17—22.
4. Андрейчук Н. І. Методологічні засади аналізу лінгвокультурних кодів у мовній картині життєвого світу людини. *Гуманітарний Черкаський державний технологічний університет*. Проблеми сучасної лінгвістики. 2010. Чис. 16, ч. 1. С. 43—49.
5. Андрейчук Н. І. Тлумачення терміна лінгвокультурний простір через призму лінгвосеміотики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 675. С. 65—67.
6. Анісімова Л. В. Поняття «авторської інтенції» в літературній теорії Е. Д. Гірша. *II Таврійські філологічні читання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Теорія літератури, порівняльне літературознавство. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2016. С. 29—32.
7. Бакланова Н. М. Наукове осмислення образності слова під час вивчення культурології. *Культура України*. Серія: Культурологія. 2017. № 58. С. 8—15.
8. Барт Р. Основы семиологии. Структурализм: «за» и «против». Москва: «Прогресс», 1975. С. 114—163.
9. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: «Международные отношения», 1975. 240 с.

10. Бахтін М. М. Естетика словесного творчества. Изд. 2-е, Москва, 1986. С. 381—393 URL: http://psylib.org.ua/books/_bahtm01.htm
11. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia philologica*. 2012. Випуск 1. С. 95—100.
12. Беликов С. В. Жанр «фэнтэзи» как объект концептуально-семантического исследования URL: http://www2.pglu.ru/upload/iblock/3f8/uch_2008_ii_00002.pdf.
13. Беляевская Е. Г. Семантика слова. Москва: Высшая школа, 1987. 128 с.
14. Белєхова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії). Херсон: Айлант, 2002. 368 с.
15. Бойцун Л. М. Антична спадщина у фентезі. Академія наук вищої освіти України. Рада молодих учених. Дослідницький центр «Трипілля і Схід». Умань: СПД Жовтий, 2009. 96 с.
16. Борев Ю. Б. Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов. Москва: Астрель, 2003. 575 с.
17. Брызговская Е. Е. Языки и коды. Введение в семиотику культуры. учебное пособие. Пермь: Пермский государственный педагогический университет, 2008. 201 с.
18. Волкова С. В. Архетипні образи індіанських та афроамериканських казок. *Нова філологія*. 2010. № 38. С. 131—135.
19. Волкова С. В. Особливості композиційної структури американської народної казки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2009. Випуск. 11. С. 588—595.
20. Воробйова І. А. До проблеми адаптації реалій у перекладі творів жанру фентезі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. № 10(1). С. 103—106.
21. Головачева И. В. Фантастика и фантастическое: поэтика и прагматика англо-американской фантастической литературы. С-Пб.: Петрополис, 2013. 422 с.

22. Горчак Т. Ю. Теоретичні засади дослідження семіотичного аспекту словесного образу-символу. *Проблеми семантики слова, речення та тексту. Збірник наукових праць*. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2007. № 19. С. 39—44.
23. Гусарова А. Д. Сверхъестественность как жанровый критерий. сборник *Русская фантастика на перекрестье эпох и культур. Материалы международной научной конференции 21 – 23 марта 2006 года*. Москва: Московский университет, 2007. URL: <https://www.proza.ru/2010/06/06/972.%20Gusarova%20A.D.%20Tip%20povestvovaniya%20fentezi%20>
24. Даркевич О. В. Символізм у романі «Гобіт, або туди і звідти». Курсова. Луцьк, 2018. 26 с.
25. Демецька В. В. Репродуктивний переклад vs адаптивний переклад. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Мовознавство. 2010. Т. 18, вип. 16. С. 97—103.
26. Демецька В. В. Символіка центру в жанрі казки та специфіка її відтворення у перекладі. *Молодий вчений*. 2019. № 6(1). С. 57—60.
27. Долішня Н. Ю. Іntenція мовця в англomовному діалогічному дискурсі. *Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов та культур»*. Київ: Вид. центр КНЛУ. 2018. С. 97—99.
28. Дудурич В. Феномен «фентезі» та здатність продуктивної уяви. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія: Філософія. 2018. № 39. С. 77—88.
29. Еко У. О литературе. Эссе. Перевод на Русский Светлана Сиднева. Corpus (ACT), 2016. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=73516&p=33#gl_20
30. Желязкова В. В. Знак та образ як взаємозалежні реалії у семіозисі мовного простору художнього твору. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Лінгвістика. 2014. № 21. С. 110—113.
31. Желязкова В. В. Семіотичні трансформації образів-символів і знаків-символів у текстах миколаївських поетів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2015. № 58. С. 207—209.

32. Жигоренко І. Ю. Прагматичний компонент тексту та засоби його передачі при перекладі. 2017. URL: <http://nimfilmdpu.mozello.com/vseukranksa-knernet-konferencja/perekladoznavstvo/params/post/1338442/>
33. Караневич М. І. Прагматично зумовлені трансформації в англо-українському художньому перекладі. Дис. Київ, 2014. Автореферат. 19 с.
34. Колесник А. С. Языковые средства отражения мифологической картины мира: лингвокогнитивный аспект (на материале древнеанглийского эпоса и современных британских художественных произведений жанра фэнтези). Дис. Киев. 2003. Автореферат. 21 с.
35. Колесник О. С. Емоції крізь призму лінгвосеміотики міфу. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Філологія, педагогіка, психологія. 2013. № 26. С. 76—82.
36. Красножон Г. С. Особливості україномовного перекладу творів жанру фентезі (на матеріалі роману «Володар Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна). Дип. Харків, 2018. 79 с.
37. Кузенко Г. М. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості емотивних висловлювань негативної оцінки (на матеріалі англійського художнього дискурсу). Дис. Харків, 2006. Автореферат. 20 с.
38. Ларін Д. І. Семіотика як наука про знаки. Мова як знакова система. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/semiotika-ak-nauka-pro-znaki-mova-ak-znakova-sistema-23877.html>
39. Латышев Л. К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. Москва: Просвещение, 1998. 160 с.
40. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии. Москва: Наука, 1993. 635 с.
41. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф. Москва: Издательство Московского университета, 1982. 480 с.
42. Лотман Ю. М. Символ в системе культуры. *Избранные статьи*. Т. 1. Таллинн: Александра, 1992. С. 191—199. URL: <http://www.philology.ru/literature1/lotman-92e.htm>

43. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту. Навчальний посібник. Видання 3-є, виправлене та доповнене. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2016. 176 с.
44. Максимов С. Є. Усний двосторонній переклад (англійська та українська мови). Теорія та практика усного двостороннього перекладу для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання. Навчальний посібник. Видання 3-є, виправлене та доповнене. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2016. 350 с.
45. Марчук О. В. Конотативний простір світу англomовного фентезі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2015. № 19. С. 95—97.
46. Мисник М. Ф. Лингвистические особенности аномального художественного мира произведений жанра фэнтези англоязычных авторов. Дис. Иркутск, 2006. Автореферат. 18 с.
47. Моррис Ч. У. Основания теории знаков. URL: http://www.bimbad.ru/docs/morris_semiotics.pdf
48. Ніконова В. Г., Кононець Ю. В., Мелько Х. Б., Польова Е. В., Скрябіна В. Б., Сніцар В. П., Чернікова О. І. Specialized Translation from a Cognitive-Discursive Perspective. Професійно-орієнтований переклад у когнітивно-дискурсивному ракурсі. Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2018. 426 с.
49. Ніконова В. Г., Луценко Р. І. Образні порівняння як засоби репрезентації індивідуально-авторської світобудови та їхні відтворення в художньому перекладі (на матеріалі українських перекладних версій сучасної англійської поезії). *Вісник КНЛУ*. Серія: Філологія. номер 22(2)). 2019. С. 193—201.
50. Павлюк Л. С. Знак, символ, міф у масовій комунікації: посібник. Львів: ПАІС, 2006. 120 с.

51. Печагина Т. В. Категориальные концепты «Добро» и «Зло» в детской фэнтези. Дис. Челябинск, 2011. Автореферат. 21 с.
52. Пирс Ч. С. Избранные философские произведения. Пер. с англ. Перевод К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. Москва: Логос, 2000. 448 с.
53. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія*. Серія: Філологія. Мовознавство. 2014. Том 221. №. 209. С. 89—93.
54. Сосюр Фердінан де. Курс загальної лінгвістики. Переклад. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. Київ: Основи, 1998. 324 с.
55. Студопедия. Семиотика Пирса. URL: <https://studopedia.org/11-98854.html>
56. Суслов І. П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова Книга, 2009. 272 с.
57. Теоретичні основи вивчення перекладацьких трансформацій. 2016. URL: <https://studfile.net/preview/5115394/>
58. Томусяк А. О. Вербалізація авторських інтенцій у сучасному американському художньому тексті: експресивно-синтаксичний підхід. Дис. Чернівці, 2019. Автореферат. 20 с.
59. Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія. Том 18. № 2. 2015. С. 190—194.
60. Четова Н. Й. Лінгвоконцептуальний простір УЯВНЕ в англomовному класичному фентезі (на матеріалі творів Дж. Р. Р. Толкіна). Дис. Херсон, 2014. Автореферат. 22 с.
61. Шабат-Савка С. Т. Функційно-змістовий діапазон і засоби вербалізації інтенцій сугестивного спонукання. *Науковий вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія. 2015. Том 18. № 2. С. 203—210.

62. Шапошник О. М. Лінгвокультурні та стилістичні проблеми перекладу фентезі: характерологічний контекст. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Лінгвістика. Херсон. 2013. № 20. С. 288–293.
63. Шапошник О. М. Проблема адекватного відтворення характерологічного контексту в перекладі фентезі. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest. 2013. I (3), Issue 13. P. 185—188.
64. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика: Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 1988. 215 с.
65. Шпак І. В. Жанрова природа фентезі. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Серія літературознавство. Харків. 2010. Ч. 2. № 4 (60). С. 138—143.
66. Fabrizi A. Mark. Fantasy Literature: Challenging Genres. Critical Literacy Teaching Series: Challenging Authors and Genres. Rotterdam: Sense publishers, 2016. 231 с.
67. Hirsh E. D. Validity in interpretation. London: New Heaven. Yale University Press, 1967. 302 p.
68. Peirce Ch. Philisophical writing of Peirce. New York: Dover Publications Inc., 1955. 381 p.
69. Poluzhyn M. M., Vrabel T.T. Lectures and Method-Guides for Seminars on the Course for Choice Basic problems of speech act theory. 2005 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/8878/1/Speech%20Act%20Theory.pdf>
70. Studfiles. Класифікація мовленнєвих актів. Непрямі мовленнєві акти. 2016 URL: <https://studfile.net/preview/5263603/page:2/>

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

71. (АТСУМ) — Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>

72. (ЕСУ) — Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55510
73. (ЕС) — Бидерманн Г. Энциклопедия символов. Перевод с немецкого Свенцицкой И. С. Москва: Республика, 1996. 335 с.
74. (ПС) — Квятковский А. П. Поэтический словарь. Мастерская современной поэзии. 2013-2019. URL: <http://litmaster.net/index.php?book=1&slovo=495>
75. (ТС) — Селіванова О. О. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
76. (СС) — Триссидер Дж. Словарь символов. Москва, 1999. URL: https://www.booksite.ru/localtxt/tre/sid/der/tresidder_d/slovar_sim/
77. (SY) — Symbolarium. Энциклопедия знаков и символов. URL: <http://www.symbolarium.ru>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (TH) — Tolkien J. R. R. The Hobbit. 1937. URL: <https://archive.org/details/TheHobbit>
2. (TFTR) — Tolkien J. R. R. The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring. URL: <http://novelfreereadonline.com/242597/the-fellowship-of-the-ring>
3. (TRK) — Tolkien J. R. R. The Lord of the Rings: The Return of the King. URL: http://ae-lib.org.ua/texts-c/tolkien__the_lord_of_the_rings_3__en.htm
4. (HPPS) Rowling J. K. Harry Potter and Philosopher`s Stone. URL: <https://www.bookscool.com/en/Harry-Potter-and-the-Philosophers-Stone/2>
5. (HPCS) — Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. URL: <https://www.bookscool.com/en/Harry-Potter-and-the-Chamber-of-Secrets/1>
6. (HPPA) — Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. URL: <https://www.bookscool.com/en/Harry-Potter-and-the-Prisoner-of-Azkaban/1>
7. (FB) — Martin G. R. R. Fire and Blood. New York: Bantam Books, 2018. 630 p.

8. (ГПФК) — Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь. переклад з англійської Віктора Морозова URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3945>
9. (ГПТК) — Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната. переклад з англійської Віктора Морозова URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3944>
- 10.(ГПВА) — Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану. переклад з англійської Віктора Морозова URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3942>
- 11.(ГМЗІГ) — Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Мандрівка За Імлисті Гори. Переклад з англійської Олександра Мокровольського. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4105>
- 12.(ВПХП) — Толкін Дж. Р. Р. Володар Перснів. Хранителі Персня. Переклад з англійської Аліни Немірової URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=410>

ДОДАТКИ

Додаток А

Лінгвальні засоби реалізації смволізму ДОБРА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах та їх відтворення в українськомовному перекладі.

№	Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	транслітерація, транскрипція, диференціація	<i>As I was saying, <u>the mother of this hobbit</u> – of Bilbo Baggins, that is – was the <u>fabulous Belladonna Took</u>, one of the three <u>remarkable daughters of the Old Took</u> (TH, URL).</i>	<i>Так от, я кажу, <u>мати цього гобіта</u> — себто Більбо Злоткінса — була <u>славетна Беладонна Тук</u>, одна з трьох <u>незрівнянних</u> дочок старого Тука (ГМЗІГ, URL).</i>
2.	транслітерація, перестановка, опущення	<i>He hung his hooded cloak on the nearest peg, and <u>“Dwalin at your service!”</u> he said with a low bow. “Bilbo Baggins at yours!” said the hobbit, too surprised to ask any questions for the moment</i> (TH, URL).	<i>Почепивши на найближчому кілочку свого відстібного каптура, <u>гном низько вклонився: Двалін до ваших послуг!</u> — Більбо Злоткінс — до ваших! — відказав гобіт, надто здивований, щоб допитуватися</i> (ГМЗІГ, URL)
3.	диференціація, транскрипція, калька	<i>A sky-blue one with a long silver tassel. This last belonged to Thorin,</i>	<i>Останній каптур, блакитний з довгою срібною китицею,</i>

		<i>an enormously important dwarf, in fact no other than the great Thorin Oakenshield himself</i> (TH, URL).	належав Торінові — <u>страшенно поважному гномові</u> , що був насправді не хто інший, як <u>сам великий Торін Дубощит</u> (ГМЗІГ, URL).
4.	диференціація	<i>This was Thorin's style. He was an important dwarf</i> (TH, URL).	Такий був Торінів стиль. Торін був <u>поважний гном</u> (ГМЗІГ, URL).
5.	перестановка, опущення, калька	<i>Anyway they grew immensely rich and famous, and my grandfather was King under the Mountain again and treated with great reverence by the mortal men, who lived to the South, and were gradually spreading up the Running River as far as the valley overshadowed by the Mountain</i> (TH, URL).	Так чи так, а вони <u>неймовірно розбагатіли</u> , і мій дід був <u>королем Самітної гори</u> , і до нього з <u>вельми великою шаную</u> ставилися <u>смертні люди</u> , що жили далі на південь і поступово розселялися <u>вгору по річці Бистрій</u> , дійшовши аж до долини, над якою <u>височіє гора</u> (ГМЗІГ, URL).
6.	конкретизація	<i>In spite of the dangers of this far land bold men had of late been making</i>	Попри всі небезпеки цього <u>дикого краю</u> , <u>хоробрі люди</u> почали

		<p><i>their way back into it from the South, cutting down trees, and building themselves places to live in among the <u>more pleasant woods</u> in the valleys and along the river-shores. There were many of them, and they <u>were brave and well-armed</u>, and even the Wargs dared not attack them if there were many together, or in the bright day (TH, URL).</i></p>	<p>останнім часом пробиватися сюди з півдня, рубаючи дерева й будуючи собі оселі серед <u>світліших лісів</u> у долинах та по берегах річок. Тих лісовиків було багато, й вони були <u>хорообрі та добре озброєні</u>. Навіть уорги не осмілювались нападати на них, коли лісовиків було багато разом або серед білого дня (ГМЗІГ, URL).</p>
7.	опущення, додавання	<p><i>But the ancient race of the northern mountains were <u>the greatest of all birds</u>; they were proud and strong and noble-hearted (TH, URL).</i></p>	<p>Але стародавній рід орлів з північних гір був <u>найвеличніший серед усіх птахів</u> — дужі, горді, шляхетні велетні (ГМЗІГ, URL).</p>
8.	транслітерація, диференціація	<p><i>Beorn was a fierce enemy. But now <u>he was their friend</u>, and Gandalf thought it wise to tell him their whole story and the reason of their journey, so that</i></p>	<p>Беорн не знав милосердя до ворогів. Але нині <u>він був другом наших подорожан</u>, і Гандальф надумав, що розумно було б розповісти Беорнові</p>

		<i>they could get the most help he could offer</i> (TH, URL).	всю їхню історію та сказати про мету мандрівки, щоб дістати таку допомогу, яку тільки він спроможний їм надати (ГМЗІГ, URL).
9.	транслітерація, транскрапція	<i>That is Mr. Baggins, a hobbit of good family and unimpeachable reputation,</i> said Gandalf. Bilbo bowed (TH, URL).	— Це — пан Злоткінс, гобіт з доброї родини і з бездоганною репутацією,— сказав Гандальф. Більбо вклонився (ГМЗІГ, URL).
10.	модуляція	<i>The elvish folk were passing bowls from hand to hand and across the fires, and some were harping and many were singing. Their gloaming hair was twined with flowers; green and white gems glinted on their collars and their belts; and their faces and their songs were filled with mirth</i> (TH, URL).	Ельфи передавали келихи один одному з рук в руки й через вогнища; дехто з них грав на арфах, багато співало. В мерехтливе своє волосся вони повлітали квітки; зелені та білі самоцвіти блищали на їхніх комірах і поясах; веселі були їхні обличчя, весело дзвеніли пісні (ГМЗІГ, URL).

11.	калька, синтаксична заміна, диференціація	<i>There the <u>Light-elves</u> and the <u>Deep-elves</u> and the <u>Sea-elves</u> went and lived for ages, and grew <u>fairer and wiser and more learned, and invented their magic and their cunning craft, in the making of beautiful and marvellous things, before some came back into the Wide World</u> (TH, URL).</i>	Там <u>світляні ельфи, глибинні ельфи та морські ельфи</u> жили віками, там <u>вони набували ще більшої краси, мудрості та вченості, там розвивали своє чарівне й хитромудре мистецтво робити гарні й чудові речі, а потім верталися знову в Широкий світ</u> (ГМЗІГ, URL).
12.	модуляція, диференціація, додавання	<i>Knowing the truth about the vanishing <u>did not lessen their opinion of Bilbo at all; for they saw that he had some wits, as well as luck and a magic ring-and all three are very useful possessions</u> (TH, URL).</i>	Навіть <u>дізнавшись правду про гобітове зникнення, гноми аж ніяк не стали менше його поважати, бо розуміли, що Більбо має розум, а ще талан і чарівного перстеника, і всі ці три речі — дуже корисні надбання</u> (ГМЗІГ, URL).
13.	перестановка	<i>They knew only too well <u>that they would soon all have been dead, if it had not been for the hobbit;</u></i>	Адже <u>таки добре розуміли, що, коли б не гобіт, були б вони вже всі мертві, тож без</u>

		<i>and <u>they thanked him many times</u> (TH, URL).</i>	<i>упину йому дякували (ГМЗІГ, URL).</i>
14.	калька	<i>The feasting people were <u>Wood-elves</u>, of course. These <u>are not wicked folk</u> (TH, URL).</i>	<i>Авжеж, напередодні то бенкетували <u>лісові ельфи</u>. Вони — <u>не лихий народ</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
15.	диференціація	<i>“Now is the time for our <u>esteemed Mr. Baggins</u>, who has proved himself <u>a good companion on our long road</u>, and a <u>hobbit full of courage and resource far exceeding his size</u>, and if I may say so <u>possessed of good luck far exceeding the usual allowance</u>-now is the time for him to perform the service for which he was included in our Company (TH, URL).</i>	<i>— Тепер настала пора нашому <u>шанованому панові Злоткінсу</u>, який <u>показав себе добрим товаришем у нашій довгій дорозі</u>, а також <u>гобітом, сповненим відваги й винахідливості</u>, <u>набагато більших за його зріст</u>, і, коли можна так сказати, <u>наділений удачею понад звичайну міру</u>,— тепер настала пора йому виконати роботу, задля якої і взято його в Компанію (ГМЗІГ, URL).</i>
16.	транслітерація, калька	<i>I am the <u>friend of bears</u> and the <u>guest of eagles</u>. I am <u>Ringwinner</u> and <u>Luckwearer</u>; and I am</i>	<i>— Я — <u>друг ведмедів і гість орлів</u>. Я <u>Перснесоєць і Щасливець</u>, а ще я — <u>іздець на</u></i>

		<i>Barrel-rider, went on Bilbo beginning to be pleased with his riddling</i> (TH, URL).	діжках,— вів далі Більбо, починаючи тішитися своєю загадковою мовою (ГМЗІГ, URL).
17.	конкретизація, додавання	<i>The thrushes are good and friendly-this is a very old bird indeed, and is maybe the last left of the ancient breed that used to live about here</i> (TH, URL).	— Дрозди — <u>хороші, дружні</u> нам птахи. Цей — вельми старий птах і, можливо, <u>останній із прадавньої</u> породи, що жила в околицях гори (ГМЗІГ, URL).
18.	перестановка, конкретизація	<i>No one had dared to give battle to him for many an age; nor would they have dared now, if it had not been for the grim-voiced man (<u>Bard was his name</u>), who ran to and fro cheering on the archers and urging the Master to order them to fight to the last arrow</i> (TH, URL).	За стільки віків ніхто не посмів дати драконові бій, і нині озеряни не посміли б, якби не той чоловік із суворим голосом, <u>Бард на ім'я, що встигав повсюди, підбадьорюючи лучників і закликаючи голову міста дати наказ, щоб билися до останньої стріли</u> (ГМЗІГ, URL).
19.	перестановка, модуляція	<i>The <u>Elvenking</u> is my friend, and he has succoured the people of</i>	— <u>Король ельфів</u> — мій друг,— <u>відповів Бард.</u> — <u>Він прийшов на поміч</u>

		<i>the Lake in their need, though they had no claim but <u>friendship</u> on him, answered Bard (TH, URL).</i>	<i>потерпілим озерянам, хоч ті не мали до нього ніяких вимог, а тільки <u>дружні почуття</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
20.	модуляція	<i>Bilbo Baggins! he said. You <u>are more worthy to wear the armour of elf-princes</u> than many that have looked more comely in it (TH, URL).</i>	<i>— Більбо Злоткінсе!— сказав він.— Ти <u>достойніший носити обладунок ельфійських принців</u>, ніж багато хто, кому він більше був би до лиця (ГМЗІГ, URL).</i>
21.	диференціація, калька	<i>I will take your gift, O Bilbo the Magnificent! said the king gravely. And <u>I name you elf-friend and blessed. May your shadow never grow less (or stealing would be too easy)! Farewell!</u> (TH, URL).</i>	<i>— Я прийму твій подарунок, о Більбо Славний! — урочисто мовив король.— <u>I я оголошую тебе другом ельфів і благословенним.</u> Хай твоя тінь ніколи не стане коротша (а то красти буде надто легко)! <u>Прощавай!</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
22.	модуляція, диференціація	<i>The new Master is of <u>wiser kind</u>, said Balin, and <u>very popular</u>, for, of course, he gets most of</i>	<i>— <u>Новий голова мудрий</u>,— провадив Балін,— <u>і його дуже шанують</u>, адже саме</i>

		<i>the credit for the present prosperity</i> (TH, URL).	йому <u>завдячує місто своє</u> <u>нинішнє процвітання</u> (ГМЗІГ, URL).
23.	конкретизація, перестановка, диференціація	<i>You are a <u>very fine person</u>, Mr. Baggins, and <u>I am very fond of you</u>; but you are only quite a little fellow in a wide world after all!</i> (TH, URL).	<i>Ти просто <u>чудовий гобіт</u>, пане Злоткінс, <u>і я тебе дуже люблю</u>, але, зрештою, ти — лишень <u>маленький чоловічок</u> у великому світі!</i> (ГМЗІГ, URL).
24.	модуляція, додавання	<i>A <u>very nice well-spoken gentlehobbit</u> is Mr. Bilbo, as I've always said, the Gaffer declared. With perfect truth: for <u>Bilbo was very polite to him</u>, calling him <u>Master Hamfast</u></i> (TH, URL).	— <i>Наш Більбо <u>дуже порядний пан та достойник</u>, яких мало, я це завжди казав, — раз у раз повторював Дід, і цілком мав рацію: <u>Більбо звертався до нього завжди ввічливо</u>, називав <u>майстром</u></i> (ГМЗІГ, URL).
25.	транскрипція	<i>A <u>decent respectable hobbit</u> was Mr. Drogo Baggins</i> (TFTR, URL).	<i><u>Порядний, поважний гобіт</u> був Дрого Торбинс.</i> (ВПХП, URL).
26.	перестановка, модуляція	<i>Let me see — it was in the year that <u>the White Council drove the dark power from Mirkwood</u>, just before the Battle of</i>	— <i>Так, Більбо знайшов перстень того року, коли <u>Біла Рада вигнала лиху силу з Чорнолісся</u> щойно перед Битвою</i>

		<i>Five Armies, that Bilbo found his ring (TFTR, URL).</i>	<i>П'яти Військ (ВПХП, URL).</i>
27.	модуляція	<i>And my search would have been in vain, but for <u>the help that I had from a friend: Aragorn, the greatest traveller and huntsman of this age of the world</u> (TFTR, URL).</i>	<i>І нічого б не вийшло, <u>якби не допомога Арагорна, найкращого мисливця наших днів</u> (ВПХП, URL).</i>
28.	модуляція	<i><u>The Wood-elves</u> have him in prison, but they <u>treat him with such kindness</u> as they can find in their <u>wise hearts</u> (TFTR, URL).</i>	<i>Лісові ельфи взяли його в полон, але <u>поводяться з ним лагідно</u>, як <u>підказує їм мудрість їхніх сердець</u> (ВПХП, URL).</i>
29.	перестановка	<i>But I have so little of any of these things! <u>You are wise and powerful.</u> Will you not take the Ring? No! cried Gandalf, springing to his feet (TFTR, URL).</i>	<i>— Але ж у мене всього цього замало! <u>А ти мудрий та сильний.</u> Чом би тобі не взяти Перстень? — Ні! — вигукнув Гандальф, скочивши на ноги (ВПХП, URL).</i>
30.	модуляція, перестановка	<i>These are <u>High Elves!</u> They spoke the name of Elbereth! said Frodo in amazement, <u>Few of that</u></i>	<i>— Вони співають про Елберет! — прошепотів здивований Фродо. — То ж це —</i>

		<i>fairest folk are ever seen in the Shire</i> (TFTR, URL).	<i>ельфи Високого Роду! Найпрекрасніше з племен світу! Мало хто міг бачити їх у наших краях</i> (ВПХП, URL).
31.	модуляція	<i>But be that as it may, Mr. Frodo is as <u>nice a young hobbit</u> as you could wish to meet. Very much like Mr. Bilbo, and in more than looks</i> (TFTR, URL).	<i>А втім, пан Фродо — чудовий юнак, кращого й не забажаси! Дуже схожий на пана Більбо, та не тільки з лиця</i> (ВПХП, URL).
32.	модуляція, додавання, диференціація	<i>I think I know who that one's from," said Ron, turning a bit pink and pointing to a very lumpy parcel. <u>My mom. I told her you didn't expect any presents and -- oh, no, he groaned, she's made you a Weasley sweater.</u> Harry had torn open the parcel to find a thick, hand-knitted sweater in emerald green and a large box of homemade fudge. <u>That's really nice of her,</u> said Harry, trying the fudge,</i>	<i>— Мені здається, я знаю хто, — сказав, почервонівши Рон, і показав на досить великий пакунок. — <u>Моя мама.</u> Я їй розповів, що ти ні від кого не сподіваєшся дарунків і... Ой, ні-і!.. — простогнав він. — <u>Вона сплела тобі светр фірми Візлі.</u> Гаррі розірвав папір і побачив там пухнастий яскраво-зелений светр і велику коробку домашнього печива. —</i>

		<i>which was very tasty (HPPS, URL).</i>	<i><u>Яка вона дбайлива!</u> — сказав Гаррі, куштуючи печиво, яке виявилось дуже смачним (ГПФК, URL).</i>
33.	перестановка, модуляція	<i><u>She was a very pretty woman. She had dark red hair and her eyes - her eyes are just like mine, Harry thought, edging a little closer to the glass. Bright green – exactly the same shape, but then he noticed that she was crying; smiling, but crying at the same time. The tall, thin, black-haired man standing next to her put his arm around her. He wore glasses, and his hair was very untidy. It stuck up at the back, just as Harry's did</u></i> (HPPS, URL).	<i>А жінка була <u>дуже гарна. Мала темно-руде волосся, а її очі...</u> — її очі схожі на мої, подумав Гаррі, підходячи до дзеркала ближче. <u>Ясно-зелені й точнісінько такої самої форми...</u> але тут він помітив, що жінка плакала; усміхалась, а водночас і плакала. <u>Високий, худий, чорнявий чоловік, який стояв біля неї, пригорнув її до себе.</u> Він був в окулярах, а його волосся <u>геть скуйовдилось і стирчало на потилиці так само, як і в Гаррі</u> (ГПФК, URL).</i>
34.	опущення, додавання	<i><u>Only Ron stood by him. They'll all forget this in</u></i>	<i>Тільки <u>один-єдиний Рон підтримував його:</u></i>

		<i>a few weeks. Fred and George have lost loads of points in all the time they've been here, and <u>people still like them</u> (HPPS, URL).</i>	— <i>Мине пару тижнів, і вони про це забудуть. Фред і Джордж втратили за увесь цей час купу очок, а <u>їх і далі люблять</u> (ГПФК, URL).</i>
35.	перестановка, модуляція	<i><u>I'm very pleased to see you, Harry, dear, she said.</u> Come in and have some breakfast (HPPS, URL).</i>	<i><u>Дуже рада тебе бачити, любий Гаррі, — привітала вона його.</u> — Заходь, уже пора снідати (ГПФК, URL).</i>
36.	антонімічний переклад, конкретизація, модуляція	<i>Harry – <u>you're a great wizard, you know. I'm not as good as you, said Harry,</u> very embarrassed, as she let go of him. Me! said Hermione. Books! And cleverness! <u>There are more important things - friendship and bravery and - oh Harry – be careful!</u> (HPPS, URL).</i>	— <i>Гаррі, <u>ти — видатний чарівник, пам'ятай про це!</u></i> — <i>Я?.. <u>Я гірший від тебе!</u> — збентежено відповів Гаррі, коли Герміона розімкнула свої обійми.</i> — <i>Що там я? — заперечила Герміона. — Книжки! Розум! <u>Є важливіші речі — дружба, відвага, і... ой, Гаррі, бережи себе!</u> (ГПФК, URL).</i>
37.	диференціація	<i><u>Snape was trying to save me? Of course, said Quirrell coolly.</u></i>	— <i><u>Снейп намагався мене врятувати?</u></i> — <i>Авжеж, — холодно</i>

		<i>Why do you think he wanted to referee your next match? (HPPS, URL).</i>	<i>підтвердив Квірел. — Чому, по-твоєму, він прагнув судити твій наступний матч? (ГПФК, URL).</i>
38.	модуляція	<i><u>Your mother died to save you. If there is one thing Voldemort cannot understand, it is love. He didn't realize that love as powerful as your mother's for you leaves its own mark. Not a scar, no visible sign. . . to have been loved so deeply, even though the person who loved us is gone, will give us some protection forever. It is in your very skin</u> (HPPS, URL).</i>	<i><u>Твоя мама померла, рятуючи тебе. Є одна річ, якої не може збагнути Волдеморт. Це — любов. Він не усвідомив, що така сильна любов, яку відчувала до тебе твоя мама, залишає свій слід. Не шрам, не якийсь там видимий знак... Така глибока любов — навіть коли того, хто любив нас, уже нема — завжди оберігає. Любов'ю просякнута навіть твоя шкіра</u> (ГПФК, URL).</i>
39.	модуляція	<i>In those days of our tale there were still some people who had both elves and heroes of the North for ancestors, and <u>Elrond</u> the master of the</i>	<i>У ті дні, про які наша мова, ще жило трохи людей, що мали предками ельфів і північних героїв. <u>Елронд</u>, господар дому,</i>

		<p><i>house was their chief. <u>He was as noble and as fair in face as an elf-lord, as strong as a warrior, as wise as a wizard, as venerable as a king of dwarves, and as kind as summer</u> (TH, URL).</i></p>	<p>якраз і був вождем тих людей. <u>Він був шляхетний та вродливий з лиця, мов володар ельфів, дужий, як воїн, по-чарівницьки мудрий, шанований, ніби король гномів, і добрий, наче літо</u> (ГМЗІГ, URL).</p>
40.	перестановка, диференціація, транскрипція	<p><i>Meanwhile, Professor McGonagall, a bespectacled witch with her hair in a tight bun, was placing <u>the famous Hogwarts Sorting Hat</u> on a stool before the newcomers. Every year, this aged <u>old hat, patched, frayed, and dirty, sorted new students into the four Hogwarts houses</u> (<u>Gryffindor, Hufflepuff, Ravenclaw, and Slytherin</u>) (HPPS, URL).</i></p>	<p>Тим часом професорка Мактонетел, чарівниця в окулярах і зі стягненим у тугий вузол волоссям, поставила перед новачками на ослінчик знаменитий <u>гогвортський Сортувальний капелюх. Щороку цей старезний капелюх — полатаний, обшарпаний і брудний, розподіляв нових учнів по чотирьох гогвортських гуртожитках</u> (<u>Грифіндор, Гафелпаф, Рейвенклов</u> і</p>

			<u>Слизерин</u>) (ГПФК, URL).
41.	перестановка, модуляція	<i>I don't blame you, dear, she assured Harry, tipping eight or nine sausages onto his plate. <u>Arthur and I have been worried about you, too.</u> Just last night we were saying we'd come and get you ourselves if you hadn't written back to Ron by Friday. But really, (she was now adding three fried eggs to his plate) flying an illegal car halfway across the country— anyone could have seen you (HPCS, URL).</i>	<i><u>Я не звинувачую тебе, любий,</u> — заспокоїла вона Гаррі, накладаючи йому на тарілку вісім чи дев'ять сосисок. — <u>Ми з Артуром також переживали за тебе.</u> Оце вчора вночі казали, що самі тебе заберемо, якщо до п'ятниці ти нічого не відпишеш Ронові. Але ж це треба додуматися, — вона поклала йому на тарілку три смажені яйця, — перелетіти півкраїни нелегальною машиною — та вас будь хто міг побачити! (ГПТК, URL).</i>
42.	перестановка	<i>Harry's eyes wandered past him to where Professor Dumbledore, the headmaster, sat watching the Sorting from the staff table, <u>his long silver beard and</u></i>	<i>Гаррі глянув повз нього туди, де за вчительським столом стежив за церемонією Сортування директор школи професор Дамблдор. <u>Його</u></i>

		<i>half moon glasses shining brightly in the candlelight</i> (HPPS, URL).	<i>довжелезна сива борода й окуляри, що скидалися на два півмісяці, яскраво виблискували у сяєві свічок</i> (ГПФК, URL).
43.	модуляція, транскрипція, перестановка	<i>You all know, of course, that <u>Hogwarts</u> was <u>founded</u> over a thousand years ago—the precise date is uncertain—by the four greatest witches and wizards of the age. The four school Houses are named after them: <u>Godric Gryffindor</u>, <u>Helga Hufflepuff</u>, <u>Rowena Ravenclaw</u>, and <u>Salazar Slytherin</u>. They built this castle together, far from prying Muggle eyes, for it was an age when magic was feared by common people, and witches and wizards suffered much persecution</i> (HPCS,	<i>Ви всі, звичайно, знаєте, що понад тисячу років тому — точна дата невідома — <u>Гогвортс</u> заснували чотири найвидатніші чаклуни й чарівниці того часу. Їхні імена збереглися в назвах чотирьох шкільних гуртожитків — <u>Годрик Грифіндор</u>, <u>Гелга Гафелпаф</u>, <u>Ровіна Рейвенклов</u> і <u>Салазар Слизерин</u>. Вони разом побудували цей замок, якнайдалі від допитливих маглівських очей, бо то були часи, коли звичайні люди боялися чарів, а чаклуни й чаклунки зазнавали великих утисків</i>

		URL).	(ГПТК, URL).
44.	перестановка, диференціація, модуляція	<i>He wasn't alone after all. Standing on a golden perch behind the door was a decrepit looking bird that resembled a half plucked turkey. Harry stared at it and the bird looked balefully back, making its gagging noise again. <u>Harry thought it looked very ill. Its eyes were dull and, even as Harry watched, a couple more feathers fell out of its tail. Harry was just thinking that all he needed was for Dumbledore's pet bird to die while he was alone in the office with it, when the <u>bird burst into flames</u></u></i> (HPCS, URL).	<i>Виявляється, він був не сам. На позолоченому сідалі біля дверей сидів старезний птах, який нагадував напівобскубаного індика. Гаррі подивився на нього, а птах похмуро зиркнув у відповідь і знову видушив із себе той самий звук. <u>Гаррі здалося, що птах має дуже хворобливий вигляд. Його очі потьмяніли, а з хвоста, просто в Гаррі на очах, випало кілька пір'їн.</u> І тільки но Гаррі подумав, що йому бракує лише смерті цього Дамблдорозового птаха, і то саме тепер, коли він опинився з ним наодинці, <u>як птах зненацька спалахнув вогнем</u> (ГПТК, URL).</i>
45.	модуляція,	<i><u>Fawkes is a phoenix,</u></i>	<i>— <u>Фоукс — це фенікс,</u></i>

	транскрипція	<p><i>Harry. <u>Phoenixes burst into flame when it is time for them to die and are reborn from the ashes.</u> Watch him... Harry looked down in time to see a tiny, wrinkled, newborn bird poke its head out of the ashes. It was quite as ugly as the old one (HPCS, URL).</i></p>	<p><i>Гаррі. <u>Фенікси спалахують, коли їм пора вмирати, а потім відроджуються з попелу.</u> Он подивися. Гаррі глянув і побачив, як крихітне й зморщене новонароджене пташеня вистромило з попелу голівку. Воно було не менш бридке, ніж старий птах (ГПТК, URL).</i></p>
46.	калька, модуляція, конкретизація, перестановка	<p><i>It's a shame you had to see him on a Burning Day,"said Dumbledore, seating himself behind his desk. <u>He's really very handsome most of the time, wonderful red and gold plumage.</u> <u>Fascinating creatures, phoenixes.</u> They can carry immensely heavy loads, their tears have healing powers, and they make <u>highly faithful pets</u> (HPCS, URL).</i></p>	<p><i>— Шкода, що ти побачив його в день спалення, — пожалкував Дамблдор, сідаючи за свій письмовий стіл. — <u>Переважно він дуже гарний і має розкішне червоно золоте пір'я.</u> <u>Дивовижні істоти, ті фенікси.</u> Можуть тягати неймовірно важкі вантажі, їхні сльози мають лікувальні властивості, а ще вони <u>надзвичайно</u></i></p>

			<u>вірні птахи</u> (ГПТК, URL).
47.	перестановка	<i>He clapped his hands. In an instant, the <u>green hangings</u> became <u>scarlet</u> and the <u>silver</u> became <u>gold</u>; the huge <u>Slytherin serpent</u> vanished and a towering <u>Gryffindor lion</u> took its place</i> (HPCS, URL).	<i>Він плеснув у долоні. Зелені <u>полотнища</u> відразу стали <u>яскраво-червоними</u>, а <u>срібні</u> — <u>золотими</u>; <u>величезна слизеринська змія</u> зникла, а на її місці постав <u>гігантський трифіндорський лев</u></i> (ГПТК, URL).
48.	диференціація	<i>Dumbledore had not taken his <u>bright blue eyes</u> off Lucius Malfoy's cold gray ones. However, said Dumbledore, speaking very slowly and clearly so that none of them could miss a word, <u>you will find that I will only truly have left this school when none here are loyal to me. You will also find that help will always be given at Hogwarts to those who ask for it</u></i> (HPCS, URL).	<i>Дамблдор не відводив своїх <u>ясно синіх очей</u> від холодних сірих зіниць Луціуса Мелфоя. — Однак, — дуже повільно й чітко — щоб ніхто не пропустив ані слова — вимовив Дамблдор, — <u>ти побачиш, що насправді я покину цю школу тільки тоді, коли тут не лишиться жодної відданої мені людини. Ти також побачиш, що в Гогвортсі завжди нададуть допомогу</u></i>

			<i>тому, хто її попросить</i> (ГПТК, URL).
49.	диференціація	<i>A <u>crimson bird the size of a swan</u> had appeared, piping its weird music to the vaulted ceiling. <u>It had a glittering golden tail as long as a peacock's and gleaming golden talons, which were gripping a ragged bundle</u> (HPCS, URL).</i>	<i>З'явився <u>малиновий птах завбільшки як лебідь</u>, а його химерний спів полинув аж до склепінчастої стелі. <u>Птах мав розкішний золотий хвіст завдовжки як у павича і блискучі золоті пазурі</u>, які стискали якусь пошарпану річ (ГПТК, URL).</i>
50.	модуляція, транскрипція	<i>As it folded its great wings, Harry looked up and <u>saw it had a long, sharp golden beak and a beady black eye</u>. The bird stopped singing. <u>That's a phoenix</u>, said Riddle, <u>staring shrewdly back at it</u> (HPCS, URL).</i>	<i>Коли птах склав свої великі крила, Гаррі глянув угору й побачив, що він має довгого й <u>гострого золотого дзьоба й чорні, немов намистинки, очі</u>. Птах перестав співати. <u>Це фенікс</u>, — сказав Редл, <u>пильно поглядаючи на птаха</u> (ГПТК, URL).</i>

Додаток Б

Лінгвальні засоби реалізації символізму ЗЛА у сучасних англійськомовних фентезійних текстах та їх відтворення в українськомовному перекладі.

№	Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
51.	модуляція, перестановка	<i>The dwarves rushed out of their great gate; but there was the dragon waiting for them. None escaped that way. The river rushed up in steam and a fog fell on Dale, and in the fog <u>the dragon came on them and destroyed most of the warriors</u> (ТН, URL).</i>	<i>Гноми висипали зі своєї великої брами, але там уже чекав на них дракон. Через той вихід живим не вийшов ніхто. Річка випарувалась, і густий туман упав на Діл; у тому тумані <u>заскочив їх дракон і понищив більшість воїнів</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
52.	модуляція	<i>Probably, for that is the dragons' way, he has piled it all up in a great heap far inside, and sleeps on it for a bed. Later <u>he used to crawl out of the great gate and come by night to Dale, and carry away people, especially maidens, to eat, until Dale was ruined, and all the people dead or gone</u> (ТН,</i>	<i>Напевно, як ведеться воно у драконів, склав його все на велику купу глибоко в надрах гори і спить на тій купі, мов на ліжку. Помалу <u>він узяв звичку вилазити великою брамою і поночі летіти в Діл — хапати там людей, особливо дівчат, собі на з'їжу, аж поки Діл геть</u></i>

		URL).	спустошився, а люди — хто загинув, хто покинув місто (ГМЗІГ, URL).
53.	модуляція, транскрипція, перестановка	<i>William choked. <u>Shut yer mouth!</u> he said as soon as he could. Yer can't expect folk to stop here for ever just to be et by you and Bert. <u>You've et a village and a half between yer, since we come down from the mountains</u> (TH, URL).</i>	<i>Вільям похлинувся. — <u>Заткни пельку!</u> — крикнув він, ледь відкашлявшись.— Чи ти думаєш, люди самі приходимуть сюди, аби Том із Бертом брали й жерли їх? Відколи ми спустилися з гір, <u>ви вдвох уже півтора села згамали</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
54.	диференціація, транслітерація	<i>And you're <u>a lout!</u> And I won't take that from you. Bill Huggins, says Bert, and <u>puts his fist in William's eye</u> (TH, URL).</i>	<i>— А ти — <u>мугиряка!</u> — А я не стерплю такого від тебе, Білле Хеггінсе,— відказав Берт і — <u>кулаком Вільямові під око</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
55.	конкретизація, модуляція, опущення	<i>A nice pickle they were all in now: <u>all neatly tied up in sacks, with three angry trolls</u> (and two with burns and bashes to remember) <u>sitting by them, arguing whether they should roast</u></i>	<i>В добрячу халепу вскочили шукачі пригод! <u>Гноми були гарненько пов'язані й запхані в мішки, а над ними троє розлючених тролів</u> (двоє з пам'ятними опіками й</i>

		<i>them slowly, or mince them fine and boil them, or just sit on them one by one and squash them into jelly</i> (TH, URL).	<i>синцями) сперечалися, чи засмажити бранців на невеликому вогні, чи посікти їх дрібненько та зварити, чи просто сидати на кожного по черзі, щоб зробилося з них желе</i> (ГМЗІГ, URL).
56.	перестановка, диференціація	<i>The goblins were very rough, and pinched unmercifully, and chuckled and laughed in their horrible stony voices; and Bilbo was more unhappy even than when the troll had picked him up by his toes</i> (TH, URL).	<i>Гобліни були такі грубі, так немилосердно щипались, а ще хихотіли й реготали своїми жахливими кам'яними голосами, тож Більбо почувався ще нещаснішим, аніж тоді, коли троль Берт підняв його догори за п'яти</i> (ГМЗІГ, URL).
57.	модуляція, диференціація	<i>For goblins eat horses and ponies and donkeys (and other much more dreadful things), and they are always hungry</i> (TH, URL).	<i>Річ у тім, що гобліни їдять коней, поні, віслюків (та іншу куди брудкішу всячину), і вони вічно такі голодні</i> (ГМЗІГ, URL).
58.	модуляція	<i>They are usually untidy and dirty. Hammers, axes, swords, daggers, pickaxes, tongs, and also</i>	<i>Всі гобліни брудні, неохайні. Молотки, сокири, мечі, кинджали, кайла, а також</i>

		<i>instruments of torture, they make very well, or get other people to make to their design, prisoners and slaves that have to work till they die for want of air and light (TH, URL).</i>	<i>знаряддя для тортур — все це у них виходить дуже добре. А то вони ще змушують усякий інший люд виробляти задумані гоблінським розумом речі; різні бранці та раби працюють на них, аж поки й згинуть у тій задусі, без світла (ГМЗІГ, URL).</i>
59.	модуляція, калька	<i>Murderers and elf-friends! the <u>Great Goblin</u> shouted. “<u>Slash them! Beat them! Bite them! Gnash them! Take them away to dark holes full of snakes, and never let them see the light again!</u>” (TH, URL).</i>	<i>— Зарізяки й друзі ельфів!—закричав Великий Гоблін.— Бийте їх! Рубайте їх! Кусайте! Гризіть! Затягніть їх у темні нори, де повно змій, і хай вони більши ніколи не побачать світла! (ГМЗІГ, URL).</i>
60.	модуляція, опущення	<i>He was <u>Gollum</u> – as dark as darkness, except for two <u>big round pale eyes</u> in his thin face (TH, URL).</i>	<i>Він був просто Гам-гам — темний, як темрява, тільки <u>двоє великих круглих очей</u> світилися (ГМЗІГ, URL).</i>
61.	модуляція, перестановка,	<i>Gollum did mean to come back. He was <u>angry now</u></i>	<i>Гам-гам таки збирався повернутись. Був він</i>

	диференціація, додавання	<i>and hungry. And he was a miserable wicked creature, and already he had a plan</i> (ТН, URL).	<i>сердитий і голодний. Підле, лихе то було створіння, і воно виплекало лихий задум</i> (ГМЗІГ, URL).
62.	транскрипція, диференціація	<i>The Wargs and the goblins often helped one another in wicked deeds</i> (ТН, URL).	<i>Уорги й гобліни часто допомагали одні одним у своїх лихих справах</i> (ГМЗІГ, URL).
63.	морфологічна заміна, модуляція, диференціація, додавання	<i>In the middle of the circle was a great grey wolf. He spoke to them in the dreadful language of the Wargs. Bilbo did not, but it sounded terrible to him, and as if all their talk was about cruel and wicked things, as it was</i> (ТН, URL).	<i>Посередині кола сів величезний сірий вовк. Він заговорив до своїх товаришів жахливою мовою уоргів. Більбо вовчої мови не розумів, та вона йому здавалася страхітливою, от ніби говорилося все про жорстокі та підступні діла (а так воно насправді й було)</i> (ГМЗІГ, URL).
64.	диференціація	<i>Eagles are not kindly birds. Some are cowardly and cruel</i> (ТН, URL).	<i>Орли — не добросерді птахи. Бувають вони полохливі й жорстокі</i> (ГМЗІГ, URL).
65.	модуляція	<i>Suddenly he saw, too, that there were spiders huge and horrible sitting in the</i>	<i>Раптом він побачив угорі над собою, на гіллі павуків — величезних,</i>

		<i>branches above him, and ring or no ring he trembled with fear lest they should discover him (TH, URL).</i>	<i>страшних,— і дарма що невидимий, а затремтів від страху: що, як вони побачать чи почують його? (ГМЗІГ, URL).</i>
66.	модуляція, конкретизація	<i>He beat the creature off with his hands—<u>it was trying to poison him to keep him quiet, as small spiders do to flies—until he remembered his sword and drew it out</u> (TH, URL).</i>	<i>Спочатку гобіт відбивався від потвори кулачками — <u>павук намагався погамувати його отрутою, достоту як маленькі павуки роблять з мухами,— аж поки згадав про свій меч і вихопив його з піхов</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
67.	модуляція	<i>Then the great spider, who had been busy tying him up while he dozed, <u>came from behind him and came at him.</u> He could only see the things's eyes, but he could feel its hairy legs as it struggled to wind its abominable threads round and round him (TH, URL).</i>	<i>І тоді величезний павук, що, поки Більбо дрімав, заходився був його в'язати, <u>вискочив десь із-за гобітової спини й накинувся на свою жертву.</u> Гобіт бачив тільки очі потвори, але відчував, як волохаті лапи силкуються обмотати його ще й ще раз брудними нитками (ГМЗІГ, URL).</i>
68.	диференціація,	<i>Standing behind a tree he</i>	<i>Стоячи за деревом, він</i>

	модуляція, перестановка	<i>watched a group of them for some time, and then in the silence and stillness of the wood he realised that these <u>loathsome creatures</u> were speaking one to another (TH, URL).</i>	якийсь час стежив за тією зграєю, і тоді в тиші й мовчанці лісу збагнув, що ці <u>огидні істоти</u> розмовляють поміж себе (ГМЗІГ, URL).
69.	модуляція	<i>And Smaug laughed aloud. <u>He had a wicked and a wily heart,</u> and he knew his guesses were not far out (TH, URL).</i>	<i>І Смауг зареготався. <u>Він мав лихе й підступне серце</u> і знав, що навряд чи дуже помиляється у своїх здогадах (ГМЗІГ, URL).</i>
70.	калька, транслітерація, диференціація	<i>Girion Lord of Dale is dead, and <u>I have eaten his people like a wolf among sheep,</u> and where are his sons' sons that dare approach me? <u>I kill where I wish and none dare resist</u> (TH, URL).</i>	<i>Гіріон, володар Долу, мертвий, <u>і я пожер його народ, як вовк овець,</u>— і де сини його синів, що посміли б наблизитися до мене? <u>Я вбиваю, де хочу, і ніхто не сміє чинити опір</u> (ГМЗІГ, URL).</i>
71.	модуляція, перестановка, антонімічний переклад	<i>Those were <u>crows!</u> And <u>nasty suspicious-looking creatures at that, and rude as well.</u> You must have heard the ugly names they were calling after us (TH,</i>	<i>— Таж то були ворони! <u>Бридке, підступне, нечемне вороння.</u> Ти б чув, як вони нас тоді узивали (ГМЗІГ, URL).</i>

		URL).	
72.	модуляція, додавання, калька	<i>Ever since the fall of the Great Goblin of the Misty Mountains <u>the hatred of their race for the dwarves had been rekindled to fury</u></i> (TH, URL).	<i>Відколи загинув Великий Гоблін з Імлистих гір, <u>одвічна ненависть тих потороч до гномів спалахнула знову з небувалою силою — вони аж казилися з люті</u></i> (ГМЗІГ, URL).
73.	модуляція, перестановка, додавання	<i>That did not seem far off. It will not be long now, <u>thought Bilbo, before the goblins win the Gate, and we are all slaughtered or driven down and captured</u></i> (TH, URL).	<i>І здавалося, що та поразка, той кінець уже й недалеко. <u>Скоро гобліни вдеруться до брами, а нас усіх переб'ють чи візьмуть у бран,— сумно думав Більбо</u></i> (ГМЗІГ, URL).
74.	морфологічна заміна, опущення, модуляція, перестановка	<i>Exactly why Dudley wanted a racing bike was a mystery to Harry, as <u>Dudley was very fat and hated exercise – unless of course it involved punching somebody. Dudley's favourite punch-bag was Harry</u></i> (HPPS, URL).	<i>Гаррі не розумів, навіщо Дадлі велосипед, <u>адже його двоюрідний брат був товстунцем і не любив рухатися, хіба що, звісно, штурхав кого-небудь. Найдужче він полюбляв штурхати Гаррі</u></i> (ГПФК, URL).
75.	опущення, додавання,	<i>But now Frodo often met <u>strange dwarves of far</u></i>	<i>Однак тепер Фродо все частіше бачив</i>

	калька	<i>countries, seeking refuge in the West. They were troubled, and some spoke in whispers of <u>the Enemy and of the Land of Mordor</u> (TFTR, URL).</i>	<i>незнайомих гномів з віддалених селищ, і дехто з них пошепки розповідав <u>про страшиного Ворога з Мордорських земель</u> (ВПХП, URL).</i>
76.	перестановка, модуляція, опущення	<i><u>Orcs were multiplying again in the mountains. Trolls were abroad, no longer dull-witted, but cunning and armed with dreadful weapons</u> (TFTR, URL).</i>	<i><u>Орки знову множилися у горах, тролі стали покидати печери — не ті, що досі, тупоголові потвори, а хитрючі і з жахливою зброєю</u> (ВПХП, URL).</i>
77.	диференціація, опущення, модуляція, додавання	<i><u>This is the Master-ring, the One Ring to rule them all. This is the One Ring that he lost many ages ago, to the great weakening of his power. He greatly desires it – but he must not get it</u> (TFTR, URL).</i>	<i>— <u>Це — Перстень Влади, Старший, що править усіма іншими.</u> Це Перстень, який загубився багато віків тому, і та втрата дорого коштувала Володарю Тьми. Він жадає повернути його — але ми не можемо цього допустити (ВПХП, URL).</i>
78.	калька, модуляція, диференціація	<i><u>The Enemy still lacks one thing to give him strength and knowledge to beat</u></i>	<i><u>Ворог</u> володіє величезною силою та знаннями. Тепер не</i>

		<u>down all resistance, break the last defences, and cover all the lands in a second darkness. He lacks the One Ring</u> (TFTR, URL).	вистачає тільки єдиної дрібнички, щоб зламати будь-який опір, винищити останніх оборонців і залити світ пільмою — не вистачає <u>Персня Влади</u> (ВПХП, URL).
79.	калька, модуляція, диференціація	<u>Nine he gave to Mortal Men, proud and great, and so ensnared them. Long ago they fell under the dominion of the One, and they became Ringwraiths, shadows under his great Shadow, his most terrible servants</u> (TFTR, URL).	Дев'ять він віддав людям, <u>гордовитим та могутнім</u> , і так заманив їх до пастки. З давніх-давен потрапили вони під владу Персня Влади і перетворилися на <u>Примар Персня</u> , і тепер вони — <u>Тіні під покровом Великої Тіні</u> , її <u>найжахливіші слуги</u> (ВПХП, URL).
80.	модуляція, конкретизація, калька	<u>Mordor draws all wicked things, and the Dark Power was bending all its will to gather them there. The Ring of the Enemy would leave its mark, too, leave him open to the summons</u> (TFTR, URL).	— <u>Мордор притягує все нечисте</u> , і <u>Володар Тьми напружує волю</u> , щоб <u>зібрати всю нечисть до купи</u> . Та й <u>Перстень</u> неодмінно мав <u>зоставити на душі Горлумовій свій відбиток</u> , зробити його

			чутливим до заклику <u>Ворога</u> (ВПХП, URL).
81.	диференціація, перестановка, модуляція, конкретизація	<i>It was <u>a horrible sight.</u> <u>Twelve feet tall, its skin was a dull, granite gray, its great lumpy body like a boulder with its small bald head perched on top like a coconut.</u> It had short legs thick as tree trunks with flat, horny feet. <u>The smell coming from it was incredible.</u> It was holding a huge wooden club, which dragged along the floor because its arms were so long. The troll stopped next to a doorway and peered inside. It wagged its long ears, making up its <u>tiny mind,</u> then slouched slowly into the room (HPPS, URL).</i>	<i>То було <u>жахливе видовище.</u> Велетенське, <u>заввишки майже з чотири метри,</u> незграбне тіло в темно-сірій шкурі скидалося на кам'яну брилу, на <u>верхівці якої стирчала, мов кокосовий горіх,</u> маленька лиса голова. <u>Короткі ноги, товстезні, наче стовбури, й пласкі зашкарублі ступні.</u> <u>Сморід стояв неймовірний.</u> У <u>довжелезних руках потвора тримала величезну дерев'яну довбню, що волочилася по землі.</u> Троль зупинився біля <u>дверей і зазирнув усередину.</u> Поворушив <u>довгими вухами, щось міркуючи своєю крихітною головою, а</u></i>

			<i>тоді повільно зачовгав до кімнати (ГПФК, URL).</i>
82.	модуляція, перестановка, опущення	<i>Harry had taken one step toward it when a slithering sound made him freeze where he stood. A bush on the edge of the clearing quivered. . . . Then, out of the shadows, a hooded figure came crawling across the ground like some stalking beast. Harry, Malfoy, and Fang stood transfixed. The cloaked figure reached the unicorn, lowered its head over the wound in the animal's side, and began to drink its blood (HPPS, URL).</i>	<i>Гаррі ступив крок... і раптом завмер на місці, почувши якийсь шелест. На краю галявини захитався кущ... А тоді з тіні вигулькнула постать у довгому плащі з каптуром, що повзла по землі, неначе звір, який підкрадається до жертви. Гаррі, Мелфой та Іклань заціпеніли. Постать у каптурі підповзла до єдиного рога, схилилася над раною в його боці й почала пити його кров (ГПФК, URL).</i>
83.	диференціація, модуляція, калька	<i>Of the many fearsome beasts and monsters that roam our land, there is none more curious or more deadly than the Basilisk, known also as the King of Serpents. This</i>	<i>З багатьох <u>грізних звірів і потвор</u>, що мешкають у наших краях, <u>найдивнішим і найжахливішим</u> є <u>Василіск</u>, відомий ще під назвою <u>Зміїний король</u>.</i>

		<p><i>snake, which may reach gigantic size and live many hundreds of years, is born from a chicken's egg, hatched beneath a toad. <u>Its methods of killing are most wondrous, for aside from its deadly and venomous fangs, the Basilisk has a murderous stare, and all who are fixed with the beam of its eye shall suffer instant death. Spiders flee before the Basilisk, for it is their mortal enemy, and the Basilisk flees only from the crowing of the rooster, which is fatal to it</u> (HPCS, URL).</i></p>	<p><i>Цей змій, який може досягати гігантських розмірів і прожити не одну сотню років, вилуплюється з курячого яйця, висидженого жабою. <u>Щоб убити когось, він удається до дивовижних засобів, бо, крім страхітливих отруйних зубів, Василиск має вбивчий погляд, і всі, на кого він погляне, відразу помирають.</u> Павуки тікають від Василиска, бо то їхній смертельний ворог, а Василиск боїться тільки співу півня, що згубний для нього (ГПФК, URL) .</i></p>
84.	транскрипція	<p><i><u>Voldemort killed my parents, remember?</u> (HPPS, URL).</i></p>	<p><i><u>Волдеморт убив моїх батьків, пам'ятаєте?..</u> (ГПФК, URL).</i></p>
85.	модуляція, диференціація	<p><i><u>Severus? Quirrell laughed, and it wasn't his usual quivering treble, either, but cold and sharp</u> (HPPS, URL).</i></p>	<p><i><u>Северус? — засміявся Квірел, і голос його не тремтів, як завжди, а був холодний і різкий</u> (ГПФК, URL).</i></p>
86.	модуляція,	<p><i><u>No, no, no. I tried to kill</u></i></p>	<p><i><u>Ні-ні-ні-і! Це я хотів</u></i></p>

	диференціація, додавання, транскрипція	<i>you. Your friend Miss Granger accidentally knocked me over as she rushed to set fire to Snape at that Quidditch match (HPPS, URL).</i>	<i>тебе вбити. Твоя приятелька міс Грейнджер випадково збила мене з ніг, коли бігла підпалювати мантію Снейпа на тому матчі з квідичу (ГПФК, URL).</i>
87.	модуляція, диференціація	<i>Harry would have screamed, but he couldn't make a sound. <u>Where there should have been a back to Quirrell's head, there was a face, the most terrible face Harry had ever seen. It was chalk white with glaring red eyes and slits for nostrils, like a snake</u> (HPPS, URL).</i>	<i>Гаррі мав би зойкнути, але не міг видати жодного звуку. <u>Там, де мала бути Квірелова потилиця, було обличчя — найжахливіше з облич, яке коли-небудь бачив Гаррі. Обличчя було біле, мов крейда, мало лихі червоні очі й щілини замість ніздрів, як у змії</u> (ГПФК, URL).</i>
88.	модуляція	<i><u>Don't be a fool, snarled the face. Better save your own life and join me. . . or you'll meet the same end as your parents. . . They died begging me for mercy. . .</u> (HPPS, URL)</i>	<i><u>Не будь дурнем! — загарчало обличчя. — Краще рятуй своє життя і приєднуйся до мене... бо інакше скінчиш, як твої батьки... Вони померли, благаючи в мене пощади...</u> (ГПФК, URL)</i>

89.	синтаксична заміна, модуляція, перестановка, морфологічна заміна	<u>How touching. . . it hissed.</u> <i>I always value bravery... Yes, boy, your parents were brave... <u>I killed your father first;</u> and he put up a courageous fight. . . but your mother needn't have died... she was trying to protect you... Now give me the Stone, unless you want her to have died in vain</i> (HPPS, URL).	<u>Як зворушливо!</u> — <u>зашипіло воно.</u> — Я завжди ціную хоробрість... Так, хлопче, твої батьки були хоробрі... <u>Спочатку я вбив твого батька,</u> і він бився відважно... А твоя мати загинула намарно... намагалася захистити тебе... А тепер давай мені камінь, як не хочеш, щоб її смерть була цілком даремною! (ГПФК, URL).
90.	модуляція, перестановка, морфологічна заміна	<u>Quirrell, full of hatred, greed, and ambition, sharing his soul with Voldemort, could not touch you for this reason.</u> <i>It was agony to touch a person marked by something so good</i> (HPPS, URL).	<u>Квірел, що був сповнений ненависті, жадоби і честолюбства, і ділив свою душу з Волдемортом, не міг доторкнутися до тебе саме з цієї причини.</u> Дотик до людини, позначеної такою любов'ю, ставав для нього смертельними муками (ГПФК, URL).
91.	транслітерація,	<i>At the very end of last</i>	<i>Наприкінці навчального</i>

	модуляція, диференціація	<i>term, Harry had come face to face with none other than Lord Voldemort himself. Voldemort might be a ruin of his former self, but he was still terrifying, still cunning, still determined to regain power</i> (HPPS, URL).	<i>року Гаррі зіткнувся віч у віч не з ким іншим, як із самим лордом Волдемортом. І нехай Волдеморт був тепер лише жалюгідною тінню себе колишнього, він і далі наганяв страх, був підступний і прагнув відновити колишню могутність</i> (ГПФК, URL).
92.	модуляція	<i>Harry had slipped through Voldemort's clutches for a second time, but it had been a narrow escape, and even now, weeks later, Harry kept waking in the night, drenched in cold sweat, wondering where Voldemort was now, remembering his livid face, his wide, mad eyes</i> (HPCS, URL).	<i>Гаррі вдруге пощастило врятуватися від Волдеморта, але це сталося чудом, і навіть тепер, коли минуло вже кілька тижнів, Гаррі прокидався серед ночі, обливаючись холодним потом, і думав, де тепер лорд Волдеморт, пригадував його ошаліле обличчя, нестямно вирячені очі...</i> (ГПТК, URL).
93.	модуляція	<i>There was a violent scuffling noise, the peony bush shuddered, and Ron</i>	<i>Почувся шум боротьби, кущ півонії затремтів, і звідти виринув Рон.</i>

		<p><i>straightened up. <u>This is a gnome, he said grimly. “Gerroff me! Gerroff me!” squealed the gnome. It was certainly nothing like Santa Claus. It was small and leathery looking, with a large, knobby, bald head exactly like a potato. Ron held it at arm’s length as it kicked out at him with its horny little feet; he grasped it around the ankles and turned it upside down (HPCS, URL).</u></i></p>	<p>— <u>Ось тобі гном,</u> — сказав він похмуро. — <u>Заберрируки! Заберрируки!</u> — верещав гном. <u>Він аж ніяк не нагадував Діда Мороза. Був малий і мовби зшитий зі шкіри, з великою Гулястою, лисою головою, точнісінько як картопля. Рон тримав його, витягнувши руку вбік, бо гномик брикався своїми мозолястими ноженятами. Рон схопив його за ноги й перевернув головою вниз (ГПТК, URL).</u></p>
94.	модуляція, генералізація, опущення	<p><i>The man who followed could only be <u>Draco’s father. He had the same pale, pointed face and identical cold, gray eyes. Mr. Malfoy crossed the shop, looking lazily at the items on display, and rang a bell on the counter before turning to his son</u></i></p>	<p><i>Чоловік, який увійшов за ним, міг бути тільки <u>Його батьком. Він мав таке саме бліде, загострене обличчя й такі ж холодні сірі очі. Мелфой пройшовся крамницею, ліниво позираючи на виставлені товари, а тоді</u></i></p>

		<i>and saying, Touch nothing, Draco</i> (HPCS, URL).	<i>задзвонив у дзвіночок на прилавку і звелів синові: — Драко, нічого не чіпай</i> (ГПТК, URL).
95.	модуляція, перестановка	<i>Not lost are you, my dear? said a voice in his ear, making him jump. <u>An aged witch stood in front of him, holding a tray of what looked horribly like whole human fingernails.</u> She leered at him, showing <u>mossy teeth.</u> Harry backed away.</i> (HPCS, URL).	<i>— Ти не загубився, мій любий? — почувся раптом голос, від якого він аж здригнувся. <u>Перед ним стояла підстаркувата відьма, тримаючи тацю з чимось, що разюче нагадувало людські нігті, і скоса дивилася на нього, вишкіривши пожовклі зуби</u></i> (ГПТК, URL).
96.	диференціація, калька	<i><u>The monster in the Chamber's a basilisk—a giant serpent!</u> That's why I've been hearing that voice all over the place, and nobody else has heard it. It's because I understand <u>Parseltongue...</u></i> (HPCS, URL).	<i><u>Потвора в Таємній кімнаті — це Василиск, гігантський змії!</u> Ось чому я скрізь чув той голос, якого ніхто інший не чув. Це тому, що я розумію <u>парселмову!</u></i> (ГПТК, URL).
97.	транскрипція, перестановка,	<i><u>Professor Severus Snape was Harry's least favorite</u></i>	<i><u>З усіх учителів Гаррі найдужче не любив</u></i>

	диференціація, морфологічна заміна	<i>teacher. Harry also happened to be Snape's least favorite student. <u>Cruel, sarcastic, and disliked by everybody except the students from his own house (Slytherin), Snape taught Potions (HPCS, URL).</u></i>	<i>професора Северуса Снейпа. А Снейп з усіх учнів найдужче не любив Гаррі. <u>Нещадний і в'їдливий Снейп, який не подобався нікому, окрім учнів свого гуртожитку (Слизерину), викладав предмет зілля і настійки (ГПТК, URL).</u></i>
98.	транслітерація, перестановка, модуляція	<i><u>Mandrake, or Mandragora, is a powerful restorative, said Hermione, sounding as usual as though she had swallowed the textbook. It is used to return people who have been transfigured or cursed to their original state. <u>The cry of the Mandrake is fatal to anyone who hears it, she said promptly (HPCS, URL).</u></u></i>	<i><u>Мандрагора</u> — потужний тонізуючий засіб, — заторохкотіла Герміона з таким виглядом, ніби вивчила на зубок цілий підручник. — її вживають для відновлення природного стану тих людей, які були закляті чи трансфігуровані. — <u>Крик мандрагори загрожує смертю тому, хто його почує, — швидко проторохкотіла вона (ГПТК, URL).</u></i>
99.	перестановка, модуляція, диференціація,	<i><u>Standing in the doorway, illuminated by the shivering flames in</u></i>	<i><u>Освітлена мерехтливим вогнем у Люпиновій руці, в проході зупинилася</u></i>

	морфологічна заміна	<p><i>Lupin's hand, was a cloaked figure that towered to the ceiling. Its face was completely hidden beneath its hood. Harry's eyes darted downward, and what he saw made his stomach contract. There was a hand protruding from the cloak and it was glistening, grayish, slimy-looking, and scabbed, like something dead that had decayed in water...An intense cold swept over them all. Harry felt his own breath catch in his chest. The cold went deeper than his skin. It was inside his chest, it was inside his very heart...(HPPA, URL).</i></p>	<p><i>височенна, аж до стелі, постать, закутана в плащ. Обличчя прибульця ховалося під каптуром. Гаррі опустив очі, і йому похололо в грудях. З під плаща стирчала рука — лискуча, сіра, вкрита слизом і струпами, немов рука покійника, що зогнив у воді... Їх раптом пройняв крижаний холод. Гаррі перехопило подих. Холод пронизав його тіло, занурився в груди і досяг самого серця... (ГПВА, URL).</i></p>
100.	перестановка, модуляція, диференціація, опущення	<p><i>Right, then, Lockhart said loudly. Let's see what you make of them! And he opened the cage. It was pandemonium. The pixies shot in every</i></p>	<p><i>— Гаразд, — голосно мовив Локарт. — Побачимо, як ви з ними впораєтесь! — I відчинив клітку. Зчинилося пекло. Ельфи</i></p>

	<p><i>direction like rockets. Two of them seized Neville by the ears and lifted him into the air. Several shot straight through the window, showering the back row with broken glass. The rest proceeded to wreck the classroom more effectively than a rampaging rhino. They grabbed ink bottles and sprayed the class with them, shredded books and papers, tore pictures from the walls, up ended the waste basket, grabbed bags and books and threw them out of the smashed window; within minutes, half the class was sheltering under desks and Neville was swinging from the iron chandelier in the ceiling (HPCS, URL).</i></p>	<p><i>кулями розлетілися навсібіч. Двоє з через вікно, засипавши розбитим склом них схопили Невіла за вуха й підняли його в повітря. Деякі миттю вискочили задні парти. Інші почали нищити все у класі значно ефективніше, ніж то зробив би розлючений носоріг. Вони хапали чорнильниці, поливаючи все чорнилом, Роздирали на клоччя книжки й папери, зривали зі стін картини, перевертали смітнички, жбурляли в розбите вікно портфелі й підручники. За кілька хвилин півкласу ховалося під партами, а Невіл висів на люстрі під стелею (ГПТК, URL).</i></p>
--	---	---

SUMMARY

The topic of the work is linguosemiotics and pragmatics of kindness and evilness in Ukrainian translations of English fantasy.

The aim of the research is to identify the linguosemiotic and pragmatic features of modern English fantasy texts and to characterize interlingual transformations in the process of their translation into Ukrainian.

According to the purpose the tasks of the research are the following:

- to identify the linguosemiotic features of modern English fantasy texts;
- to determine the pragmatic features of modern English fantasy texts;
- to analyze the linguistic means of expressing the symbolism of kindness and evilness in English fantasy texts;
- to characterize interlingual transformations used in Ukrainian translations of English fantasy texts.

Object of research – linguosemiotic and pragmatic means of expression symbolism of kindness and evilness in English fantasy texts.

The subject of research – linguosemiotic and pragmatic features of kindness and evilness in modern English fantasy texts and their Ukrainian translation.

Research material – 100 examples used from modern English fantasy texts by J. R. R. Tolkien and J. K. Rowling.

To perform the tasks set in the work, the following methods were used:

Descriptive-analytical method focused on analysis and generalization of certain linguistic facts; method of comparing negative and positive features of artistic images. Descriptive, comparative, contextual and structural-semantic methods were used for linguistic analysis. The method of comparative analysis was used to compare linguistic means of actualization of the symbolism of kindness and evilness, taking into account the pragmatic aspect. The method of translation analysis is focused on comparing the linguistic means of the original English text and its Ukrainian translation. The transformational method is used in translating English texts into Ukrainian using translation transformations. The method of quantitative calculations

demonstrates the quantitative correlation of linguistic means of actualization of negative and positive features of the imaginative world in texts.

The scientific novelty of the obtained results: for the first time in the text linguistics the means of embodying the symbolism of kindness and evilness in artistic images on the basis of modern English fantasy texts in the context of the pragmatic aspect were considered.

The obtained research results are a contribution to the general theory of translation, comparative linguistics, in particular semiotics, linguosemiotics, pragmatics, linguopragmatics. The results can also be used to develop guidelines for the translation of linguosemiotic and pragmatic means of embodiment of kindness and evilness in modern English fantasy texts.

The master's qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of bibliography and illustrative material, two appendixes and summary.

Linguosemiotics is a young science that emerged in the 20th century on the basis of semiotics. Semiotics studies the nature of signs and sign systems, while the main task of linguosemiotics is the study of the sign nature of language.

F. de Saussure is considered to be the founder of linguosemiotics. He formed the principle of the two-sidedness of a language sign. Thus, a language sign is a two-way language code that has an acoustic form (sound) and the very concept that denotes this acoustic form.

In the 21st century such Ukrainian scientists as N. I. Andreychuk, S. V. Volkova, V. V. Demetskaya, V. V. Zhelyazkova raise the question of the connection of the sign with the symbol and image and their embodiment in the works of art. An image is the result of coding objects of the human life by means of language signs. A symbol is a complex implied meaning of an image, the meaning of which can only be seen by comparing it with other meanings of symbols.

Pragmatics is of great importance in the analysis and translation of the text. Such scholars as I. R. Bezugla, E. D. Hirsch, G. P. Grice, J. Austin, B. Russell, I. P. Suslov, J. Sörl, and G. Frege studied pragmatics. Pragmatics determines that for

transmitting the meaning of the message is important not only the context of the statement, but also additional knowledge about the participants in the communication process (their intentions) and the communicative situation and all the factors on which it depends. The author's intentions in works of art can be expressed by various linguistic means: epithets, metaphors, comparisons, words with negative or positive connotations, emotionally colored words, and others.

Carrying out a linguistic analysis of examples taken from modern English fantasy works by famous authors J. K. Rowling and J. R. R. Tolkien, we found a frequent use of nouns with positive semantics that verbalize the symbolism of kindness in fantasy texts. Among such lexical units there are nouns denoting virtues: *bravery, kindness, love, cleverness*. With the help of direct nominations, these lexical units verbalize the symbolism of kindness, acting as a characteristic of positive characters. In addition to nouns, we also find verbs (*to thank, to fight, to succor, to help, to stand by, to like, to save*) and adjectives with a positive connotation (*bold, strong, brave, beautiful, marvelous, fair*), which address the positive qualities of the character world of the work and thus reproduce the author's assessment of their image.

Considering the symbolism of evilness and its verbal embodiment, there are cases of using nouns with negative semantics, associated with bad character traits – *greed, darkness, hatred*, or those that give images a negative assessment – *enemy, beast, monster, shadow*. Mythological signs denoting evilness: magical beings (beasts) play a significant role in the actualization of the symbolism of evilness – *dragon, crows, serpent, goblins, trolls*, magical artefacts of evilness – *One ring, Master-ring* and magical places where evilness reigns – *Mordor*. In addition, the verbalization of evilness in fantasy texts occurs through direct nominations, namely adjectives (*dirty, untidy, horrible, loathsome, etc*) and verbs (*to destroy, to kill, to eat, etc*) with a negative connotation.

Stylistic means, such as metaphors, epithets, and comparisons, have also been used to convey the symbolism of evilness and kindness in the examples analyzed. After considering the examples, we can determine that in the expression of the

symbolism of kindness stylistic means have emotional and informational effects on the readers as well as in the expression of the symbolism of evilness. However, in the analyzed examples, the symbolism of evilness is expressed more expressively, that is, there expressives prevail over the representatives.

During the interpretation and translation analysis of the selected material in the form of 100 sentences in which the symbolism of kindness and evilness is realized (see Annex A and Annex B), the classification of translation transformations of Professor Maksimov was used.

Examining 100 examples of the symbolism of kindness and evilness, it was found that most proper names (names of characters, place names, names of magical creatures and objects) are translated by lexical transformations, such as transliteration, transcription or loan translation. Frequent use of differentiation was also revealed in the translation of various lexical units (nouns, adjectives, verbs).

Most names of magical creatures and objects that implement the symbolism of kindness (e.g. phoenix (фенікс), hobbit (гобіт), elves (ельфи)) and evilness (e.g. trolls (тролі), goblins (гобліни), Wargs, dementor, Mordor) are transmitted by transliteration or transcription.

Fantasy texts reveal a large number of spoken names (especially names of objects and toponyms), which are rendered into Ukrainian by means of loan translation. For example, White Council – ‘Біла Рада’ (white colour symbolism is implemented), Sorting Hat - ‘Сортувальний Капелюх’ (verbalization of the hat symbolizing choice). Loan translation has also been used in the following toponyms, which implement the symbolism of Evil: for example, Mirkwood - ‘Лихолісся’ (the place where evil creatures live), Misty Mountains - ‘Імглисті Гори’ (the habitat of goblins in the work of J. Tolkien).

Based on the translation analysis of the text material, it was found that the most frequent and most productive transformations in the translation of fantasy texts are modulation, transposition, differentiation and addition. In 50 examples which express symbolism of Evil modulation was used in 42 fragments, differentiation – in 21, transposition – in 18. Although in the process of translating 50 examples, which

express the symbolism of kindness, modulation was used in 23, differentiation – in 15, transposition – in 19 and other.

In the process of pragmatic analysis, we investigated the fact of realization of the author's intentions and came to the conclusion that in the expression of the symbolism of kindness and evilness, expressive and representative intentions prevail. However, the symbolism of evil is realized more expressively than the symbolism of kindness.

Metaphors, epithets, and comparisons dominate among pragmatylistic means of expressing kindness and evilness. We conducted quantitative calculations of the frequency of use of various pragmatylistic means of realization of the symbolism of kindness and evilness. In 50 examples: 5 metaphors, 24 epithets and 10 comparisons were used to verbalize the symbolism of kindness. 7 metaphors, 42 epithets and 9 comparisons were used in 50 fragments that actualized the symbolism of evilness.

So we came to the conclusion that most of the representative, pragmatic intentions were reproduced in the text of the translation by means of such translation transformations as: transposition, transcription, transliteration, addition and partially modulation, but expressive intentions (aimed at expressing the author's emotions and his attitude to characters and objects) are translated by means of differentiation or modulations by which an equivalent pragmatic effect in the target language (Ukrainian) was realized.